

Geweld: gemeld en geteld

**Een analyse van aard en omvang van
geweld op straat tussen onbekenden**

**WODC
G.J. Terlouw**

**Rijksuniversiteit Groningen
W.J.M. de Haan**

**Advies- en Onderzoeksgroep Beke
B.M.W.A. Beke**

I

EWB/379

G.J. Terlouw, W.J.M. de Haan, B.M.W.A. Beke

Geweld: Gemeld en geteld

**Een analyse van aard en omvang van
geweld op straat tussen onbekenden**

MINISTERIE VAN JUSTITIE
Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
's-Gravenhage R/2/379/01

In opdracht van:

het Ministerie van Justitie, WODC

Met dank aan:

Mw. drs. E.A.C. van der Pols
(Politie Rotterdam - Rijnmond)
Dhr. E. Klein Hofmeier
Mw. L. Poot
(Politie IJsselland)

Met medewerking van:

Mr. H.M.A. Brink
Mr. Drs. C. Cozijn
Mw. B.G. Meijer
(Ministerie van Justitie, WODC)
Dhr. A.A.J. Blokland
Dhr. C.M. Nuijten
Drs. A.J. Smulders
Drs. G. Verhagen
(Advies- en Onderzoeksgroep Beke)

omslag/ DTP:

M.Grotens
(Advies- en Onderzoeksgroep Beke)

G.J.Terlouw, W.J.M. de Haan, B.M.W.A. Beke

Geweld: Gemeld en geteld

**Een analyse van aard en omvang van
geweld op straat tussen onbekenden**

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

Inhoudsopgave

Voorwoord	pag. 1
1. Inleiding en probleemstelling	pag. 3
1.1 Inleiding	pag. 3
1.2 Achtergronden	pag. 3
1.3 Afbakening van het onderzoeksgebied	pag. 5
1.4 Doel van het onderzoek	pag. 6
1.5 Probleemstelling en onderzoeksvragen	pag. 7
1.6 Indeling van het rapport	pag. 7
2. Opzet van het onderzoek	pag. 9
2.1 Methode van onderzoek	pag. 9
2.1.1 Operationalisatie van het begrip 'geweld op straat'	pag. 9
2.1.2 Verzamelde gegevens over incidenten van 'geweld op straat'	pag. 10
2.2 Informatiebronnen, dataset en representativiteit	pag. 11
2.2.1 Informatiebronnen	pag. 11
2.2.2 Dataset	pag. 11
2.2.3 Beperkingen en representativiteit	pag. 13
3. Aard en omvang van geweld op straat	pag. 15
3.1 Omvang van geweld op straat	pag. 15
3.2 Verschijningsvormen van geweld op straat	pag. 16
3.2.1 Woonwijkgerelateerd geweld	pag. 16
3.2.2 Verkeersgerelateerd geweld	pag. 16
3.2.3 Uitgaansgerelateerd geweld	pag. 16
3.2.4 Vier andere contexten	pag. 17
3.2.5 Overige vormen van geweld	pag. 18
3.3 Beroepsgerelateerd geweld	pag. 18
3.4 Een vertaling naar landelijke cijfers	pag. 20
4. Daders en slachtoffers van geweld op straat	pag. 21
4.1 Dader(s) en slachtoffer(s): getalsmatige verhoudingen	pag. 21
4.2 Gebruik van geweldsmiddelen: van licht tot zwaar	pag. 22
4.3 De steun van de groep	pag. 24
4.4 De ernst van het letsel	pag. 26
4.5 Dader- en slachtofferprofielen vergeleken	pag. 26
4.6 Het bepalen van eerdere politiecontacten	pag. 28
4.7 Recidiveniveaus	pag. 28
4.8 First offenders, gelegenheidsdaders en notoire criminelen	pag. 29
4.9 Diffuus dader-slachtofferschap	pag. 31
4.10 Herhaald slachtofferschap	pag. 32
5. Dader- en slachtoffercombinaties	pag. 33
5.1 Vijf dader - slachtoffercombinaties	pag. 35
5.2 Dader - slachtoffercombinaties naar context	pag. 36
6. Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	pag. 39
6.1 Inleiding	pag. 39
6.2 Opzet van het onderzoek	pag. 39
6.3 Aard en omvang van geweld op straat	pag. 39
6.4 Daders en slachtoffers van geweld op straat	pag. 40
6.5 Dader - slachtoffercombinaties	pag. 41
6.6 Tot slot: politieële registratie, ervaringen en suggesties	pag. 42
Literatuur	
Bijlage 1 Leden van de begeleidingscommissie	
Bijlage 2 Codeboek	
Bijlage 3 Verantwoording van gegevens in twee politieregio's	
Bijlage 4 Meldingen versus aangiften	
Bijlage 5 Context geweldsincidenten	

Voorwoord

In de Kabinetsnota 'Geweld op straat. Maatregelen ter voorkoming en bestrijding' (februari 1998) staat onder meer dat er over het onderwerp geweld op straat lokale/provinciale debatten gevoerd gaan worden. Een van de aanbevelingen van het rapport 'Uitkomsten van het Twaalfstedendebat Geweld op Straat' (december 1998) betreft het doen van onderzoek naar de aard en omvang en de motieven van daders van geweld op straat. Deze aanbeveling is mede ingegeven door het feit dat er landelijk onvoldoende inzicht is in de aard en omvang van het fenomeen 'geweld op straat'. Het kabinet heeft deze aanbeveling overgenomen en dit ter voorbereiding op het Algemeen Overleg met de Tweede Kamer over de kabinetsnotitie Geweld op straat per brief aan de Tweede Kamer kenbaar gemaakt. In deze brief aan de Tweede Kamer (19.11.1998) hebben de ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aangekondigd dat het kabinet elke twee jaar een landelijk onderzoek wil laten uitvoeren naar de motieven en factoren die een rol spelen bij daders die zich schuldig maken aan geweld op straat. Daarnaast dient een analyse van politiegegevens te worden uitgevoerd, om meer inzicht te krijgen in zowel daderprofielen (*achtergrond en kenmerken*), als in mogelijke netwerken van daders.

De eerste resultaten zullen eind 1999 aan de Tweede Kamer kenbaar worden gemaakt. Voor de uitvoering van het onderzoek is in eerste instantie gedacht aan het WODC van het ministerie van Justitie. Gezien de korte termijn waarop het onderzoek gerealiseerd moet worden, is samenwerking gezocht met de Rijksuniversiteit Groningen (*prof. dr W. J.M. de Haan*) en Advies- en Onderzoeksgroep Beke Arnhem/Middelburg (*dr B.M.W.A. Beke*). Mede gelet op het belang van het onderzoek is in goed overleg besloten om het gezamenlijk uit te voeren onderzoek iets ambitieuzer en fundamenteeler op te zetten dan de aanvankelijke, wat beperkte onderzoeksopzet.

Met deze nieuwe opzet wordt én een gedegen analyse gegeven van de verschillende verschijningsvormen van geweld op straat zoals die in Nederland voorkomen, én de basis gelegd voor een periodiek beeld over toe- of afname van de diverse vormen van geweld op straat.

Op relatief eenvoudige wijze kan een dergelijke analyse desgewenst over één à twee jaar herhaald worden. Daarnaast levert een dergelijk onderzoek voldoende aanknopingspunten op voor effectief beleid in het terugdringen van geweld op straat. Medio juni 1999 is het onderzoek in zijn nieuwe opzet in uitvoering genomen. De eerste kwantitatieve fase zal in november 1999 en de tweede fase in september 2000 worden afgerond.

1. Inleiding en probleemstelling

1.1 Inleiding

In dit rapport wordt verslag gedaan van de eerste fase van het onderzoek naar achtergronden en motieven van straatgeweld tussen onbekenden. Het onderzoek wordt in twee fasen uitgevoerd. In de eerste fase worden gegevens afkomstig uit politieregistraties verzameld en een aantal kwantitatieve analyses uitgevoerd teneinde een scherper beeld te krijgen van 'geweld op straat'. Aan de hand van alle aangiften van geweldsincidenten in 1998 in twee politieregio's worden verschillende vormen van geweld op straat beschreven met betrekking tot de omvang van het geweldsprobleem en het profiel van daders en slachtoffers. Deze gegevens vormen vervolgens de basis voor een tweede fase waarbij een beperkt aantal geweldsincidenten - representatief voor de verschillende vormen van geweld op straat - nader wordt onderzocht aan de hand van uitgebreide interviews met daders, slachtoffers en omstanders. Op de interviews worden een aantal kwalitatieve analyses uitgevoerd om meer inzicht te krijgen in de achtergronden en motieven van geweldplegers. Voordelen van deze onderzoeksfasering zijn onder meer dat er reeds op korte termijn een enigszins betrouwbaar en representatief beeld van geweld op straat kan worden gegeven, terwijl de meer tijdrovende diepte-interviews met geweldplegers vervolgens ook gericht kunnen worden uitgevoerd omdat respondenten op grond van de resultaten van de kwantitatieve analyse beter kunnen worden geselecteerd. Bovendien biedt deze gefaseerde aanpak de mogelijkheid het kwalitatieve materiaal dat in de tweede fase wordt verzameld systematisch te relateren aan het kwantitatieve materiaal dat in de eerste fase is verzameld en geanalyseerd. Met deze nieuwe opzet wordt én een gedegen analyse gegeven van de verschillende verschijningsvormen van geweld op straat zoals die in Nederland voorkomen, én de basis gelegd voor een periodiek beeld over toe- of afname van de diverse vormen van geweld op straat. Op relatief eenvoudige wijze kan een dergelijke analyse namelijk over één à twee jaar worden herhaald. Daarnaast levert een dergelijk onderzoek voldoende aanknopingspunten op voor effectief beleid in het terugdringen van geweld op straat. In het eindrapport zal verslag worden gedaan van de resultaten van de tweede fase van het onderzoek en zullen tevens conclusies en aanbevelingen worden gepresenteerd. In dit tussenrapport worden de voortgang en de resultaten van de eerste fase van het onderzoek gerapporteerd in de vorm van een analyse van de aard en omvang van geweld op straat.

In dit eerste hoofdstuk worden het doel en de probleemstelling van het onderzoek besproken. Eerst wordt ingegaan op de achtergronden van het verschijnsel geweld op straat. Daarna wordt het begrip geweld op straat omschreven en het onderzoeksgebied nader ingeperkt. Vervolgens worden de onderzoeksvragen geformuleerd. Ten slotte wordt aangegeven hoe de volgende hoofdstukken van het rapport zijn opgebouwd.

1.2 Achtergronden

De afgelopen twee jaar hebben in het teken gestaan van geweld op straat. Een aantal zeer ernstige geweldsincidenten in het uitgaansleven, waarvan enkele met dodelijke afloop, is in brede kring als zinloos ervaren en heeft grote beroering teweeggebracht onder de bevolking en in de politiek. Uit zorg over het toenemend geweld waarmee de samenleving wordt geconfronteerd, heeft het kabinet in februari 1998 een nota 'Geweld op straat' naar de Tweede Kamer gestuurd en over dit onderwerp in de provinciehoofdsteden openbare discussies georganiseerd. Opvallend aan dit zogenaamde Twaalfsteden debat was dat er over zeer uiteenlopende gedragingen en gebeurtenissen werd gesproken en dat 'zinloos geweld' vaak in één adem werd genoemd met overlast en veelvoorkomende criminaliteit. Al eerder is opgemerkt dat in de discussie over geweld een 'merkwaardige tegenstrijdigheid' schuilt: *'aan de ene kant meent men al te weten wat geweld is, aan de andere kant worden steeds nieuwe gebieden van menselijk handelen als gewelddadig gedrag aangemerkt'* (Blok, 1991, p. 203). Het begrip 'zinloos geweld' is op die manier sterk aan inflatie onderhevig waardoor het gevaar ontstaat dat de discussie onrealistisch wordt. Het debat blijft dan steken in morele verontwaardiging zonder dat verder wordt stilgestaan bij de vraag in hoeverre dergelijke ontsporingen een onbedoeld gevolg zijn van riskante gedragingen die feitelijk in brede kring worden geaccepteerd of getolereerd. Geweld als zinloos bestempelen, geeft uitdrukking aan afschuw en onbegrip voor wat er in Amsterdam, Leeuwarden en andere plaatsen is gebeurd.

Het begrijpen ervan is te pijnlijk omdat elk begrip voor wat de daders heeft bewogen, zou kunnen worden opgevat als een verontschuldiging voor wat zij hebben gedaan. Om echter te zien welke aangrijpingspunten er zijn voor bestrijding en voorkoming van dit soort geweld, is inzicht noodzakelijk in de ervaringen en beweegredenen die de daders tot hun gewelddadige acties hebben gebracht.

Wanneer over geweld wordt gesproken, heeft iedereen daarbij onwillekeurig bepaalde beelden. Die beelden worden in belangrijke mate bepaald door de media, die - en dat is ook hun taak - vooral uitzonderlijke gevallen van geweld belichten.

Schokkende beelden van excessief, 'zinloos' geweld waren voor de regering aanleiding om de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) - een onafhankelijk orgaan dat de regering adviseert over beleidsvraagstukken - om een advies te vragen op hoofdlijnen van beleid. Het kabinet wilde in de eerste plaats weten wat de belangrijkste uitingsvormen van geweld zijn en welke ontwikkelingen zich hierin voordoen en daarnaast natuurlijk ook wat er aan de geweldsproblemen kan worden gedaan.

In haar advies onderscheidt de Raad geweld in de privésfeer en geweld in het publiek domein. Het publiek geweld wordt onderverdeeld in ('ontladings')geweld op onverwachte plaatsen en tijdstippen gepleegd door - op het oog - onverdachte mensen en (*jeugd*)geweld. Het niveau van deze vormen van geweld wordt verontrustend genoemd, maar over de relatieve omvang van de verschillende typen geweld is feitelijk niets bekend. Uit de politiestatistieken kan niet zonder meer worden opgemaakt wat de aard is van de geregistreerde geweldscriminaliteit. Op basis van deze cijfers kan ook geen antwoord worden gegeven op de vraag of er in Nederland sprake is van een toename van 'zinloos geweld', omdat dit geen categorie is waaronder geweldsmisdrijven worden geregistreerd. Ook medische letselregistraties geven daarover geen uitsluitsel en bij bevolkingsenquêtes wordt al evenmin gevraagd naar het slachtofferschap van dit type geweld. Bovendien is ook wel erg onduidelijk wat er met 'zinloos geweld' wordt bedoeld. In de media worden zeer uiteenlopende geweldsincidenten onder dit begrip geschaard. Om althans een indruk te krijgen van de omvang van geweld op straat zijn we vooralsnog aangewezen op een nadere analyse van meldingen en aangiften van geweldsmisdrijven zoals die door de politie worden geregistreerd. Meldingen van geweldsmisdrijven worden door de politie vastgelegd een voorzien van zogenaamde incidentcodes. Aangiften van geweldsmisdrijven worden naar artikelen in het Wetboek van Strafrecht geregistreerd en door het Centraal Bureau voor de Statistiek in enkele algemene categorieën gerubriceerd. Zo bestonden de 76.600 geregistreerde geweldsmisdrijven in 1998 voor de helft uit aangiften van mishandeling (49,6%). Een op de vijf aangiften betrof een misdrijf tegen het leven en de persoon (20,4%).¹ Eveneens een op de vijf aangiften betrof diefstal met geweld (18,8%) of afpersing (1,8%).² Een veel groter deel van de geweldsmisdrijven waarvan mensen het slachtoffer worden, is niet geregistreerd. In 1998 wordt de omvang van deze verborgen geweldscriminaliteit door het Centraal Bureau voor de Statistiek geschat op 877.000 misdrijven waarvan ruim de helft bestond uit gevallen van bedreiging. In bijna een op de drie gevallen ging het om mishandeling.³

Zulke landelijke gegevens zijn uiteraard globaal en doen geen recht aan lokale verschillen in aard en omvang van de geweldscriminaliteit. Uit een analyse van aangiften van geweldsmisdrijven in de vier grote steden en een aantal kleinere steden (*Hakkert 1998*) komen bijvoorbeeld relatief grote verschillen in geweldsniveau naar voren. Zo registreerde Amsterdam 149 en Leeuwarden 36 geweldsmisdrijven per 10.000 inwoners van 10 jaar en ouder terwijl het landelijk gemiddelde in 1996 op 49 lag. In theorie is het ook heel goed mogelijk dat het geweld in bepaalde steden of stadsdelen en binnen bepaalde bevolkingscategorieën sterk toeneemt, terwijl het geweldsniveau in de samenleving als geheel betrekkelijk stabiel is. Ook kan geweld zich op lokaal niveau binnen een specifieke context concentreren. Zo kunnen er concentraties ontstaan van 'endemisch geweld'.⁴ Onderzoek op lokaal en regionaal niveau zal moeten uitwijzen of dergelijke concentraties van geweld feitelijk bestaan. Hetzelfde geldt voor de 'vulkaaneilanden' van onvoorspelbaar 'ontladingsgeweld' waarover de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling spreekt. In de eerste fase van dit onderzoek wordt een poging gedaan om wat meer inzicht te krijgen in de aard en omvang van het verschijnsel geweld op straat.

-
1. Hiertoe worden uiteraard gerekend (poging tot) moord en doodslag en overige misdrijven tegen het leven, maar ook bedreiging en dood en lichamelijk letsel door schuld.
  2. Verder betrof een op de twintig aangiften aanranding (3,4%) of verkrachting (2,1%). Een op de dertig aangiften had betrekking op overige seksuele misdrijven (3,3%).
  3. In een op de vijf gevallen betrof het aanranding.
  4. Geweld wordt endemisch naarmate het steeds meer in het sociale leven geïntegreerd is, steeds meer sociale functies krijgt en zelf ook steeds meer geweld genereert (*De Haan 1997*).

1.3 Afbakening van het onderzoeksgebied ⁵

Om over de aard, omvang en ook de aanpak van geweld op straat iets zinnigs te kunnen zeggen, moet eerst duidelijk zijn wat er precies onder dit type geweld wordt verstaan.

In de beleidsnota 'Geweld op straat' (1998) wordt een onderscheid gemaakt tussen huiselijk geweld en (*openlijk*) geweld, dat wordt onderverdeeld in instrumenteel geweld (*berovingen, overvallen, liquidaties*) en zinloos geweld ('*uitgaansgeweld*'), dat in hoofdzaak in de anonimiteit van de nachtelijke uren door jonge mannen gepleegd wordt onder invloed van alcohol en drugs. In een rapport 'Zinloos Geweld, overdreven of onderbelicht?' hebben onderzoekers van de politie Haaglanden een werkdefinitie van 'zinloos geweld' geformuleerd welke instrumenteel geweld uitsluit maar ruimer is dan alleen uitgaansgeweld. In navolging van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten worden die geweldsdelicten tot 'zinloos geweld' gerekend die zich voordoen in de openbare ruimte en waarbij het geweldsgebruik niet instrumenteel is ten opzichte van een te behalen doel of daartoe in geen verhouding staat. Onder zinloos geweld wordt dan elke spontane vorm van fysiek geweld verstaan die zich kenmerkt door zijn incidentele aard en de situationeel bepaalde, willekeurige wijze waarop het slachtoffer wordt gekozen. In feite zou men liever van 'willekeurig geweld' willen spreken, maar om 'het onderwerp van maatschappelijke onrust' zo dicht mogelijk te benaderen, wordt nochtans vastgehouden aan het begrip 'zinloos geweld' (Young, van Kan, Versteegh 1998).

Schuyt (1999) acht de term 'zinloos geweld' evenwel ongeschikt omdat hiermee impliciet reeds een moreel oordeel wordt uitgesproken zonder de feitelijk toedracht van het gebeurde en de beweegredenen van de dader te kennen. Schuyt stelt daarom voor het begrip 'publiek geweld' te gebruiken als een aparte vorm van geweld tussen huiselijk geweld en collectief (*politiek*) geweld. Met het begrip publiek geweld wordt enerzijds nadruk gelegd op het (*publieke*) domein waarin gewelddadigheden plaatsvinden: de openbare ruimte zoals het plein en de straten met veel cafés en andere uitgaansgelegenheden evenals het openbaar vervoer. Ook andere 'gelegenheden' zoals de school, het ziekenhuis en het gebouw van de gemeentelijke sociale dienst vallen er onder 'omdat deze plekken recentelijk zijn genoemd als plaatsen waar het geweldgebruik is toegenomen'. Anderzijds wordt met het begrip 'publiek geweld' nadruk gelegd op de publieke functie van slachtoffers van openlijk geweld. Het gaat dan om geweld tegen semi-gezagsdragers zoals horecapersoneel, buschauffeurs, trambestuurders, treinconducteurs, leerkrachten, artsen, verpleegsters en hulpverleners.

Vergeleken met de definitie van 'zinloos geweld' door de politie Haaglanden is de benadering van Schuyt enerzijds breder door de ruime omschrij-

ving van het publieke domein dat zich uitstrekt tot in de spreekkamers van de huisarts en de sociale dienst en anderzijds specifieker doordat de omschrijving van verschijnsel publiek geweld ook reeds een verklaring suggereert voor een toename van dit type geweld. Het zou daarbij vooral gaan om de gevolgen van een verminderde mate van zelfbeheersing en frustratietolerantie ten gevolge van een steeds gebrekiger opvoedingspatroon, een verruwing van culturele voorschriften en een veelvuldig en vaak onge-reemd gebruik van alcohol en drugs.

In haar advies onderscheidt de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling twee soorten geweld in het publiek domein: (*jeugd*)geweld en 'ontladingsgeweld' dat op onverwachte plaatsen en tijdstippen wordt gepleegd door - op het oog - onverdachte mensen. In het perspectief van de dader doorredenerend, omschrijft de Raad dit 'ontladingsgeweld' als 'geweld dat zijn rechtvaardiging vindt in het gevoel van gekrenktheid van de dader, ten opzichte van wie niet voldoende respect wordt betracht, of in een vrijwel volledig ontbreken van het meewegen van het lot van het slachtoffer in het besluit om welke reden dan ook geweld toe te passen (dat kan ook verveling, machismo, zucht naar sensatie, geldingsdrang, jaloezie, haat of hebzucht zijn)' (RMO 1998).

Over de geldigheid van de genoemde verklaringen voor publiek (*zinloos of ontladings*)geweld valt op voorhand weinig te zeggen. Meer inzicht in de motieven van geweldplegers zal daarover in de tweede fase van dit onderzoek uitsluitel moeten geven. Gebrek aan inzicht in achtergronden en beweegredenen bij geweld op straat bemoeilijkt ook het nauwkeurig definiëren van de verschillende vormen van geweld. Het begrip 'zinloos geweld' omschreven als geweld dat geen enkele redelijk doel dient, is bijvoorbeeld een sociaal construct dat verwijst naar buitensporig gedrag dat voor buitenstaanders moeilijk te begrijpen is en zonder inzicht in het ontstaan en het verloop van geweldsincidenten en de motieven van betrokkenen ook nauwelijks zinvol kan worden gedefinieerd. Ook het begrip 'willekeurig geweld' dat verwijst naar de onvoorspelbaarheid van geweld dat schijnbaar zonder aanleiding tegen volslagen onbekenden wordt gepleegd, kan moeilijk zonder inzicht in de feitelijke toedracht van dit soort geweld worden gedefinieerd.

---

5. Om de grenzen van het onderzoeksgebied te bepalen en voor praktische wenken inzake de inrichting van het onderzoek is advies ingewonnen bij de afdeling Analyse & Research van de Politie Haaglanden. Deze onderzoekers hebben ervaring met het op structurele wijze analyseren van gegevens van diverse registratiesystemen opgedaan bij hun poging om de aard en omvang van 'zinloos geweld' te beschrijven (Young, Van Kan, Versteegh 1998; Van Kan, Meesters, en Versteegh 1999). Van hun inzichten is in dit onderzoek dankbaar gebruik gemaakt. De in het onderzoek naar zinloos geweld gebruikte codelijst heeft daarbij onder meer als uitgangspunt gediend.

Aan de hand van gesprekken met slachtoffers zal in de tweede fase worden nagegaan in hoeverre betrokkenen kunnen beredeneren waarom zij slachtoffer zijn geworden van straatgeweld. Van de drie in de Amerikaanse literatuur gebruikte begrippen 'senseless violence', 'random violence' en 'stranger violence' is het laatste nog het minst problematisch omdat hiervoor slechts kennis omtrent de aan- of afwezigheid van een relatie tussen dader en slachtoffer noodzakelijk is. Inzicht in de toedracht of de motieven wordt daarbij niet verondersteld. Zolang in de samenleving nog volop over de betekenis van de verschillende vormen van geweld wordt gediscussieerd en het begrip 'geweld op straat' op uiteenlopende manieren wordt geïnterpreteerd, is het formuleren van een sluitende definitie van 'zinloos' geweld op straat weinig zinvol en feitelijk onbegonnen werk. Om echter inzicht in de relatieve omvang van de verschillende vormen van geweld te kunnen krijgen, dienen zij niettemin zo nauwkeurig mogelijk te worden omschreven. Al te strikte definities zijn ongewenst omdat zij reeds antwoorden suggereren op kwesties die nu juist eerst nader moeten worden onderzocht.

Zo wordt 'zinloos geweld' soms eerst gelijkgesteld met uitgaansgeweld en vervolgens om praktische redenen geoperationaliseerd als geweldsincidenten die hebben plaatsgevonden binnen de grenzen van het uitgaansgebied in een bepaalde stad. Omdat een poging tot een sluitende definiëring van het concept 'geweld op straat' ons op dit moment niet zinvol lijkt, willen wij volstaan met een eenvoudige omschrijving ter afbakening van het onderzoeksterrein welke in hoofdstuk 2 nader zal worden geoperationaliseerd. In dit onderzoek zullen wij ons richten op fysiek geweld dat primair tegen personen is gericht en wordt uitgeoefend op de openbare weg. Onder fysiek geweld wordt lichamelijk geweld verstaan waarbij ook wapens kunnen worden gebruikt. Bedreiging met geweld wordt niet als fysiek geweld beschouwd en daarom verder buiten beschouwing gelaten.⁶ Als invulling van de delictlocatie wordt 'op straat' in dit onderzoek letterlijk opgevat als 'buiten' op de openbare weg. De locatie 'op straat' is duidelijk beperkter dan het publieke domein waartoe ook diverse (semi-)publieke ruimten worden gerekend. Verder beperken wij ons bij dit onderzoek tot fysiek geweld tegen onbekenden. Onbekenden zijn mensen die elkaar niet eerder hebben gezien of elkaar slechts van gezicht maar niet bij naam kennen.⁷ Van een persoonlijke relatie is sprake wanneer mensen elkaar van naam kennen en in het dagelijks leven met elkaar te maken hebben. Echte twisten, burenruzies en andere geweldsincidenten waarbij sprake is van een persoonlijke relatie tussen dader en slachtoffer vallen buiten onze omschrijving van geweld op straat door onbekenden. Wanneer echter tussen dader en slachtoffer een louter beroepsgerelateerde relatie bestaat in die

zin dat het geweld op straat plaatsvindt tijdens de uitoefening van een publieke functie door bijvoorbeeld een politieambtenaar, portier, of taxi-chauffeur, dan voldoet het geweldsincident weer wel aan onze omschrijving van geweld tussen onbekenden. Door combinatie van voornoemde criteria locatie en relatie ontstaat een verzameling van incidenten die kunnen worden omschreven als geweld op straat tussen onbekenden. In de tweede fase van het onderzoek zal het ontstaan en het verloop van dergelijke geweldsincidenten nader worden onderzocht waarbij tevens speciale aandacht zal worden geschonken aan zowel het willekeurige en onvoorspelbare als het explosieve en excessieve karakter van bepaalde vormen van geweld op straat. Om de terreinafbakening nu reeds zoveel mogelijk te laten aansluiten bij de landelijke discussies over geweld op straat, zal bij de operationalisatie van het begrip 'geweld op straat' in hoofdstuk 2 een selectie van misdrijven volgens het Wetboek van Strafrecht worden gemaakt waarbij diefstal of bedreiging met ('instrumenteel') geweld en seksuele geweldsmisdrijven (*aanranding en verkrachting*) buiten beschouwing wordt gelaten.

1.4 Doel van het onderzoek

In het voorgaande is vastgesteld dat er belangrijke lacunes bestaan in de feitelijke kennis van aard en omvang van geweld op straat. Of er zogenoemde vulkaaneilanden van ontladingsgeweld bestaan, in welke mate de verschillende verschijningsvormen van geweld op straat zich voordoen en in hoeverre er tussen de verschillende vormen van straatgeweld een samenhang bestaat, is onduidelijk en dat bemoeilijkt een effectieve aanpak van geweld op straat. Naar aanleiding van het zogenaamde Twaalfsteden-debat over geweld op straat is reeds eerder geconcludeerd dat het noodzakelijk is om de kennis op dit terrein te verbreden en te verdiepen (*Ferwerda en Beke 1998*). Het doel van dit onderzoek is een scherper beeld van de aard en omvang van geweld op straat te ontwikkelen en meer inzicht te krijgen in de achtergronden en motieven bij dergelijke geweldplegingen. Tevens is het de bedoeling om zo mogelijk suggesties te doen voor een bredere aanpak van de bestrijding en voorkoming van geweld op straat.

6. Aan de registratie van dit misdrijf zitten bovendien zoveel haken en ogen dat de omvang ervan binnen de huidige onderzoeksopzet niet goed kan worden onderzocht (zie hoofdstuk 2).

7. De onbekendheid moet wederzijds zijn. Dit is bijvoorbeeld niet het geval bij fysiek geweld tegen uit de media bekende persoonlijkheden door voor hen volslagen onbekende daders.

Meer in het bijzonder is het doel van het onderzoek tweeledig. Enerzijds is het onderzoek bedoeld om verschillende vormen van geweld op straat tussen onbekenden in kaart te brengen door systematisch gegevens te verzamelen en te analyseren in welke contexten deze vormen van geweld hebben plaatsgevonden. Het is de bedoeling dat een globaal beeld wordt geschetst van verschillende vormen van geweld op straat tussen onbekenden (*aard van het delict en modus operandi*), profielen van daders en slachtoffers (*leeftijd, geslacht, eerdere politie-contacten en betrokkenheid bij geweld*) en de contexten waarin het geweld is gepleegd (*uitgaansfeer, verkeer, woonwijk*).

Anderzijds is het onderzoek bedoeld om meer inzicht te krijgen in het ontstaan (*aanleiding*) en het verloop van (*potentiële*) geweldsincidenten en in de beweegredenen van plegers van geweld op straat.

1.5 Probleemstelling en onderzoeksvragen

In de voortgangsnotitie over maatregelen ter voorkoming en bestrijding van geweld op straat wordt als probleemstelling voor dit onderzoek genoemd: Welke factoren zijn van invloed op geweld op straat, welke kenmerken hebben met name daders, maar ook slachtoffers en waardoor worden de situaties gekenmerkt waarbij geweld op straat zich voordoet? Is hieruit af te leiden welke factoren de grootste verklaringskracht voor het ontstaan van geweld op straat hebben? Aan deze probleemstelling wordt nog toegevoegd dat ook aandacht dient te worden besteed aan de wijze waarop geweldsdelicten worden geregistreerd.

In navolging van deze probleemstelling zullen in het eerste deel van dit onderzoek de volgende meer specifieke onderzoeksvragen centraal staan: Wat zijn de belangrijkste vormen van geweld op straat die moeten worden onderscheiden? In welke sociale contexten komt geweld op straat tussen onbekenden relatief veel voor? Wat zijn de meest opvallende kenmerken van de bij die vormen van geweld op straat betrokken personen? Welke specifieke dader-slachtoffer combinaties komen relatief veel voor binnen de verschillende sociale contexten van geweld op straat?

In het tweede deel van het onderzoek gaat het vooral om de factoren die van invloed zijn op geweld op straat. Vragen die daarbij aan de orde zullen komen zijn: Wat zijn de belangrijkste achtergronden en motieven waardoor mensen betrokken raken bij het geweld op straat? Wat is de aanleiding tot het geweldsincident en hoe verloopt de interactie tussen dader(s), slachtoffer(s) en omstand(er)s? Welke factoren (*alcohol, drugs, wapens*) zijn verder van invloed bij geweld op straat tussen onbekenden?

1.6 Indeling van het rapport

In hoofdstuk 2 wordt de opzet van het onderzoek uiteengezet, de keuze van de onderzoekspopulatie verantwoord en een toelichting gegeven op de verzameling en analyse van het onderzoeksmateriaal. In hoofdstuk 3 wordt stapsgewijs nagegaan welk deel van de aangegeven geweldsincidenten binnen onze omschrijving van geweld op straat valt en in welke sociale context deze geweldsmisdrijven hebben plaatsgevonden. In hoofdstuk 4 worden kenmerken van daders en slachtoffers van geweld op straat beschreven en wordt een vergelijking tussen hun profielen gemaakt. In hoofdstuk 5 worden de dader- en slachtofferprofielen meer specifiek vergeleken aan de hand van de verschillende sociale contexten waarin de geweldsincidenten hebben plaatsgevonden. In hoofdstuk 6 worden tenslotte de belangrijkste bevindingen van het onderzoek samengevat. Tevens worden enige knelpunten aangegeven en enkele suggesties voor verbetering gedaan met betrekking tot de registratie, bestrijding en voorkoming van geweld op straat.

2. Opzet van het onderzoek

In het voorgaande hoofdstuk zijn de achtergronden en de totstandkoming van het onderzoek naar geweld op straat geschetst. Gebleken is dat het begrip 'geweld op straat' op uiteenlopende manieren wordt geïnterpreteerd en gedefinieerd. Evident is ook dat er belangrijke lacunes bestaan in de feitelijke kennis over de specifieke verschijningsvormen van geweld in uiteenlopende situaties en omstandigheden.

In aansluiting daarop zijn het doel van het onderzoek, de probleemstelling en de onderzoeksvragen geformuleerd.

In dit hoofdstuk wordt de opzet van de eerste fase van het onderzoek uiteengezet. Het begrip 'geweld op straat' wordt geoperationaliseerd en de keuze van de onderzoekspopulatie wordt verantwoord. Na een toelichting op de keuze van de in deze fase van het onderzoek betrokken politieregio's worden de kenmerken van de gegevensbronnen en de gegevensverzameling, evenals de beperkingen daarvan behandeld. De in de volgende paragrafen uiteengezette methode van onderzoek spitst zich toe op het eerste stadium. Dat neemt niet weg dat zij ook relevant is voor het tweede onderzoeksstadium; echter, hetgeen hier wordt beschreven is in dat opzicht niet volledig. In het eindrapport zal de methode van onderzoek inzake de tweede fase meer uitvoerig worden toegelicht.

2.1 Operationalisatie van het begrip 'geweld op straat'

Bij het verzamelen van gegevens over geweld op straat doet zich het probleem voor dat dergelijke incidenten niet als zodanig worden vastgelegd in de registratiesystemen van de politie. Om informatie over incidenten van geweld op straat te verzamelen, moet een indirecte weg worden bewandeld. In dit onderzoek zijn incidenten van geweld op straat tussen onbekenden via een dubbele filtering geselecteerd. De eerste filtering van geweldsincidenten behelsde een selectie van alle voorvallen in 1998 met één of meer geweldsgerelateerde wetsartikelen (zie tabel 2.1), of met een zogenaamde 'geweldsgerelateerde incidentcode' (zie bijlage 4, tabel 3, eerste kolom). De laatstgenoemde code geeft aan dat er bij de betreffende gebeurtenissen sprake is geweest van enigerlei vorm van geweld tegen personen.

De selectie van incidenten in 1998 met een geweldsgerelateerde incidentcode is verricht door de data-analisten van de regiokorpsen. Het betreft geweldsgerelateerde incidenten die vallen onder de in tabel 2.1 (eerste kolom) weergegeven delictcategorieën. Zoals in hoofdstuk 1 uiteengezet, zijn de delicten 'bedreiging', 'afpersing', 'diefstal met geweld' en 'seksueel geweld' niet meegenomen. Aansluitend zijn al deze geregistreerde incidenten, die op lijsten zijn afgedrukt, handmatig gescreend.

Tabel 2.1: Delictcategorieën en wetsartikelen

Delictcategorie	relevante wetsartikel(en)
Tegen de openbare orde Tegen openbaar gezag Doodslag e.d. poging - voltooid Mishandeling	artikel 141 artikelen 179, 180, 181, 182 artikelen 282, 282 a, 283, 287, 288 en 289 artikelen 300 tot en met 306

2.1 Methode van onderzoek

De eerste fase van het onderzoek richt zich met name op de aard en omvang van het verschijnsel geweld op straat, en op een aantal kenmerken van daders en slachtoffers. Informatie over voorvallen van geweld op straat is verzameld uit politieke registratiesystemen. In het onderstaande wordt uitgelegd op welke wijze incidenten van geweld op straat zijn geselecteerd en welke aanvullende informatie over de geselecteerde geweldsincidenten is verzameld. In paragraaf 2.2 wordt vervolgens verslag gedaan van de gebruikte informatiebronnen en de gerealiseerde steekproef.

Daarbij is met behulp van voorgedecodeerde antwoordlijsten (zie bijlage 2) van alle incidenten een beperkte hoeveelheid gegevens vastgelegd; o.a.:

- ▼1. Het wetsartikel
- ▼2. De locatie
- ▼3. De relatie dader - slachtoffer
- ▼4. De sociale context
- ▼5. Melding of aangifte

Het tweede filter wordt gevormd door de combinatie van antwoorden op de items 2, 3 en 5. Uitsluitend incidenten op basis van aangiften, die zich buiten - dat wil zeggen, op straat - afspeelden en waarbij dader(s) en slachtoffer(s) elkaar niet of op zijn hoogst vaag (*van gezicht*)

kenden, worden verder geanalyseerd op de specifieke context van het incident alsmede diverse dader- en slachtofferkenmerken.

Door deze filtermethode - eerst de incidenten van geweld uitzoeken, vervolgens daarbinnen de voorvallen van geweld op straat selecteren en daarna weer subcategorieën van geweld op straat naar context bestuderen - ontstaat een trechtersvorm die is terug te vinden in de opeenvolgende hoofdstukken van dit rapport.

2.12 Verzameelde gegevens over incidenten van 'geweld op straat'

Van de incidenten die het in de voorgaande paragraaf genoemde tweede filter passeren, wordt een aantal aanvullende gegevens vastgelegd, ook weer aan de hand van grotendeels voorgecodeerde lijsten (zie bijlage 2). Deze registratie kent drie rubrieken, namelijk informatie over het incident (*in aanvulling op de gegevens uit de eerste selectiestap*), over de dader(s) en over het slachtoffer(s). De incidentgegevens betreffen onder meer de gemeente waar, alsmede de specifieke context waarin het incident plaatsvond, het aantal verdachten en slachtoffers, de 'gewelddmiddelen' die dader en slachtoffer gebruikten en de mate waarin daarbij sprake was van disproportionaliteit. De met betrekking tot gewelddmiddelen genoemde disproportionaliteit wordt onder andere bepaald door de verhouding aantal daders -

aantal slachtoffers, de weerbaarheid van het slachtoffer en het eventuele gebruik van wapens. Deze hangt echter mede af van de mate waarin de beschrijving in de aangifte tot de conclusie leidt dat er zonder aanleiding - bijna uit het niets - geweld is gebruikt.¹ Naast de genoemde aspecten van de geweldsincidenten zijn additionele gegevens verzameld over de aanleiding voor het voorval. Deze kan immers vanuit het gezichtspunt van de dader en het slachtoffer danig verschillen, zoals het voorbeeld in tabel 2.2 duidelijk maakt. Deze aanvulling gebeurt door middel van aparte formulieren waarop de betreffende informatie kan worden uitgeschreven. De optieken van de dader en het slachtoffer worden op gescheiden formulieren vastgelegd. Van de betrokkenen worden eveneens diverse sociodemografische gegevens vastgelegd (*leeftijd, geboorteland e.d.*); bovendien wordt geregistreerd welk letsel zij eventueel hebben opgelopen.

Niet alle in dit stadium verzamelde informatie zal overigens worden gebruikt in het kader van de eerste fase van het onderzoek en de interim-rapportage.

Een deel van de gegevens is vergaard met het oog op de aanvullende dataverzameling voor fase twee en zal worden geanalyseerd ten behoeve van het eindrapport.

1. Deze afweging wordt gemaakt door de codeur die de betreffende aangifte analyseert.

Tabel 2.2:
voorbeeld van uiteenlopende dader- en slachtofferperspectieven inzake de aanleiding tot een incident

Incidentbeschrijving

Twee vrouwen met kinderwagen worden bijna van de sokken gereden door automobilist die door rood rijdt. Een eveneens overstekende man wordt hier zo kwaad over dat hij een klap geeft op het dak van de passerende auto. Deze stopt twee meter verder en drie sportschooltypen stappen uit en slaan de man volledig in elkaar. Een voor het stoplicht wachtende automobilist wil in eerste instantie te hulp komen, maar kiest op het nippertje het hazenpad omdat de drie man vervolgens ook hem een lesje willen leren.

Aanleiding vanuit daderperspectief: klap op de auto
Aanleiding vanuit slachtofferperspectief: auto door rood licht, die daardoor iemand bijna van de sokken rijdt

Voorbeeld ontleend aan de politieregio Haaglanden

2.2 Informatiebronnen, dataset en representativiteit

2.2.1 Informatiebronnen

In het kader van de eerste fase van het onderzoek zijn bij twee politieregio's gegevens inzake incidenten van geweld (*op straat*) verzameld. Het betreft de regio's IJsselland en Rotterdam-Rijnmond.

Bij de opzet van het onderzoek en de keuze van deze regio's is een aantal zaken overwogen. Allereerst diende in korte tijd een zo representatief mogelijk beeld van de omvang van verschillende vormen van geweld op straat te worden verkregen. Dit deel van het onderzoek zou bovendien voorwaardenscheppend moeten zijn voor het tweede deel van het onderzoek, dat zich richt op de motieven van de daders van geweld op straat.

Een landelijk onderzoek naar geweld op straat bleek te kostbaar en tijdrovend. Ook praktische redenen - het in fase twee te realiseren aantal interviews - maakte een onderzoek op die schaal onhaalbaar. Verder maakten technische problemen dergelijk onderzoek vrijwel onuitvoerbaar. Eén en ander betekende dat er enkele politieregio's moesten worden geselecteerd voor het onderzoek. Uiteraard diende daarbinnen dan wel te worden gestreefd naar een zo groot mogelijke representativiteit van de te verzamelen informatie. In de eerste plaats dienden de te kiezen politieregio's een afspiegeling te vormen van een aantal verschillende omgevingen, namelijk een grootstedelijke en een randstedelijke omgeving, almede een omgeving met kenmerken van een provincie(*stad*) en, als laatste, een landelijk gebied. Ten tweede moesten de te selecteren regio's, wat betreft hun scores² op de items over slachtofferschap van geweld³ in de Politie-monitor bevolking (1999), een redelijke afspiegeling zijn van 'hun' type regio van Nederland (zie *bijlage 3*). De voortgangsnotitie *Geweld op Straat (1999)* stelt voorts dat in het onderhavige onderzoek 'aandacht wordt besteed aan de wijze waarop geweldsdelicten geregistreerd worden.' Deze opmerking heeft als derde selectie-criterium gefungeerd. Ten vierde was het belangrijk dat er snel toegang zou kunnen worden verkregen tot de gegevens, gezien de beperkte tijd die voor het onderzoek beschikbaar was. De combinatie van deze vier argumenten leidde tot selectie van de politieregio's IJsselland en Rotterdam-Rijnmond. Daarop is de betreffende politieregio's verzocht om medewerking aan en - waar nodig - ondersteuning bij de uitvoering van het onderzoek. De beide regiokorpsen zijn in alle opzichten bijzonder behulpzaam geweest in dit onderzoek.

De politieke registratiesystemen waaruit de gegevens over de geweldsincidenten afkomstig zijn, verschillen voor de politieregio's IJsselland en Rotterdam-Rijnmond (*conform punt drie in*

de voorgaande alinea). Zo zijn de gegevens voor de politieregio IJsselland gedistilleerd uit het 'bedrijfsprocessensysteem' (BPS). De selectie van geweldsgerelateerde gebeurtenissen heeft plaatsgevonden aan de hand van de incidentcodes die binnen BPS worden gehanteerd.⁴ De informatie over geweldsincidenten in de regio Rotterdam-Rijnmond is afkomstig uit het 'Multipol' registratiesysteem. Hier is de selectie gebeurd op basis van artikelnummers (*wetsartikelen; zie paragraaf 2.1.1 en tabel 2.1*). Het feit dat het om verschillende systemen gaat, heeft als consequentie dat de gegevens uit IJsselland zowel meldingen als aangiften omvatten, terwijl de informatie uit Rotterdam-Rijnmond voor het leeuwendeel van aangiften afkomstig is. Dit laatste vloeit voort uit de omstandigheid dat in Rotterdam-Rijnmond het meldkamersysteem ('FMS') en Multipol niet zijn gekoppeld, maar apart van elkaar functioneren. In het meldkamersysteem wordt de aard van een melding zeer summier weergegeven door de meldkamer. In het algemeen kan worden gesteld dat meldingen van incidenten waarop geen aangifte volgt weliswaar in Multipol worden vastgelegd, maar zonder optekening van een wetsartikel en persoon. Bijgevolg kan niet worden nagegaan of op een melding ook een aangifte is gevolgd. Omdat het opnemen van zowel meldingen als aangiften uit de regio Rotterdam-Rijnmond in het onderzoek tot een niet te bepalen aantal dubbelstellingen zou leiden, is besloten de meldingen in deze regio buiten beschouwing te laten.

2.2.2 Dataset

Het registratiesysteem in IJsselland leverde na de eerste filtering in totaal 1963 incidenten van geweld in 1998 (zie *tabel 2.3*) op. Het betreft hier zowel meldingen als aangiften. Omtrent 1730 van deze voorvallen is de in paragraaf 2.1.1 vermelde informatie verzameld. Dit betekent dat 233 incidenten, ondanks het feit dat zij door de eerste selectie kwamen, irrelevant bleken (11,9%). Het betrof hier incidenten waarbij het bijvoorbeeld bleek te gaan om openlijk geweld tegen goederen, in plaats van om openlijk geweld tegen personen. Ook zaten er gevallen bij van diefstal, die (*dus*) eigenlijk niet vielen onder de wetscode waarop was geselecteerd (dat wil zeggen dat er een foutieve incidentcode was ingevoerd). De 1730 incidenten van geweld waarover gegevens zijn verzameld, bestaan uit 776 meldingen en 954 aangiften (*respectievelijk 44,9% en 55,1%*).

2. Gemiddelde en range.

3. Slachtofferschapniveaus van bedreiging en mishandeling.

4. Zie voor een overzicht van de incidentcodes *bijlage 4, tabel 3, eerste kolom*

Bijlage 4 bevat een vergelijking tussen meldingen en aangiften uit de politieregio IJsselland. Deze verschaft enig inzicht in de verdeling van en verschillen tussen deze twee typen registraties op diverse aspecten, zoals locatie van de incidenten, typering en betrokken partijen. Na het doorlopen van de tweede serie criteria resteerden 365 aangiften van gevallen van geweld op straat, conform de door ons gehanteerde definitie (*exclusief beroepsgerelateerd geweld op straat; zie par.3.3*). Dit is ruim een derde van het totaal aan aangiften van geweld (38,3%).⁵ Wat betreft de gegevens van IJsselland moet, misschien ten overvloede, worden opgemerkt dat het hier dus geen steekproef betreft, maar de totale populatie in 1998 van incidenten van geweld (*op straat*).

In Rotterdam-Rijnmond resulteerde de eerste schifting in 6045 incidenten in 1998 terzake waarvan per incident minimaal éénmaal één van de in tabel 2.1 weergegeven wetscodes voorkomt. Na een dag testen bleek dat, om de gegevensverzameling in de beide regio's tijdig te kunnen afronden, in Rotterdam-Rijnmond een 50-procentssteekproef diende te worden getrokken. Besloten werd om elk tweede incident te selecteren. Zodoende telde de steekproef van geweldsgerelateerde incidenten 3023 voorvallen (*zie tabel 2.4*). Evenals bij IJsselland telde ook deze verzameling incidenten echter een aantal gevallen die voor het huidige onderzoek irrelevant bleken. Zo omvatte de steekproef nogal wat gevallen van vandalisme en een aantal zedenzaken. Alles bijeen genomen beliep het aantal gevallen 'ruis' in Rotterdam-Rijnmond 654, ofwel 21,6%; daarmee komt de steekproefomvang op 2369.

De groep geweldsgerelateerde gebeurtenissen in de politieregio Rotterdam-Rijnmond is, zoals in de voorgaande paragraaf uitgelegd, voor verreweg het grootste deel gebaseerd op aangiften. Aanmeldingen (*van geweld op straat*) door

betrokkenen zonder dat daar een aangifte op volgt komen slechts sporadisch voor in Multipol. Zo zijn er van de 2369 geweldsgerelateerde incidenten 1981, ofwel 83,6%, gebaseerd op aangiften en 388 op voorlopige aangiften waarop geen vervolg is gekomen. Dit is een gevolg van de wijze waarop de registratiesystemen in deze regio (*zie paragraaf 2.2.3*).

Na het tweede filter resteerden er 603 aangiften van incidenten van geweld op straat, dat is ruwweg een derde van alle aangiften in de steekproef uit Rotterdam-Rijnmond (30,4%) (*exclusief beroepsgerelateerd geweld op straat; zie par.3.3*).

Zoals al is opgemerkt in paragraaf 2.1.1 en zichtbaar in tabel 2.3 en 2.4, resulteert de terzake van de gegevens over incidenten van geweld gehanteerde filtermethode in een trechervorm.

Wel melding, maar geen aangifte

Tijdens het veldwerk bleek uit zogenaamde korte meldingen, dat bepaalde redenen of omstandigheden nogal eens leidden tot het niet doen of achterwege blijven van een aangifte. Bij meldingen van uitgaansgerelateerd geweld leidden de volgende omstandigheden regelmatig tot het niet doen van aangifte:

- ▼ De betrokkenen zijn zodanig onder de invloed van alcohol dat zij niet in staat zijn tot het doen van aangifte.
- ▼ Beide partijen erkennen schuld, bijvoorbeeld aan een vechtpartij;
- ▼ De politie bemiddelt en lost de zaak ter plekke op;
- ▼ In gevallen van relatiegeweld geven de betrokkenen te kennen dat zij het 'opnieuw willen proberen'.

5. Van de 776 meldingen inzake geweld betrof een kwart (26% ofwel 199 meldingen) geweld op straat.

Tabel 2.3: Aantal en filterproces incidenten van geweld (op straat) in IJsselland in 1998

IJsselland		1998					
Incidenten van geweld		Aantal					
Bruto populatie		1963					
Ruis (geen geweld)		233					
Netto populatie		1730					
		Waarvan	Aantal	%			
		Meldingen	776	44,9%			
		Aangiften	954	55,1%	Waarvan	Aantal	%
					Geweld op straat	365	38,3%

In IJsselland betreft het alle incidenten van geweld in 1998

Tabel 2.4: Steekproef en filterproces incidenten van geweld (op straat) in Rotterdam-Rijnmond in 1998

Rotterdam-Rijnmond 1998

Incidenten van geweld	Aantal				
Bruto steekproef	3023				
Ruis (geen geweld)	654				
Netto steekproef	2369	Waarvan	Aantal	%	
		incidenten zonder aangifte	388	16,4%	
		incidenten met aangifte	1981	83,6%	
				Waarvan	Aantal %
				Geweld op straat	603 30,4%

In Rotterdam-Rijnmond betreft het een 50-procentssteekproef uit de incidenten van geweld in 1998

2.2.3 Beperkingen en representativiteit

De betrouwbaarheid van de gegevens is op een aantal manieren gecontroleerd. Een eerste inspectie van de gegevens in de politieregio Rotterdam-Rijnmond gaf de indruk dat er in het politiedistrict 'centrum' verhoudingsgewijs - het district telt circa 600 café's - weinig uitgaansgerelateerde incidenten van geweld op straat voorkwamen. Van een bestand met horecagerelateerde incidenten dat in het afgelopen jaar door het district 'centrum' zelf was opgebouwd, is gebruik gemaakt om na te gaan in hoeverre onze selectie van incidenten van geweld op straat in dit opzicht betrouwbaar was. Uit het bestand met horecagerelateerde incidenten zijn alle voorvallen in de maanden mei, augustus en november 1998 één voor één nagelezen op incidenten die vallen binnen onze omschrijving van geweld op straat. Uit deze controle bleek dat, over heel 1998 gerekend ⁶, hooguit enkele tientallen gevallen van uitgaansgerelateerd geweld in district centrum bij de eerste filtering zijn gemist.⁷ Of de gemiste uitgaansgerelateerde geweldsincidenten feitelijk ook geweld op straat tussen onbekenden betreffen, is overigens niet bekend omdat dit pas na een tweede filtering zou zijn gebleken. Naar verwachting zou echter in ieder geval nog een flink deel van de gemiste incidenten zijn afgevallen. Hoewel bij de gegevensverzameling dus hoogstwaarschijnlijk een aantal uitgaansgerelateerde geweldsincidenten in het centrumdistrict is gemist, is op grond van de uitgevoerde controle besloten geen aanvullende gegevensverzameling uit te voeren. Het zou namelijk betekenen dat de bij de dataverzameling gehanteerde criteria zouden afwijken voor één specifieke groep incidenten in één district. Als we er bovendien van uitgaan dat ook in andere districten uitgaansgerelateerde - of andersoortige - geweldsincidenten zijn gemist wegens het ontbreken van een wetscode, dan zou op grond van deze overweging in alle districten van de politieregio en met betrekking tot alle relevante wetscodes een aanvullende gegevensverzameling moeten worden uitgevoerd.

Hiervoor ontbrak eenvoudig de tijd. Overigens zijn geen aanwijzing gevonden dat het ontbreken van een wetscode zich vooral voordoet bij bepaalde incidenttypen. Ook al zijn bepaalde geweldsincidenten qua aantallen misschien licht over- of ondervertegenwoordigd, wat betreft hun karakter echter zijn zij naar alle waarschijnlijkheid wel representatief.

Voor de gegevens van IJsselland is er nog een speciale omstandigheid die effect kan hebben gehad op de kenmerken van de in die politieregio gerealiseerde dataset. Het is gebleken dat in die regio in 1998 campagne is gevoerd om te bewerkstelligen dat in gevallen van 'zinloos geweld' in en rond het uitgaan aangifte wordt gedaan. Het is moeilijk te taxeren wat de mogelijke uitwerking van dit initiatief is geweest. Enerzijds gaat het om slechts twee grotere gemeenten binnen de regio IJsselland; anderzijds betreft hier wel plaatsen met een uitgebreid uitgaansleven. De vraag blijft of de campagne inderdaad tot meer aangiften van horecagerelateerde incidenten van 'zinloos geweld' heeft geleid. Indien dit het geval is dan kan dit een nauwkeuriger beter beeld opleveren van dit type voorvallen.

6. Voor zover dat viel na te gaan en met het nodige voorbehoud.

7. Als reden waarom deze voorvallen in Multipol niet waren voorzien van een wetsartikel, werd genoemd dat incidenten formeel pas een wetscode behoeven te krijgen op het moment dat de zaak naar de officier van justitie gaat. Een andere verklaring luidt dat het gaat om voorlopige aangiften waarop geen vervolg is gekomen.

Resumerend kan worden gesteld dat de verzamelde gegevens van voldoende kwaliteit zijn om de hierna uitgevoerde analyses te rechtvaardigen.

In Rotterdam-Rijnmond is een steekproef van 50% getrokken; wat IJsselland aangaat, betreft het zelfs niet eens een steekproef maar alle gegevens voor 1998. Voor de betreffende regio's zijn de verzamelde gegevens zeker representatief, ook al is niet met zekerheid te zeggen in hoeverre de geconstateerde (*potentiële*) tekortkomingen de kwaliteit van de dataset (*negatief*) hebben beïnvloed. De opzet van het onderzoek was verder om - zoals in paragraaf 2.2.1 is uitgelegd - de te onderzoeken regio's zó te kiezen dat zij ook in breder perspectief, dat wil zeggen met betrekking tot de situatie in andere politie-regio's, de nodige representativiteit zouden bezitten. Gesteld mag worden dit laatste waarschijnlijk ook het geval is, zeker waar het gaat om de kenmerken van de verschillende vormen van geweld op straat tussen onbekenden.

3. Aard en omvang van geweld op straat

Zoals eerder aangegeven, kan men binnen het brede spectrum van geweldsincidenten steeds verder differentiëren naar specifieke vormen van geweld. We beperken ons daarbij tot die geweldsincidenten waarvan aangifte is gedaan. Welke daarvan zijn nu te kwalificeren als geweld op straat?

Zoals reeds in hoofdstuk 2 is uiteengezet, heeft het eerste criterium op grond waarvan wordt bepaald of een incident kan worden gerangschikt onder geweld op straat, betrekking op de locatie waar het geweldsincident heeft plaatsgevonden. Wij beperken ons tot geweldsincidenten die zich buiten op straat afspelen. Het tweede criterium op grond waarvan wordt bepaald of een incident onder onze definitie valt, is het ontbreken van een persoonlijke relatie tussen dader(s) en slachtoffer(s). De combinatie van beide criteria geeft een vrij strikte afbakening van het onderzoeksterrein. Zo vallen bijvoorbeeld echtelijke twisten en burenruzies - ook als die op straat worden uitgevochten - buiten onze afbakening van geweld op straat.

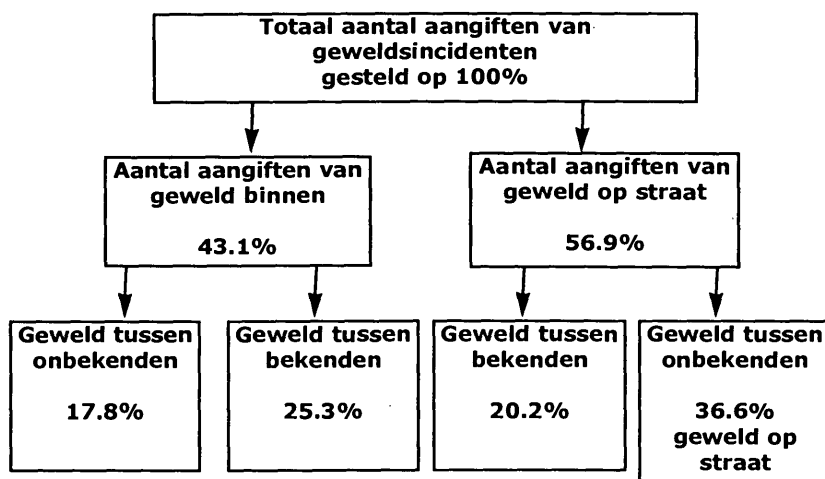
3.1 Omvang van geweld op straat

In 1998 zijn in beide politieregio's 6468 geweldsincidenten geregistreerd.¹ Het totaal aan misdrijven in beide politieregio's beliep 124.044. Derhalve heeft ruim 5 % van alle incidenten in dat jaar betrekking op geweld (5.2 %). Uiteindelijk heeft dit geleid tot 4916 aangiften van geweldsmisdrijven. Daarvan hebben we er vervolgens een kleine drieduizend (2935) nader geanalyseerd (zie tabellen 2.3 en 2.4).² Daaruit blijkt dat bijna 57 % zich op straat afspeelt (zie figuur 3.1). Vervolgens is verder geselecteerd op het criterium dat het straatgeweld zich niet afspeelt tussen bekenden. Bij circa twintig procent was er sprake van geweld op straat tussen bekenden. Bij de overige geweldsincidenten op straat kenden dader(s) en slachtoffer(s) elkaar niet persoonlijk. Deze laatste groep geweldsincidenten voldoet aan onze definitie van geweld op straat: het incident speelt zich af op straat en er bestaat geen persoonlijke relatie tussen dader(s) en slachtoffer(s). Van alle geweldsincidenten in deze twee politieregio's tezamen is ruim een derde (36.6 %) te kwalificeren als geweld op straat tussen onbekenden (zie figuur 3.1).

1. Het betreft alle geweldsincidenten in de twee politieregio's die betrekking hebben op het WvS (exclusief bedreiging, diefstal met geweld en afpersing). Zie tabel 2.3 en 2.4.

2. In de politieregio IJsselland zijn alle geweldsincidenten meegenomen en in de politieregio Rotterdam-Rijnmond is een steekproef van 50 % getrokken.

fig.3.1 Omvang van geweld op straat in twee politieregio's

3.2 Verschijningsvormen van geweld op straat

Geweld op straat speelt zich af in verschillende contexten. Aan de hand van de aangiften van geweldsmisdrijven is nagegaan in welke sociale context zich het meeste geweld op straat heeft afgespeeld: woonwijk, wegverkeer, uitgaanssfeer, winkels, school, openbaar vervoer en sport.³ Het beeld dat uit de analyse van de aangiften van geweldsmisdrijven naar voren komt, is dat in al deze contexten relatief veel geweld voorkomt, maar dat er aanzienlijke verschillen zijn in de mate waarin dat geweld op straat plaatsvindt.

In tabel 3.1 is in de eerste kolom aangegeven in welke mate geweld op straat zich binnen een bepaalde context afspeelt. In de tweede kolom is vervolgens per context te lezen welk deel van alle geweldsincidenten geweld op straat betreft. Op die manier wordt zichtbaar hoe sterk de afbakeningscriteria doorwerken in de selectie van geweldsincidenten.

De diverse verschijningsvormen van geweld op straat alsmede de diverse contexten waarbinnen geweld op straat zich kan afspelen, worden hieronder kort toegelicht. Daarbij wordt ook nader ingegaan op de geweldsincidenten die zich in deze verschillende contexten afspelen.

We baseren ons daarbij niet alleen op de kwantitatieve gegevens (zie figuur 3.2), maar ook op kwalitatieve informatie afkomstig uit de aangiften.

3.2.1 Woonwijkgerelateerd geweld

Geweld (*op straat*) speelt zich voor een belangrijk deel af in de directe woonomgeving van mensen. Van elke tien geweldsincidenten in de woonwijk voldoen er vier aan onze definitie van geweld op straat. De rest valt af omdat het of binnenshuis is (*veelal in de relationele sfeer*) en/of personen elkaar kennen (*burenruzies*).

Daarmee bekleedt woonwijkgerelateerd geweld een eerste plaats als het om geweld op straat handelt. Hieronder vallen geweldsincidenten waarbij groepen jongeren die rondhangen in de woonwijk buurtbewoners lastig vallen en waarbij het soms tot een handgemeen komt. Ook, zij het in mindere mate, betreft het asociale gezinnen die hun omgeving terroriseren waarbij soms grof geweld wordt gebruikt. Tot slot zien we - in beperkte mate - dat in woonwijken gewelddadige afrekeningen plaatsvinden tussen criminelen onderling.⁵

3.2.2 Verkeersgerelateerd geweld

Geweld (*op straat*) doet zich ook voor in het verkeer. Verhoudingsgewijs vallen veel geweldsincidenten in het verkeer onder de omschrijving van geweld op straat tussen onbekenden. Van iedere tien geweldsincidenten in het verkeer kunnen er acht gekwalificeerd worden als geweld op straat. Daarmee komt het verkeer op de tweede plaats als sociale context waarin geweld op straat veel vóórkomt. Vaak zijn het confrontaties tussen 'eerzame burgers' die naar aanleiding van irritaties over verkeersgedrag met elkaar op de vuist gaan.

3.2.3 Uitgaansgerelateerd geweld

Geweld (*op straat*) wordt tot dusver in de publieke opinie sterk geassocieerd met uitgaanscentra. Een reeks spraakmakende geweldsincidenten in uitgaanscentra hebben dit beeld bepaald. Meer dan de helft van de geweldsincidenten die in de uitgaanssfeer plaatsvinden, voldoet niet aan onze definitie van geweld op straat. Het betreft in de eerste plaats allerlei geweldsincidenten die zich binnen horecagelegenheden, snackbars e.d. afspelen. Het betreft voorts conflicten waarbij dader en slachtoffer elkaar kennen.

Tabel 3.1 Context van geweld op straat. In percentages / absolute aantallen

Context	Incidenten die voldoen aan de definitie geweld op straat		Percentage geweld op straat van het totaal delicten per context
woonwijk	367	34,5%	40,3%
verkeer	260	24,4%	83,3%
uitgaan	204	19,2%	42,2%
winkelcentra	58	5,5%	46,0%
school	28	2,6%	26,2%
openb. vervoer	18	1,7%	39,1%
sport	9	0,9%	13,6%
anders	38	3,6%	28,4%
totaal⁴	1.065	100%	

3. Voor een overzicht van alle vormen van geweld verwijzen we naar bijlage 5.

4. In het totaal zijn er 150 geweldsincidenten waarbij de context niet te herleiden is. Iets meer dan de helft (82) daarvan valt onder de definitie geweld op straat.

5. Bij woonwijkgerelateerd geweld is niet uit te sluiten dat door onnauwkeurigheden in de registratie sommige incidenten ten onrechte in deze context terecht komen. In de 2e fase zullen we aandacht besteden aan de zuiverheid van woonwijkgerelateerd geweld.

Het resultaat is dat uitgaansgerelateerd geweld lager scoort dan verkeersgerelateerd geweld binnen de categorie geweld op straat. Een op de vijf door ons onderzochte gevallen van geweld op straat speelde zich af in de uitgaanssfeer. Uit onze analyse blijkt verder dat deze geweldsincidenten grofweg zijn te verdelen in twee categorieën. De eerste categorie is die waarbij het (vaak jonge) uitgaanspubliek onderling slaags raakt. Dat kan variëren van individuele confrontaties waarbij over en weer enkele klappen vallen tot grootschalige vechtpartijen waarbij tientallen jongeren betrokken zijn. Daarnaast is er een tweede categorie geweldsincidenten - zoals we later zullen zien - welke terug is te voeren op conflicten tussen jongeren enerzijds en portiers of ander horecapersoneel anderzijds.

3.2.4 Vier andere contexten

Met deze drie verschijningsvormen hebben we driekwart van alle geweldsincidenten die binnen onze afbakening van geweld op straat vallen, gehad. Er is daarnaast nog een viertal situaties waarin geweld ook redelijk vaak voorkomt: winkels, school, openbaar vervoer en sport.

Winkelgerelateerd geweld

Extra aandacht is besteed aan geweldsincidenten die zich afspelen in winkelcentra in de steden en dorpen van de beide regio's. Dergelijke locaties zijn vaak verzamelplaatsen voor jongeren. De geweldsincidenten bestaan hierbij deels uit confrontaties tussen rondhangende jongeren onderling en tussen rondhangende jongeren en het winkelend publiek.⁶ De helft van de geweldsincidenten in winkelcentra valt buiten onze definitie van geweld op straat. Het betreft dan vooral confrontaties die zich in winkels afspelen waarbij groepen jongeren klanten lastig vallen of winkeldieven slaags raken met winkeliers. Van alle aangiften van geweld op straat, is ruim vijf procent aan winkelcentra gerelateerd.

Schoolgerelateerd geweld

Geweldsincidenten op of rondom de school betreffen veelal vechtpartijen (met letsel) tussen leerlingen onderling. Deze incidenten spelen zich af op het schoolterrein, bijvoorbeeld op het schoolplein of in het fietsenhok. Daarnaast zien we dat er ook rondom de school nogal eens geweldsincidenten plaatsvinden. Uit tijdstip en datum is af te leiden dat het hier waarschijnlijk om vechtpartijen na schoolfeesten en dergelijke gaat. Veelal gaat het om confrontaties waarbij jongeren die geweerd worden van schoolfeesten alsnog proberen binnen te komen, of waarbij jongeren ter tijdverdrijf buiten de school rotzooi proberen te trappen. Het merendeel van dergelijke incidenten voldoet niet aan onze criteria. Zij spelen zich af binnen de school en/of het betreft conflicten tussen leerlingen onderling of tussen leerlingen en leerkrachten.

Uit de aangiften in 1998 blijkt dat een kleine drie procent van alle geweld op straat zich afspeelt rondom de school.

Openbaar-vervoerdergerelateerd geweld

Ook in en om het openbaar vervoer doen zich geweldsincidenten voor. Het reizen zonder geldig vervoersbewijs kan - als de betreffende persoon wordt betrapt - bijvoorbeeld uitlopen op een handgemeen. Ook vechtpartijen met medepassagiers en ruzies over wie het eerste recht heeft op een taxi behoren tot het openbaar-vervoerdergerelateerd geweld. Ongeveer zes van elke tien geweldsincidenten in het openbaar vervoer voldoen echter niet aan onze criteria van geweld op straat, voornamelijk omdat het geweld zich afspeelt in bus en/of trein en op (NS-)stations die niet tot de openbare weg worden gerekend. Daarmee is circa twee procent van het geweld op straat toe te schrijven aan geweldsincidenten rondom het openbaar vervoer.

Sportgerelateerd geweld

Vermeldenswaard is tenslotte nog een reeks sportgerelateerde geweldsincidenten. Het gaat dan bijvoorbeeld om ruzies op het voetbalveld die later in de kleedkamers worden uitgevochten en het molesteren van scheidsrechters uit onvrede over de leiding. Het overgrote deel van deze geweldsincidenten valt echter buiten onze omschrijving van geweld op straat. Partijen kennen elkaar of het incident speelde zich af in kleedkamers of op de sportvelden. Een analyse van de aangiften wijst uit dat bijna één procent van de gevallen van geweld op straat incidenten betreft die zich rondom sportevenementen afspelen. Iets meer dan twee procent van alle aangiften van geweldsincidenten speelt zich af in de context van sport.

---

6. Waarmee het onder de definitie van geweld op straat valt.

3.2.5 Overige vormen van geweld

We sluiten af door nog even stil te staan bij een breed scala aan geweldsincidenten die onder de verzamelnaam 'anders' zijn weggeschreven. Het betreft een bonte verzameling aan geweldsincidenten variërend van aangiften uit ziekenhuizen, asielzoekerscentra, attractieparken en recreatiegebieden tot aangiften uit de gevangenis. Opmerkelijk is het relatief grote aantal aangiften van geweld in de werksfeer. Collega's die niet met elkaar overweg kunnen, verstoorde werkrelaties die uitlopen op een handgemeen en niet in de laatste plaats werknemers die op de vuist gaan met hun chef of baas. Het betreft hier vormen van geweld die in ieder geval niet binnen onze afbakening vallen om de eenvoudige reden dat de betrokkenen elkaar persoonlijk kennen en het geweld niet buiten plaatsvindt. Hetzelfde geldt voor de vele geweldsincidenten in de huiselijke sfeer naar aanleiding van echte twisten, ruzies tussen ex-partners en conflicten tussen familieleden.

In onderstaande figuur 3.2 geven we schematisch de verschillende contexten weer, waarbinnen geweld op straat zich afspeelt.

3.3 Beroepsgerelateerd geweld

Een nadere analyse van de incidenten die we wél beschouwen als geweld op straat leert nog iets anders. Er zitten incidenten tussen waarbij dader en slachtoffer elkaar weliswaar niet per se kennen, maar waarbij één van beide partijen vanuit zijn beroep betrokken raakt bij een geweldsincident. We hebben al gezien dat geweldsincidenten in winkelcentra voor een deel zijn terug te voeren op winkeldiefstal waarbij

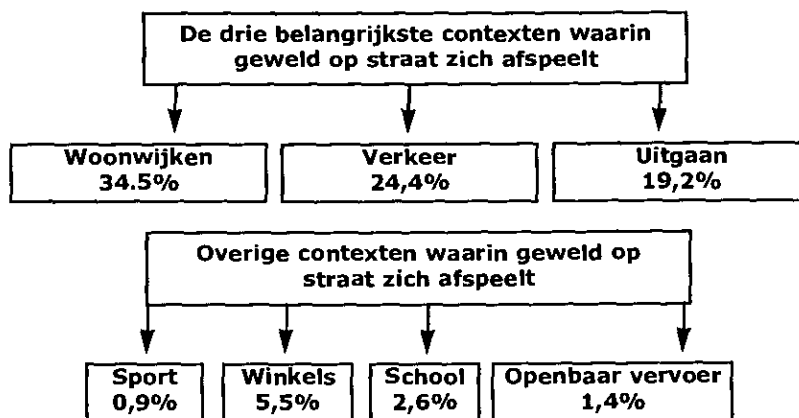
betrapping leidt tot een handgemeen. Ook in en om uitgaansgelegenheden bestaat een deel van de geweldsincidenten uit confrontaties tussen jongeren die uitgaan en horecapersoneel. Jongeren die zich misdragen en door portiers worden verwijderd, dat niet nemen, met als gevolg dat de confrontatie zich op straat voortzet en ontaardt in geweld. Ook ontstaan dergelijke geweldsincidenten doordat jongeren bij de uitgaansgelegenheid geweigerd worden, of na sluitingstijd nog naar binnen willen. Politiefunctionarissen vormen een andere beroepsgroep die uit hoofde van zijn functie genoodzaakt kan zijn met harde hand op te treden en daardoor betrokken raakt bij een geweldsincident.

Ook andere toezichthouders (*onder andere in het openbaar vervoer*) raken nogal eens betrokken bij geweld op straat.

Hoe vaak zijn nu bijvoorbeeld geweldsincidenten in de uitgaanssfeer terug te voeren op incidenten waarbij horecapersoneel is betrokken? En bij welke geweldsincidenten zijn politiefunctionarissen of toezichthouders betrokken geweest? Tabellen 3.2 en 3.3 (*op de volgende pagina*) laten zien wat het aandeel is van beroepsgerelateerd geweld in het geweld op straat. In de eerste kolom van tabel 3.2 is aangegeven in welke mate geweld op straat voorkomt binnen verschillende contexten.

De gescheiden kolom aan de rechterkant van tabel 3.2 geeft het percentage beroepsgerelateerd geweld binnen de betreffende context weer. In tabel 3.3 is te zien welke beroepsgroepen in de diverse contexten bij het geweld op straat waren betrokken. Een overzicht van het aandeel van beroepsgerelateerd geweld in alle

fig. 3.2 Contexten waarin geweld op straat zich afspeelt.

geweldsincidenten is te vinden in bijlage 5. In ongeveer tien procent van de geweldsincidenten is één van beide partijen vanuit of vanwege zijn beroep betrokken geraakt bij het geweld.⁷ Als gekeken wordt naar de verschillende contexten zien we belangrijke verschillen. Binnen uitgaansgerelateerd geweld is bijvoorbeeld bijna 20 procent van de geweldsincidenten te interpreteren als beroepsgelateerd. Het betreft dan vanzelfsprekend conflicten waarbij horecapersoneel is betrokken. Binnen de andere twee belangrijkste contexten waarbinnen geweld op straat zich afspeelt (*woonwijk en verkeer*) zien we dat het aandeel van beroepsgelateerd geweld aanmer-

kelijk minder is. Het betreft ook andere beroepsgroepen. In de woonwijk en ook in het verkeer is de politie - en in het verlengde daarvan diverse soorten toezichthouders - vaker betrokken bij geweldsincidenten die vallen onder de noemer geweld op straat. Nadere analyse van de aangiften leert dat er een patroon bestaat waarbij bepaalde beroepsgroepen vaker als dader (*met name portiers*) en andere vaker - of zelfs bijna uitsluitend - als slachtoffer worden aangemerkt.

Tabel 3.2 Geweldsincidenten die voldoen aan de definitie geweld op straat uitgesplitst naar beroepsgelateerd, gekoppeld aan context. In absolute aantallen en percentages.

Context	Beroepsgelateerd geweld		Percentage beroepsgelateerd geweld als percentage van het totaal aantal delicten per context
uitgaan	36	42,8%	19,1%
verkeer	19	20,9%	7,3%
woonwijk	16	17,6%	4,6%
winkelcentra	9	9,9%	15,5%
school	4	4,4%	22,2%
openb. vervoer	2	2,2%	7,1%
sport	1	1,1%	11,1%
anders	4	4,4%	12,5%
totaal⁸	91	100%	

Tabel 3.3 Beroepsgroepen betrokken bij geweld op straat gekoppeld aan context. In absolute aantallen.

Context	Horeca personeel	Winkel personeel	Politie/ toezichthouders	Totaal
uitgaan	34		2	36
verkeer			19	19
woonwijk	1		15	16
winkelcentra		5	4	9
school			4	4
openb. vervoer			2	2
sport			1	1
anders		2	2	4
totaal⁹	35	7	49	91

7. Dat geldt overigens zowel voor geweldsincidenten die vallen onder de definitie geweld op straat als de geweldsincidenten die daar niet onder vallen.

8. Als 'onbekend' staan 82 incidenten geregistreerd (waarvan één beroepsgelateerd).

9. Van één geweldsincident is de context onbekend.

In deze laatste categorie vallen niet alleen politiefunctarissen en overige toezichthouders, maar ook de overige beroepen zoals winkelpersoneel en personeel van het openbaar vervoer.

Resumerend blijkt in circa tien procent van alle gevallen die onder de noemer geweld op straat vallen, één der partijen beroepsmatig bij het geweldsincident betrokken te zijn geweest. Wanneer de verdeling over de verschillende contexten waarbinnen geweld op straat zich afspeelt wordt bekeken, blijkt vooral het aantal beroepsmatige geweldsincidenten in de uitgaanssfeer beduidend te zijn. Ongeveer één op de zes geweldsincidenten in de uitgaanssfeer betreft geweld tussen jongeren en horecapersoneel.

3.4 Een vertaling naar landelijke cijfers

Ter afsluiting van dit hoofdstuk, zullen we nagaan in hoeverre het mogelijk is om aan de hand van de gevonden cijfers iets te zeggen over de landelijke omvang van 'geweld' en meer in het bijzonder 'geweld op straat'. Daartoe moeten we nagaan in hoeverre het aantal geweldsmisdrijven als percentage van het totaal aantal misdrijven in onze twee politieregio's overeenkomt met het landelijke percentage. Volgens de CBS politiestatistiek werden in 1998 in totaal 1.222.200 misdrijven geregistreerd. In 76.600 gevallen betrof het daarbij een geweldsmisdrijf. Kortom, van alle misdrijven die in 1998 in Nederland zijn geregistreerd, is 6,3% te kwalificeren als geweldsmisdrijf. Perken we dit in tot geweldsmisdrijven tegen het leven en personen ¹⁰, mishandeling, delicten tegen de openbare orde ¹¹ en tegen het openbaar gezag dan komen we iets lager uit, namelijk op ruwweg 60.800. Dit is circa 5,3 % van alle geregistreerde misdrijven. Dit percentage blijkt nagenoeg overeen te komen met het percentage dat we aantreffen in de twee door ons geselecteerde politieregio's, namelijk 5,2 %.

Vervolgens is in de analyse van de gegevens uit de twee politieregio's vastgesteld dat ruim eenderde (36,6%) van alle aangiften van geweldsincidenten in deze regio's kan worden toegerekend aan geweld op straat volgens de in dit onderzoek gehanteerde definitie. Op grond van vornoemde overeenkomst in percentages geweldsmisdrijven op het totaal aantal geregistreerde misdrijven kan worden geconcludeerd, dat landelijk eveneens ruim eenderde van alle aangiften van geweld gerekend kunnen worden tot geweld op straat. Wanneer we de resultaten van onze analyse extrapoleren, dan komen we tot een schatting, dat in 1998 landelijk circa 20.000 tot 25.000 geweldsincidenten zijn te kwalificeren als geweld op straat. Hiermee zijn de eerste twee stappen in de analyse van geweld op straat gezet. De eerste stap bestaat er uit dat wordt vastgesteld welk deel van alle aangiften van geweldsincidenten kan worden gekwalificeerd als geweld op straat. Daaruit blijkt dat ruim eenderde van alle aangiften van geweld dit predikaat

verdient. Daarna is als tweede stap gekeken waar geweld op straat zich het meest voordoet. Dan blijkt dat de geweld op straat zich vooral afspeelt in woonwijken, in het verkeer en in de uitgaanssfeer.

In het volgende hoofdstuk wordt als derde stap in de analyse van geweld op straat dieper ingegaan op de incidenten zelf. Daarbij worden de profielen geschetst van daders en slachtoffers. Naast leeftijd en geslacht wordt gekeken naar de krachtsverhouding binnen de geweldsincidenten, de gebruikte geweldsmiddelen (*zowel door daders als slachtoffers*) en het toegebrachte letsel. Verder wordt gekeken of daders en/of slachtoffers al eens eerder als verdachte met politie in aanraking zijn gekomen en of dat betrekking had op geweld of overige delicten. Tot slot wordt ook gekeken of slachtoffers al eens eerder aangifte hebben gedaan: dat wil zeggen, of zij al eerder slachtoffer zijn geweest van een geweldsdelict.

Als vierde stap tenslotte wordt een korte schets gegeven van de meest voorkomende dader-slachtoffercombinaties. Tevens wordt gekeken in welke contexten deze zich voordoen. Aangezien deze analyses mede worden uitgevoerd om in de tweede fase van het onderzoek tot een verantwoorde selectie van casus te komen, wordt het beroepsgerelateerde geweld daarbij verder buiten beschouwing gelaten.

Het onderzoek naar motieven van daders van geweld op straat dient immers vooral een antwoord te geven op de vraag naar de achtergronden en beweegredenen van plegers van 'zinloos' geweld tegen onbekenden. Geweld op straat tegen politieambtenaren, toezichthouders en horecapersoneel beschouwen we daarbij als een bijzondere categorie incidenten waarnaar overigens ook afzonderlijk onderzoek wordt gedaan. Dat impliceert dat we uiteindelijk van de 1068 geweldsincidenten op straat er 968 voor nadere analyse overhouden.

---

10. Dat betreft (poging) doodslag/moord, overige misdrijven tegen het leven en dood, lichamelijk letsel door schuld en bedreiging. Bedreiging is daarbij buiten beschouwing gelaten (zie in dit verband hoofdstuk 2).

11. Voor zover het openbare orde delicten jegens personen betreft (dat wil zeggen exclusief die jegens goederen).

Hoofdstuk 4. Daders en slachtoffers van geweld op straat

In het voorgaande hoofdstuk is gepoogd enig licht te laten schijnen over diverse verschijningsvormen van geweld op straat. Daarbij werd duidelijk dat uitgaansgeweld slechts één van de verschijningsvormen van geweld op straat is en dat we daarnaast zeker ook aandacht moeten besteden aan woonwijkgerelateerde vormen van geweld op straat en verkeersgerelateerd geweld. In dit hoofdstuk gaat de aandacht uit naar het profiel van daders en slachtoffers.

4.1 Dader(s) en slachtoffer(s): getalsmatige verhoudingen

Bij de analyse van aangiften betreffende geweldsincidenten op straat is per incident bekeken hoeveel daders en slachtoffers erbij waren betrokken.¹ Ingeval er meerdere daders of meerdere slachtoffers bij zijn betrokken, wordt - voor zover daarover in de aangiften uitsluitend wordt gegeven - voor iedere dader en ieder slachtoffer een aantal gegevens vastgelegd. Bij 968 geweldsincidenten zijn in totaal 551 individuele daders en 384 dadergroepen betrokken. In het totaal hebben we gegevens van 1875 daders. Anderzijds zijn bij deze 968 geweldsincidenten in het totaal 818 individuele slachtoffers en 117 slachtoffergroepen betrokken. In het totaal hebben we gegevens van 1075 slachtoffers. Bij 37 geweldsincidenten ontbrak dader- en slachtofferinformatie. Dit impliceert dat de genoemde aantallen daders en slachtoffers betrekking hebben op 931 incidenten van geweld op straat.²

Hoe vaak is er bij geweld op straat nu sprake van incidenten waarbij één dader en één slachtoffer is betrokken (*één-op-één situatie*), hoe vaak staat een slachtoffer tegenover een overmacht (*meerdere daders*) en gebeurt het wel

eens dat één of hooguit enkele daders een grotere groep slachtoffers maakt?

Nadere analyse leert dat bij ruim de helft van de geweldsincidenten de dader alleen opereert (59%). Bij een derde van de geweldsdelicten zijn meerdere (*twee tot vier*) daders betrokken. Bij ongeveer één op de twaalf geweldsincidenten³ zijn meer dan vier daders betrokken. Hoe zit dit nu met de slachtoffers? Bij bijna zeven van de acht geweldsincidenten op straat staat het slachtoffer alleen tegenover de andere partij. In de overige gevallen zijn er meerdere slachtoffers betrokken. Deze gegevens lijken er op te wijzen dat in een substantieel deel van de geweldsincidenten de verhouding tussen dader en slachtoffer uitvalt in het voordeel van de daders. In tabel 4.1 is de precieze getalsverhouding is tussen daders en slachtoffers bij geweld op straat aangegeven.

In meer dan de helft van de gevallen blijkt sprake van een één-op-één situatie; incidenten met één dader en één slachtoffer (55%).⁴ In ruim dertig procent van het geweldsincidenten op straat (*bijna 33%*) is de krachtverhouding sterk in het nadeel van het slachtoffer. Het betreft incidenten waarbij meerdere daders gezamenlijk één slachtoffer aanvallen.

In 35 gevallen (*bijna 4% van de geweldsincidenten op straat*) maakt een en dezelfde dader meer dan een slachtoffer. Niet zelden betreft het hier - zo blijkt uit een nadere analyse van de betreffende aangiften - vrienden van het eerste slachtoffer, die - als zij hun vriend te hulp schieten - op hun beurt zelf klappen krijgen.

In één geval is er sprake van een dader die vijf slachtoffers maakt. Het betreft hier een 17-jarige jongere, die met zijn scooter inrijdt op de groep slachtoffers. Aanleiding hiervoor was een opmerking van de slachtoffers dat hij te hard reed.

Eén op de tien gevallen van geweld op straat betreft een incident waarbij zowel meerdere daders als meerdere slachtoffers betrokken zijn.

Tabel 4.1 Verhouding tussen daders en slachtoffers bij geweldsincidenten. In absolute aantallen en procenten (percentages berekend naar totaal aantal geweldsincidenten).

Daders	Slachtoffers			Totaal
	1 slachtoffer	2-4 slachtoffers	>4 slachtoffers	
	aantal / %	aantal / %	aantal / %	aantal / %
1 dader	513 55,1%	35 3,8%	1 0,1%	549 59%
2-4 daders	251 27,0%	52 5,6%	- -	303 32,6%
>4 daders	53 5,7%	24 2,5%	2 0,2%	79 8,4%
totaal	817 87,8%	111 11,9%	3 0,3%	931 100%

37 ontbrekende gegevens (3,8%)

1. De begrippen dader en slachtoffer zijn binnen dit onderzoek bepaald op basis van de politieregistraties. De persoon die binnen een registratie als verdachte wordt genoemd, is als dader aangemerkt. Personen met de rol van aangever als slachtoffer.

2. Zie tabel 3.4.

3. Acht procent van de geweldsincidenten.

De in de vorige alinea gepresenteerde bevindingen zeggen nog niet precies hoe de werkelijke krachtsverhoudingen liggen; met name de eventuele disproportionaliteit van het gepleegde geweld blijft deels nog onduidelijk. Zoals in paragraaf 2.1.2 vermeld, hebben de betrokken onderzoekers bij ieder geweldsincident op straat bepaald in hoeverre er sprake is geweest van excessief, disproportioneel geweld.

Disproportioneel geweld is geweld dat zonder aanleiding - schijnbaar om niets - wordt gebruikt. Rekening houdend met de getalsmatige krachtsverhouding tussen het aantal daders en het aantal slachtoffers, het gebruik van wapens en de weerbaarheid van het slachtoffer, hebben de onderzoekers alle geanalyseerde geweldsincidenten op straat tussen onbekenden ingedeeld op een schaal van niet disproportioneel tot uiterst disproportioneel (*schaalscores lopend van 1 tot en met 10*). De gemiddelde mate van disproportionaliteit van geweld op straat blijkt met een score van 2.6 relatief laag. Slechts een kleine 7% van de gevallen van geweld op straat kreeg een disproportionaliteitscijfer van 5 of hoger (6,6%).

4.2 Gebruik van geweldsmiddelen: van licht tot zwaar

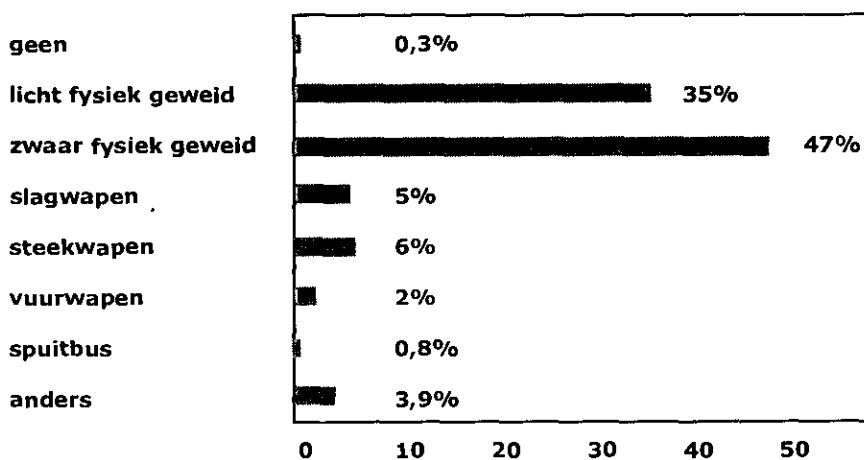
De ernst van geweld op straat wordt mede bepaald door het gebruikte geweld. Een flinke scheldpartij omdat een automobilist een ander niet laat invoegen, of een duw tegen de schouder in een volle discotheek zijn misschien teke-

nend voor de tolerantiegrens van de weggebruiker of het uitgaanspubliek, maar zal minder ernstige gevolgen hebben voor het slachtoffer dan een asociaal gezin dat buurtbewoners regelmatig intimideert en waarbij het op een gegeven moment volledig uit de hand loopt en gebruik wordt gemaakt van steekwapens.

We maken onderscheid tussen twee gradaties van geweld. Licht fysiek geweld vormt de eerste categorie. Onder licht fysiek geweld verstaan we o.a. duwen, trekken en vastpakken. Ook het uitdelen van enkele droge klappen valt hieronder. De tweede categorie wordt gevormd door zwaar fysiek geweld. Gedacht moet worden aan het fors toetakelen (*flink met de vuisten slaan of schoppen*) van een persoon. Dusdanig in ieder geval dat een medische behandeling bij de Eerste Hulp post of zelfs ziekenhuisopname noodzakelijk is.

Zwaar fysiek geweld gaat soms gepaard met gebruik van wapens. In het kader van deze analyse is apart vastgelegd of er naast zwaar fysiek geweld sprake is geweest van wapengebruik. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen diverse soorten wapens. Naast het reguliere wapentuig zoals slagwapens, steekwapens en vuurwapens is ook gekeken naar mogelijk gebruik van spuitbussen. Spuitbussen worden voornamelijk gebruikt ter verdediging. In de figuren 4.1 en 4.2 wordt aangegeven in welk percentage van de geweldsincidenten slachtoffers en daders gebruik maken van geweldsmiddelen. Dat kan variëren van lichte vormen van fysiek geweld tot zwaar fysiek geweld tot zelfs gebruik van wapens.

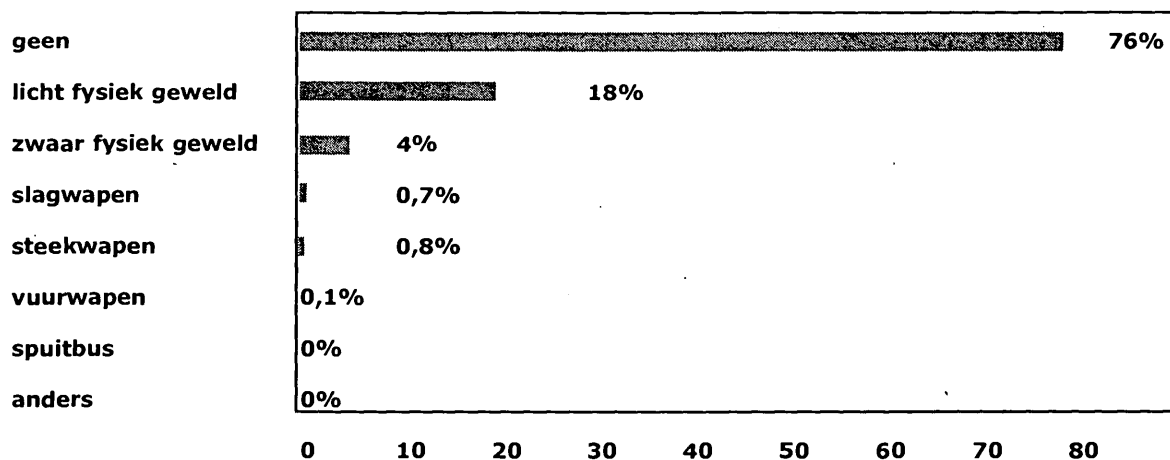
figuur 4.1: geweldsmiddelen gebruikt door daders, in procenten

4. Opgemerkt dient te worden dat dit beeld enigszins vertekend is. Met name bij geweld op straat dat zich afspeelt in uitgaanscentra betreft het confrontaties tussen groepen jongeren onderling. In hoeverre dergelijke confrontaties bij aangifte van een slachtoffer ook daadwerkelijk als zodanig worden geregistreerd is onduidelijk. De indruk bestaat dat bij een deel van deze geweldsincidenten er weliswaar twee personen slaags raken, maar dat beide vriendengroepen erbij betrokken zijn, en/of eromheen staan.

figuur 4.2: geweldsmiddelen gebruikt door slachtoffers, in procenten

De daders beperken zich - als we dat een beperking kunnen noemen - voornamelijk tot fysiek geweld zonder wapens. Wapengebruik komt in geringe mate voor. In circa vijf procent van de geweldsincidenten worden slag- of steekwapens gebruikt en in twee procent van de geweldsincidenten vuurwapens. Bij ongeveer een op de drie geweldsincidenten (35%) beperkt de dader zich tot licht fysiek geweld. In bijna de helft echter worden zwaardere fysieke geweldsmiddelen ingezet.

Slachtoffers maken veel minder gebruik van geweldsmiddelen dan daders. Ruim driekwart biedt geen, of nauwelijks verweer. En de uitzondering op deze regel houdt in dat men zich 'beperkt' tot verbaal en licht fysiek geweld. Eén op de vier slachtoffers probeert op deze manier de dader(s) nog enigszins van het lijf te houden. Een kleine categorie personen laat zich minder gemakkelijk 'slachtoffers', als we afgaan op de wijze waarop ze zich weren. Deze slachtoffers (4%) laten zich in de confrontatie niet onbetuigd en gebruiken zelf zwaar fysiek geweld en/of een wapen. Het vermoeden is dat we hier te doen hebben met een verschijnsel dat waarschijnlijk voor een deel kan worden gekwalificeerd als *diffuus dader-slachtofferschap*. Bij diffuus dader-slachtofferschap hebben we te maken met personen die betrokken raken bij geweld op straat en waarvan pas na afloop gezegd kan worden wie dader en wie slachtoffer is. Beide partijen zoeken de confrontatie, of gaan deze in ieder geval niet uit de weg. Overigens wordt van een belangrijk deel van dergelijke geweldsincidenten geen aangifte gedaan. De kans op slachtofferschap is ingecalculeerd en degene die deze 'eer' te beurt valt, wacht zijn kans af om in een later stadium revanche te nemen (Beke en Kleiman, 1990).

Tabel 4.2 (op de volgende pagina) laat de verdeling van het geweldsgebruik van daders en slachtoffers binnen een en hetzelfde incident zien. Dit geeft enig inzicht in de mate van samenhang tussen geweldsgebruik van de dader en geweldsgebruik van het slachtoffer.

In ruim een kwart van het geweld op straat (*iets meer dan 28% van de geweldsincidenten*) blijft de schade beperkt. Er vallen enkele klappen, maar het gehanteerde geweld kan worden gekwalificeerd als licht. Dat betekent dat in ruim 70% van de gevallen het slachtoffer er minder goed afkomt. In die gevallen wordt in ieder geval door de dader zwaar fysiek geweld ingezet (*soms met gebruikmaking van een wapen*). Wat tabel 4.2 vooral laat zien, is dat in meer dan de helft van deze incidenten betreffende geweld op straat het slachtoffer volstrekt geen verweer biedt terwijl de dader zwaar fysiek geweld gebruikt. Tot slot zien we de eerder genoemde groep waarbij zowel daders als slachtoffers zich niet onbetuigd laten. In ruim vier procent van de geweldsincidenten gaat het hard tegen hard.

Tabel 4.2 Geweldsgebruik van daders en slachtoffers.
In absolute aantallen en procenten
(percentages berekend naar totaal aantal geweldsincidenten).

Daders	Slachtoffers				Totaal aantal / %
	geen aantal / %	licht fysiek aantal / %	zwaar fysiek /wapen aantal / %		
licht fysiek	186 19,9%	77 8,2%	1 0,1%		264 28,2%
zwaar fysiek /wapen	514 55,0%	114 12,2%	42 4,5%		670 71,7%
totaal	700 74,9%	193 20,4%	43 4,6%		934 100%

34 ontbrekende gegevens (3,5%)

Dergelijke resultaten roepen vragen op over het precieze verloop van geweldsincidenten. Welke rol speelt het door het slachtoffer gebruikte geweld in het verloop van het incident? Gaat dit vooraf aan het geweldgebruik van de dader, of is het een reactie hierop? De resultaten suggereren dat weerwerk van het slachtoffer van invloed is op de mate waarin de dader geweld gebruikt. Is het zo dat het slachtoffer hiermee het letsel kan beperken vanwege 'een goede dekking'? Of zoeken daders bij voorkeur slachtoffers die zich niet verweren? Op grond van bovenstaande bevindingen lijkt een slachtoffer dat geen tot weinig verweer biedt absoluut niet gespaard te worden. In de volgende fase van dit onderzoek zullen dergelijke facetten nader worden belicht.

4.3 De steun van de groep

Wordt geweld excessiever als er meerdere daders bij het incident zijn betrokken? De gedachtengang hierbij is dat meerdere daders elkaar opzweepen en dat zij zich bovendien kunnen verschuilen achter de anonimiteit van de groep. De resultaten wijzen uit dat het geweld waarvan de daders zich bedienen, toeneemt als de daders ten opzichte van het slachtoffer in de meerderheid zijn. In de figuren 4.3 en 4.4 wordt het geweldsgebruik van daders en slachtoffers weergegeven.

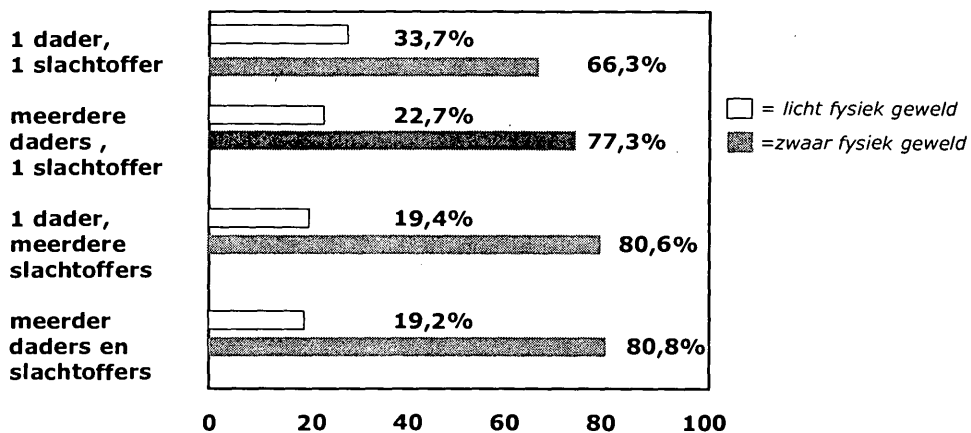
Als twee groepen tegenover elkaar staan, blijkt de kans op gebruik van geweldsmiddelen door met name daders, maar ook door slachtoffers het grootst. In ruim tachtig procent van dit soort incidenten wordt er zwaar fysiek geweld gebruikt door de daders (figuur 4.3) en in een kleine acht procent betalen slachtoffers met gelijke munt terug (figuur 4.4).

In drievierde (77%) van alle incidenten waarbij meerdere daders het hebben gemunt op één slachtoffer blijkt sprake van zwaar fysiek geweld en/of wapengebruik. Is er sprake van een één-

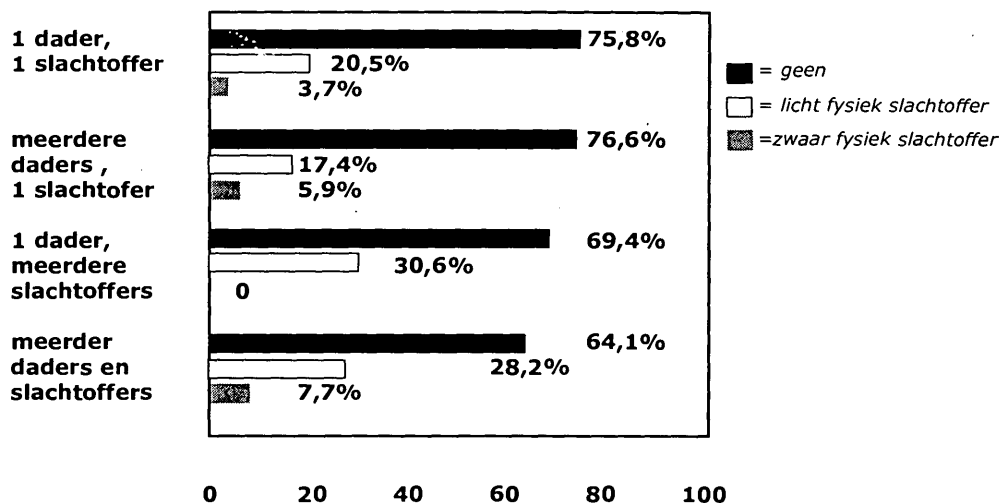
op-één situatie, dan loopt dat terug, zij het niet spectaculair. In 66% van deze gevallen wordt zwaar fysiek geweld gebruikt door de dader. Afwijkend in dit patroon zijn die incidenten waarbij één dader tegenover meerdere slachtoffers staat. Figuur 4.4 maakt namelijk duidelijk dat in deze categorie incidenten geen enkel slachtoffer zwaar fysiek geweld gebruikt. Vooralsnog is hiervoor geen verklaring te vinden. Wellicht dat dit samenhangt met de wijze waarop deze daders hun slachtoffers uitkiezen.

Voor slachtoffers geldt ons inziens duidelijker dat de mate waarin men zich fysiek verweert, stelt samenhangt met de steun van de groep. Eén op de vier slachtoffers gebruikt geweld. Of wellicht is het juist hier te stellen dat hij of zij zich verdedigt. De kans dat slachtoffers zich fysiek verdedigen, stijgt met de toename van de grootte van de groep. In gevallen waarbij meerdere slachtoffers zijn betrokken, stijgt het gebruik van fysiek verweer door slachtoffers naar één op de drie. Zowel voor dader als voor slachtoffer geldt blijkbaar dat men zich gesteund voelt door de groep en daardoor meer durft.

figuur 4.3: gebruik van geweld door daders in relatie tot verhouding daders/slachtoffers, in procenten

figuur 4.4: gebruik van geweld door slachtoffers in relatie tot verhouding daders/slachtoffers, in procenten

4.4 De ernst van het letsel

Gezien het feit dat het merendeel van de slachtoffers zich nauwelijks verweert, is de prognose dat daders over het algemeen weinig risico lopen op letsel. Deze voor de hand liggende voorspelling wordt gestaafd door de cijfers. Praktisch alle daders (96%) komen er zonder kleerscheuren af. Het omgekeerde geldt voor de slachtoffers. Slechts 8% komt met de schrik vrij. Het overgrote deel (66%) loopt in ieder geval flink wat klappen op. We spreken van 'licht letsel', zoals schrammen, blauwe plekken, wanneer er geen professionele behandeling nodig is. Eén op de vijf slachtoffers (20%) moet in ieder geval naar de Eerste Hulp post om zich te laten behandelen, vooral voor het hechten van (steek)wonden. In de resterende 40 gevallen (5%) loopt het slachtoffer dusdanig letsel op dat meerdere behandelingen noodzakelijk zijn. Gedacht moet worden aan oogbeschadigingen, steekwonden, hersenletsel (*hersenschudding*), gebroken neus en/of kaak, gebroken en gekneusde ribben enzovoorts.

In slechts één geval overstijgt het letsel van de dader dat van het slachtoffer in ernst. Het betreft hier een incident in de wijk waarbij een 24-jarige vrouw een 14-jarig meisje dat voor haar huis rondhangt een klap geeft, omdat zij 'verkeerd' naar haar zou hebben gekeken. Het meisje verweert zich echter op zodanige wijze dat de dader zich moet laten behandelen in het ziekenhuis.

4.5 Dader- en slachtofferprofielen vergeleken

Geweld is vooral een mannenaangelegenheid, zowel wat betreft dader- als slachtofferschap. Vierentachtig procent van de daders is man. Dit percentage komt overigens overeen met het aandeel van mannen in andere vormen van criminaliteit. Zoals uit tabel 4.3 blijkt, gaat het in veruit de meeste gevallen van 'geweld op straat' om mannen die andere mannen tot slachtoffer maken (*ruim 77%*). Vrouwen zijn in één op de negen gevallen slachtoffer van het geweldsgebruik van één of meerdere mannen.⁵ Opvallend is de vrouw als dader van geweld op straat (*iets meer dan 9%*). Nadere analyse van geweldsincidenten waarbij vrouwen zijn betrokken, laat zien dat het veelal om incidenten gaat waarbij groepjes meiden andere meisjes (*en soms ook jongens*) molesteren.⁶ Naast *geslacht* is ook gekeken naar *leeftijd* van daders. In de tabel 4.4 wordt hiervan een overzicht gegeven. Uit de resultaten blijkt dat daderschap en slachtofferschap in alle leeftijdscategorieën voorkomt. Bij een zeer klein aantal geweldsincidenten betreft het jongeren jonger dan 12 jaar: circa 1% van de daders en 3% van de slachtoffers is jonger dan 12 jaar. De meeste daders van geweld op straat vinden we in de leeftijdsgroep van 12 tot en met 17 jaar (42%). Een goede tweede is de wat oudere groep in de leeftijd van 18 tot en met 24 (*ruim 27%*).⁷ Ook ouderen zijn binnen de dadergroep goed vertegenwoordigd.

Tabel 4.3 Geslacht dader / slachtoffer. In absolute aantallen en procenten (percentages berekend naar totaal aantal geweldsincidenten).

Dader	Slachtoffer				Totaal aantal / %
	mannen aantal / %	vrouwen aantal / %	zowel mannen als vrouwen aantal / %		
mannen	605 77,4%	86 11,0%	17 2,1%		708 89,5%
vrouwen	13 1,6%	59 7,4%	1 0,1%		73 9,2%
zowel mannen als vrouwen	6 0,7%	4 0,4%	- -		10 1,3%
totaal	624 79,7%	149 18,8%	18 2,2%		791 100%

177 ontbrekende gegevens (18,3%)

5. Aangekend moet worden dat persoonsgegevens aangaande een deel van de onbekende daders ontbreekt.

6. Ook in lopend onderzoek naar problematische jeugdgroepen in Nederland, uitgevoerd in opdracht van het WODC en de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties figureren dergelijke 'meidengroepen'.

7. Het aandeel zou iets lager worden als in aanmerking wordt genomen dat de leeftijdscategorie 18 tot en met 24 jaar zeven jaar omvat; de leeftijdscategorie van 12 tot en met 17 omvat zes jaar.

Bijna één op de drie daders is ouder dan 24 jaar (30%). Zeven procent van de daders is boven de 40. Als de leeftijden van de slachtoffers daarnaast worden gelegd, zien we dat deze duidelijk hoger liggen. Ruim een kwart (28%) van de slachtoffers behoort tot de leeftijdsgroep van 12 tot en met 17. Een ongeveer even grote groep (iets meer dan 27%) is tussen de 18 en 24 jaar. De rest (42%) is ouder dan 24 jaar. Ongeveer één op de zes slachtoffers is ouder dan 40 jaar (16%).

van slachtoffers vergeleken met die van de daders.⁹

In het algemeen maken daders in de meeste gevallen slachtoffers in hun eigen leeftijdscategorie. De twee dadergroepen tussen 12 en 17, en tussen 18 en 24 jaar zijn het minst 'leeftijdsvast'. Ze raken regelmatig betrokken in geweldsincidenten waarbij slachtoffers ouder zijn dan 24 jaar. Het in groepsverband opereren van daders van geweld op straat blijkt afhankelijk van leeftijd. Naarmate daders ouder worden, opereren ze

Tabel 4.4 Leeftijd daders en slachtoffers. In absolute aantallen en percentages

leeftijd	Daders		Slachtoffers	
	aantal	%	aantal	%
jonger dan 12 jr	11	0,8 %	31	3,2 %
12 - 17 jr	552	41,8 %	265	27,6 %
18 - 24 jr	363	27,5 %	261	27,2 %
25 - 40 jr	298	22,6 %	252	26,2 %
41 - 60 jr	86	6,5 %	136	14,1 %
ouder dan 61 jr	9	0,7 %	16	1,7 %
totaal⁸	1319	100 %	961	100 %

Van 254 daders en 29 slachtoffers ontbreken de gegevens (respectievelijk 16% en 3%).

Hoe zijn de leeftijdsverhoudingen tussen daders en slachtoffers bij geweld op straat? Kunnen we hierin een patroon ontdekken? Speelt geweld zich voornamelijk tussen leeftijdsgenoten af of is er veelal sprake van grote leeftijdsverschillen? In tabel 4.5 wordt de verdeling van de leeftijden

vaker alleen. Groepsgewijs gepleegd geweld op straat komt het meest voor bij minderjarigen. Driekwart van de minderjarige daders pleegt geweld op straat met één of meer andere daders. Een kwart pleegt het alleen. Een derde van de jongvolwassenen (18 tot en

Tabel 4.5 Leeftijd slachtoffers per dadercategorie. In absolute aantallen en percentages (berekend naar het aantal geweldsincidenten op straat waarvan zowel dader- als slachtoffergegevens voorhanden zijn).

leeftijd daders	leeftijd slachtoffers														Totaal nr. %	
	tot 12 jr.		12 - 17 jr.		18 - 24 jr.		25 - 40 jr.		41 - 60 jr.		ouder					
	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%		
tot 12 jr	4	0,5	2	0,3	2	0,3	4	0,5	3	0,4	2	0,3	17	2,3		
12 - 17 jr	8	1,1	113	15,4	25	3,4	19	2,6	7	0,9	21	2,9	193	26,3		
18 - 24 jr	2	0,3	30	4,1	79	10,8	39	5,3	18	2,4	15	2,0	183	25		
25 - 40 jr	4	0,5	15	2,0	49	6,7	78	10,6	23	3,1	32	4,4	201	27,4		
41 - 60 jr	3	0,4	5	0,7	21	2,9	47	6,4	20	2,7	19	2,6	115	15,7		
ouder	2	0,3	5	0,7	2	0,3	8	1,1	1	0,1	6	0,8	24	3,3		
totaal	23	3,1	170	23,2	178	24,4	26,5	72	72	9,6	95	13	733	100		

283 ontbrekende gegevens (19%)

8. Bij 16% de daders is geen leeftijd bekend. Bij slachtoffers is dat slechts sporadisch het geval (3%). In absolute aantallen betekent dit dat de leeftijdgegevens van 254 daders en 29 slachtoffers ontbreken.

9. Wanneer er sprake is van meer dan één dader en/of slachtoffer wordt, voor zover dergelijke gegevens bekend zijn, de gemiddelde leeftijd van de dader- en/of slachtoffergroep gebruikt.

met 24 jaar) pleegt geweld alleen, tweederde met een of meer andere daders. De groep daders ouder dan 24 jaar pleegt zijn delicten in tweederde van de gevallen alleen. Vrouwen blijken vaker in groepsverband te opereren dan mannen wanneer het gaat om geweld op straat.

4.6 Het bepalen van eerdere politiecontacten

Bij het beschrijven van daders en slachtoffers van geweld op straat is ook relevant of beide partijen op enigerlei wijze *bekend zijn bij de politie*. Dit kan op verschillende manieren worden geïnterpreteerd. Het meest voor de hand liggend is natuurlijk dat daders van geweldsincidenten al eerder verdacht zijn van soortgelijke delicten. Minder voor de hand liggend is de variant waarbij slachtoffers al eerder aangifte hebben gedaan als slachtoffer van (gewelds)misdrijven. Daarachter ligt de veronderstelling dat bepaalde personen een grotere kans lopen om betrokken te geraken bij een geweldsincident dan anderen. Een verschijnsel waarop de term '*herhaald slachtofferschap*' van toepassing is. Tot slot kan een slachtoffer in een eerder stadium ook als mogelijke verdachte met de politie in aanraking zijn gekomen. Om die redenen is bij bekende daders en slachtoffers gecontroleerd of en op welk terrein ze eerdere politiecontacten hebben.

Voor deze analyse hebben we ons gebaseerd op de gegevens van de politieregio Rotterdam-Rijnmond.¹⁰ Het daar gebruikte datasysteem Multipol biedt de mogelijkheid om na te gaan bij welke incidenten een persoon bij betrokken is geweest gedurende een bepaalde (*zelf te bepalen*) periode. Incidenten waarbij een bepaalde persoon als *verdachte* betrokken is geweest, vormen in dit registratiesysteem de eerdere politiecontacten van deze betrokkene. Dit betekent dus nog niet dat de betreffende persoon een procesverbaal heeft gekregen. Eén en ander levert een bruikbaar beeld op van het '*verleden*' van een persoon.

Bij het vaststellen van eerdere politiecontacten is een indeling gemaakt in drie soorten. Op basis van de wetsartikelen is een onderscheid gemaakt tussen geweldsincidenten zoals in de steekproef,¹¹ geweldsincidenten die niet in de steekproef zijn opgenomen (*bedreiging, diefstal met geweld en afpersing*) en niet-geweldsincidenten. Er is gekeken over een periode van drie jaar (1995 tot en met 1997).¹²

Wanneer op deze wijze de mogelijke recidive van daders en slachtoffers van geweld op straat in beeld wordt gebracht, moet rekening worden gehouden met twee factoren. In de eerste plaats bestaat de mogelijkheid - zoals hierboven aangestipt - dat een persoon ten onterecht als verdachte is aangemerkt. In de tweede plaats kan er alleen iets gezegd worden over daders en slachtoffers van geweld op straat die met naam

bekend zijn. De resultaten zijn derhalve niet representatief voor de groep onbekende daders van geweld op straat.

4.7 Recidiveniveaus

Om mogelijk eerdere politiecontacten vast te kunnen stellen is het dus noodzakelijk dat de namen van daders en slachtoffers bekend zijn. Bij de door ons onderzochte incidenten met betrekking tot geweld op straat kan op deze manier van 466 daders worden gekeken, of ze al eerder als verdachte bij een incident betrokken zijn geweest.¹³ Van de 466 daders heeft de helft (230 personen) géén eerdere politiecontacten. De laatstgenoemden zouden we kunnen kwalificeren als '*first offenders*'. Het geweldsincident waarbij ze in 1998 betrokken waren is waarschijnlijk hun eerste. Dat betekent dat de overige 236 daders al eerder als verdachte zijn aangemerkt. Deze groep bestaat uit recidivisten. Eén op de vijf van de totale groep van 466 daders is één keer eerder verdachte geweest van een misdrijf (18%) en staat dus voor twee delicten als verdachte te boek. Een niet onaanzienlijk deel van de bij deze analyse betrokken daders van geweld op straat (*ruim 32%*) is in de voorgaande drie jaar minimaal twee keer eerder als verdachte aangemerkt. De resultaten zijn weergegeven in tabel 4.6. (op de volgende pagina)

10. Dergelijke exercities in BPS zijn veel tijdrovender (deels handwerk).

11. Zie hoofdstuk 2.

12. De gebruikte informatiebron Multipol bevat geen informatie over de gehele delinquente carrière van de betreffende personen. Derhalve is vermoedelijk sprake van een onderschatting van het aantal eerdere politiecontacten.

13. Bij één geweldsincident op straat kunnen overigens meerdere daders bij naam bekend zijn.

Tabel 4.6 Politiecontacten van bekende daders van geweld op straat in 1995 t/m 1997. In absolute aantallen en procenten.

Daders		
Aantal eerdere politiecontacten	aantal	%
geen ¹⁴	230	49,4 %
1	84	18,0 %
2	51	10,9 %
3	29	6,2 %
4	18	3,9 %
5 of meer	54	11,6 %
totaal	466	100 %

4.8 First offenders, gelegheidsdaders en notoire criminelen

In termen van opsporing en bestrijding van geweld op straat zijn we gebaat bij een helder profiel van de daders van geweldpleging. Dat de helft van de bekende daders eerdere politiecontacten heeft, is een eerste stap in de ontwikkeling van een effectieve aanpak. Een tweede stap is als daarbij ook nog informatie beschikbaar is over de hoeveelheid én het soort eerdere politiecontacten.

We maken onderscheid tussen drie groepen:

- ▼1. *First offenders*: geen eerdere politiecontacten in voorgaande drie jaar;
  - ▼2. *Gelegheidsdaders*: tot maximaal vier eerdere politiecontacten in de afgelopen drie jaar;
  - ▼3. *Notoire criminelen*: vijf of meer eerdere politiecontacten in drie jaar.
- Alle 466 daders zijn in ieder geval één keer betrokken geweest bij geweld op straat, namelijk in 1998. Ongeveer de helft van hen heeft in de voorafgaande drie jaar verscheidene politiecontacten opgebouwd, te weten de gelegheidsdaders en de notoire criminelen. In tabel 4.7 wordt een overzicht gegeven van het soort eerdere politiecontacten dat deze twee groepen hebben.

Tabel 4.7 Verdeling van ratio geweld - niet-geweldsgerelateerde misdrijven gepleegd door recidiverende dadertypes in de periode 1995 tot en met 1997. In absolute aantallen en in rij- en randpercentages.

Eerder politiecontacten m.t.b.						
Recidiverende dadertypen	uitsluitend geweld	meer geweld dan niet geweld ¹⁵	evenveel geweld als niet geweld	meer niet geweld dan geweld	uitsluitend niet geweld ¹⁶	totaal
gelegheidsdaders	71	5	20	10	66	182
	30%	6,3%	8,5%	4,2%	28%	77,1%
	39%	8%	11%	5%	36%	100%
notoire daders	8	27	2	13	4	54
	3,5%	11,5%	0,8%	5,5%	1,7%	22,9%
	14,8%	50%	3,7%	24,1%	7,4%	100%
totaal	79	42	22	23	70	236
	33,5%	17,8%	9,3%	9,7%	29,7%	100%

14. Deze daders zijn dus voorafgaand aan het geweldincident op straat uit 1998 niet genoemd als verdachte van een geweldsincident of een ander strafbaar feit.

15. Meer geweldspolitiecontacten dan overige eerdere politiecontacten.

16. In deze kolom staan de daders die in de jaren vóór 1998 geen eerdere politiecontacten op het gebied van geweld hebben.

Bij het lezen van tabel 4.7 dienen drie zaken in het oog te worden gehouden. In de eerste plaats is hier uitgegaan van een dadergroep die in ieder geval in 1998 betrokken is geweest bij een geweldsincident op straat. Strikt genomen is in de tabel dus het aandeel van geweld in het profiel van de daders ondergewaardeerd. In de tweede plaats hebben notoire daders een grotere kans om op meerdere terreinen eerdere politiecontacten te verzamelen. Ze hebben immers een 'grotere staat van dienst'. Dat kan verklaren waarom gelegenheidsdaders vaker scoren op uitsluitend geweldspolitiecontacten. In de derde plaats zijn de absolute aantallen in sommige cellen te klein om algemene uitspraken te doen. De resultaten in tabel 4.7 wijzen in de richting van een groep daders die vooral eerdere politiecontacten op het gebied van geweld opbouwen. De helft van de daders met eerdere politiecontacten kan tot deze groep worden gerekend (ruim 51%). Het lijkt er tevens op dat deze groep groeit naarmate het aantal eerdere politiecontacten toeneemt. Als we ons beperken tot de notoire criminelen (5 of meer eerdere politiecontacten) heeft een ruime meerderheid (65%) eerdere politiecontacten op het gebied van geweld.¹⁷

Aan de andere kant zien we een groep daders waarbij politiecontacten in verband met geweld ondergeschikt zijn aan eerdere politiecontacten op andere delictterreinen (een kleine 40%). Het aantal daders dat hiertoe kan worden gerekend wordt - in lijn met voorgaande tendens - kleiner naarmate het aantal eerdere politiecontacten toeneemt.

De drie dadergroepen zijn ook vergeleken op de mate waarin geweld wordt gebruikt. De bevindingen zijn weergegeven in tabel 4.8. In tabel 4.2 is te zien dat in bijna 72%, van alle

door ons geanalyseerde geweldsincidenten op straat, door de daders zwaar fysiek geweld werd gebruikt. Dat betrof dan zowel de bekende als de onbekende daders. Hier beperken we ons tot de bekende daders. Van deze groep heeft 76 % zwaar fysiek geweld gebruikt. Het beeld voor deze groep daders - waarvan de namen bekend zijn - wijkt dus slechts weinig af van dat van alle daders (bekend en onbekend).

Beperken we ons tot de groep daders met eerdere politiecontacten (gelegenheidsdaders en notoire daders) dan blijkt echter dat zij een aanmerkelijk groter deel van het zware fysieke geweld voor hun rekening nemen. In de groep van 233 daders met eerdere politiecontacten gebruiken er bijna negen van de tien zwaar fysiek geweld (iets minder dan 88%). Daarbij is duidelijk dat gebruik van zwaar fysiek geweld toeneemt met het aantal eerdere politiecontacten. Immers, de notoire daders gebruiken het meest zwaar fysieke geweld (bijna 91%). Ze worden daarbij op de voet gevolgd door de gelegenheidsdaders (87%). De groep daders zonder eerdere politiecontacten grijpt relatief gezien het minst vaak naar zware fysieke geweldsmiddelen, hoewel een percentage van bijna 64% nog steeds betrekkelijk hoog is.

Verder levert een vergelijking tussen first offenders, gelegenheidsdaders en notoire daders grotendeels voorspelbare resultaten op. Vrouwelijke daders vinden we voornamelijk onder de first offenders. Het zijn vooral de gelegenheidsdaders en in hun kielzog de notoire daders die vaker in groepen opereren én zich vaker tegenover meer slachtoffers opstellen. Recidiverende geweldsplegers (zowel gelegenheidsdaders als notoire daders) vinden we vooral bij geweld op straat in uitgaanscentra en in de woonwijk.

Tabel 4.8 Type dader en soort geweld gepleegd. In absolute aantallen en in rij- en randpercentages.

Type dader	Ernst van het geweld		
	licht fysiek geweld	zwaar fysiek geweld ¹⁸	Totaal
first offender	83 17,8% 36,1%	147 31,5% 63,9%	230 49,4% 100%
gelegenheidsdader	24 5,2% 13,2%	158 33,9% 86,8%	182 39,1% 100%
notoire dader	5 1,1% 9,3%	49 10,5% 90,7%	54 11,5% 100%
totaal	112 24%	354 76%	466 100%

17. We wijzen er nogmaals op dat we hier uitgaan van een groep daders die is geselecteerd op het feit dat ze in 1998 betrokken waren bij geweld op straat.

18. Waaronder wapengebruik kan vallen.

4.9 Diffuus dader- slachtofferschap

De laatste jaren wordt steeds vaker gewezen op een grijs gebied binnen incidenten betreffende geweld op straat. Het zijn incidenten waarbij pas na afloop duidelijk is wie dader en wie slachtoffer is. Het zijn steeds terugkerende krachtmetingen - zo is de veronderstelling - binnen redelijk omliggende doelgroepen. Geweld lijkt hier een rituele omgangsvorm die geldt ter bepaling van ieders territorium.

Een belangrijk deel van dergelijke incidenten speelt zich af buiten het gezichtsveld van de samenleving en vooral buiten het gezichtsveld van de politie. Geen van de bij deze vorm van geweld op straat betrokken partijen doet in de regel aangifte. Beide partijen hopen op revanche binnen niet al te lange tijd.

Een eerste indicatie voor het diffuus dader-slachtofferschap is al gegeven in tabel 4.2. Daar is gewezen op een kleine groep slachtoffers die zich heeft bediend van zwaar fysiek geweld en/of wapens. Een tweede bescheiden indicatie vormt het feit dat iets minder dan één op de vier bekende daders over de afgelopen drie jaren één of meer keren als slachtoffer aangifte heeft gedaan.¹⁹

Meer concreet wordt dit als we ons richten op de slachtoffers van geweld op straat en hun mogelijke eerdere politiecontacten. In de politieregio Rotterdam-Rijnmond zijn daarom ook de slachtoffers van incidenten van geweld op straat in 1998 gecontroleerd op eerdere politiecontacten in de jaren 1995 tot en met 1997 (zie ook Van Kan et al., 1999).

Inzake 603 slachtoffers²⁰ was het mogelijk na te gaan of zij eerdere politiecontacten hadden. Het merendeel, 514 slachtoffers, had géén eerdere politiecontacten gedurende de voorgaande drie jaar. Een bescheiden aantal, namelijk 89 slachtoffers (bijna 15%) bleek één of meer eerdere politiecontacten te hebben.²¹ Deze groep telt waarschijnlijk een aantal personen die vallen in de categorie *diffuus dader - slachtofferschap*.

Dat is indirect ook af te leiden uit een vergelijking van deze laatste groep met de overige slachtoffers. Slachtoffers onthouden zich voor het merendeel van fysiek geweld tegen de personen die hun belagen. Voor slachtoffers met eerdere politiecontacten ligt dat enigszins anders. Iets meer dan één op de tien neemt zijn toevlucht tot zwaar fysiek geweld, in sommige gevallen gecombineerd met het inzetten van wapens. Dit is wellicht een indicatie dat voor deze groep gebruik van geweld iets meer binnen de mogelijke gedragsalternatieven ligt.

---

19. Zeventien procent heeft één keer aangifte gedaan; een kleine zeven procent twee keer of meer.

20. Alle slachtoffers uit onze steekproef van geweldsincidenten die hebben plaatsgevonden in de regio Rotterdam-Rijnmond

21. Het betreft dan eerdere politiecontacten die voldoen aan onze definitie van geweld (wat betreft wetsartikelen), aan andere vormen van geweld (met name bedreiging en diefstal met geweld) en aan overige delicten.

4.10 Herhaald slachtofferschap

Lopen sommige mensen meer kans om slachtoffer te worden van geweld op straat? Is het zo dat de algemene beeldvorming rondom dit fenomeen klopt en het daadwerkelijk iedereen 'zo maar' kan overkomen?

Een mogelijke indicatie voor de willekeur in keuze van slachtoffers is gelegen in herhaald slachtofferschap. In het onderzoek is bekeken in hoeverre de bekende slachtoffers al eerder aangifte hebben gedaan van enigerlei delict.

Daaruit kwam naar voren dat ruim één op de vier slachtoffers in de voorgaande drie jaar al eerder aangifte heeft gedaan. Ter relativering dient wel te worden opgemerkt dat deze aangiften een breed terrein kunnen beslaan. Het kunnen aangiften zijn die lopen van een woninginbraak tot een fietsendiefstal, of van een bedreiging tot een mishandeling (tabel 4.9).

Bij selectie op aangiften die betrekking hebben op geweld²³ blijkt ruim tien procent van de slachtoffers in de afgelopen drie jaar al één, en soms zelfs twee, keer eerder slachtoffer te zijn geworden van geweld (11,7%).

Vanzelfsprekend dient herhaald slachtofferschap hoogstens als extra vingerwijzing te worden gezien. Wellicht dat herhaald slachtofferschap wijst op een bepaalde gedragslijn van het slachtoffer, namelijk dat deze niet goed in staat is om risico's in te schatten. Evenzo kan herhaald slachtofferschap samenhangen met bepaalde situationele omstandigheden.

22. Deze personen hebben alleen aangifte gedaan van het geweldsincident op straat in 1998 waarvoor ze in onze steekproef zijn opgenomen. In de drie voorgaande jaren komt hun naam niet voor als slachtoffer van een misdrijf.

23. Zowel betreffende wetsartikelen die voldoen aan geweld op straat als de overige wetsartikelen betreffende bedreiging, diefstal met geweld en afpersing.

Tabel 4.9 Mate van slachtofferschap in de periode 1995 t/m 1997. In absolute aantallen en procenten.

Aantal voorgaande aangiften	Slachtofferschap	
	aantal	%
geen voorafgaande aangiften ²²	434	72,0 %
1 voorafgaande aangifte	113	18,7 %
2 of meer voorafgaande aangiften	56	9,3 %
totaal	603	100 %

5. Dader-slachtoffercombinaties

In voorgaande hoofdstukken is geweld op straat ingedeeld en geanalyseerd naar de aard van de locatie en de relatie tussen dader en slachtoffer. Verder is onderzocht in welke contexten geweld op straat tussen onbekenden relatief veel voorkomt. In volgorde van belangrijkheid waren dat in woonwijken, in het verkeer en in diverse uitgaanscentra. Vervolgens is aan de hand van een aantal algemene kenmerken van daders en slachtoffers nagegaan wie er betrokken waren bij geweld op straat, wat de getals- en krachtsverhouding tussen daders en slachtoffers was en in welke mate geweldsmiddelen werden gebruikt.

Voor de tweede fase van dit onderzoek naar motieven van geweldplegers, is een zekere diversiteit in casus gewenst. Om een verantwoorde selectie van geweldsincidenten in de tweede fase mogelijk te maken, wordt in dit hoofdstuk nagegaan welke specifieke dader-slachtoffercombinaties relatief veel voorkomen binnen de drie genoemde contexten van geweld op straat.¹ Het gaat daarbij slechts om het identificeren van enkele veel vóórkomende dader-slachtoffercombinaties. Het is niet de bedoeling en ook niet verantwoord daaruit conclusies te trekken met betrekking tot de relatieve omvang van bepaalde typen geweld op straat. De belangrijkste reden daarvoor is dat bij geweld op straat in verschillende contexten een belangrijk, maar niet altijd even groot deel van de dader(s) onbekend is.² Voor deze geweldsincidenten ontbreekt de informatie die noodzakelijk is om ze te kunnen indelen in bepaalde dader-slachtoffercombinaties. Op grond van de in dit hoofdstuk gepresenteerde analyse kan echter wél een verantwoorde selectie van casus worden beredeneerd ten behoeve van het tweede deel van het onderzoek naar achtergronden en motieven van geweldplegers.

5.1 Vijf dader-slachtoffercombinaties

Dader - slachtoffercombinaties zijn bepaald aan de hand van twee kenmerken van geweld op straat: de krachtsverhouding uitgedrukt in het aantal daders in verhouding tot het aantal slachtoffers en de ervaring afgemeten aan het aantal eerdere politiecontacten van zowel daders als slachtoffers.

Vervolgens is gekeken of deze combinaties nader getypeerd kunnen worden aan de hand van een beperkt aantal aanvullende dader- en slachtofferkenmerken (*leeftijd, geslacht, gehanteerde geweldsmiddelen en opgelopen letsel*). Verder is nagegaan in welke van de drie belangrijkste contexten deze combinaties het meest voorkomen. Aansluitend zijn per dader-slachtoffercombinatie enkele aangiften nog wat uitgebreider kwalitatief geanalyseerd. Op grond hiervan kunnen de contouren van deze vijf dader-slachtoffercombinaties provisorisch worden geschetst.

Bij geweld op straat blijken vijf dader-slachtoffercombinaties ruim de helft van het geweld op straat te beslaan. Drie daarvan betreffen gevallen van geweld op straat waarbij niet meer dan één dader en één slachtoffer is betrokken. Twee daarvan betreffen confrontaties tussen groepen onderling of tussen groepen enerzijds en individuen anderzijds. We zullen om te beginnen alle vijf dader-slachtoffercombinaties kort typeren in de volgorde waarin zij het meest zijn aangetroffen.

▼ Combinatie 1.

Eén dader en één slachtoffer; beiden zonder eerdere politiecontacten

De meest voorkomende dader-slachtoffercombinatie bij geweld op straat betreft die incidenten waarbij niet meer dan één dader en één slachtoffer zijn betrokken die geen van beiden eerdere politiecontacten hebben gehad. We hebben hier te maken - zo is de indruk - met een tamelijk lichte, maar wel veel voorkomende vorm van geweld op straat. Bij deze dader-slachtoffercombinatie is er veelal sprake van een uit de hand gelopen conflict naar aanleiding van kleine irritaties en provocaties. Geen van beide partijen was doelbewust uit op een confrontatie.

Bij deze combinatie vinden we vooral oudere daders en slachtoffers waaronder relatief veel vrouwen (*als daders én slachtoffers*). De meeste daders en slachtoffers in deze combinatie zijn in de leeftijdsgroep van 30 tot 50 jaar, daarna in de groep van 18 tot 29 en tenslotte in de groep van ouder dan 50 jaar.

Het relatief lichte karakter van deze geweldsincidenten komt tot uiting in het gebruik van licht fysiek geweld: bijvoorbeeld een paar droge klappen, vaak over en weer. Het overgrote deel van de slachtoffers komt er zonder of hooguit met lichte verwondingen van af.

---

1. Om een dergelijke analyse te realiseren dient een viertal databestanden onderling te worden gekoppeld: het uitgebreide aangiftenbestand, twee bestanden met respectievelijk dader- en slachtoffergegevens en een persoonsbestand met gegevens over mogelijke eerdere politiecontacten van daders en/of slachtoffers. Pas bij een volledige koppeling van deze bestanden is matching mogelijk van alle data betreffende de bij een incident betrokken partijen en kunnen specifieke dader-slachtoffercombinaties worden bepaald. Bij 295 aangiften van geweld op straat konden we een dergelijke analyse maken. Het zal duidelijk zijn dat deze selectie niet representatief is voor de gehele verzameling van geweldsincidenten op straat, omdat het uitsluitend incidenten betreft waarvoor de politie verdachten heeft aangehouden. Niettemin kan deze analyse van geweldsincidenten op straat wel een indicatie geven van de meest voorkomende dader-slachtoffercombinaties.

2. Bij geweld op straat in de woonwijk en in het verkeer is in iets meer dan de helft van de incidenten de dader(s) bij de politie bekend. Bij geweld in uitgaanscentra zien we relatief vaak daders die bij de politie niet bekend zijn.

Wat betreft de context zien we dat deze combinatie verreweg het meest voorkomt in het verkeer, op ruime afstand gevolgd door de woonwijk. In uitgaanscentra treffen we deze combinatie nauwelijks aan.

Voorbeeld 1

Een-29jarige voetganger steekt over op een voetgangersoversteekplaats. Een 44-jarige automobilist verleent geen voorrang en rijdt rakelings langs de voetganger. Deze schrikt en spuugt op de passerende auto. De automobilist stopt, stapt uit en begint te schelden. De voetganger reageert met: 'rustig aan meneertje'. De automobilist voelt zich hierdoor gekleineerd en geeft de voetganger een klap in het gezicht, stapt weer in de auto en rijdt weg. De voetganger blijft achter met een pijnlijke kaak.

Voorbeeld 2

Een oudere vrouw (circa 65 jaar) staat op een plein duiven te voeren. Ze gooit wat oude boterhammen voor de duiven op de grond. Een voorbijlopende wat oudere man ergert zich hieraan. Demonstratief wil hij de boterhammen oprapen om in de prullenbak te deponeren. De vrouw die denkt dat ze wordt aangevalen, slaat de man met haar boodschappentas om de oren. Deze reageert door de vrouw weg te duwen. Ze komt ten val en breekt haar heup.

▼Combinatie 2:

Eén dader met eerdere politiecontacten en één slachtoffer zonder eerdere politiecontacten

Een tweede dader-slachtoffercombinatie die we geregeld aantreffen, betreft één slachtoffer zonder eerdere politiecontacten tegenover één dader met eerdere politiecontacten. Deze combinatie heeft niet alleen een iets ander dader- en slachtofferprofiel, maar laat in grote lijnen ook een ander verloop van het geweldsincident zien. In de eerste plaats vinden we in deze combinatie minder vrouwen onder de daders en de slachtoffers. Ook de leeftijdsgroepen die we binnen deze combinatie aantreffen, zijn verschillend. Aan de ene kant zien we combinaties waarbij de jeugdige daders én slachtoffers tot dezelfde leeftijdsgroep van 12 tot 18 jaar behoren.

Aan de andere kant zien we combinaties van daders tussen de 18 en 30 jaar en vaak oudere slachtoffers tussen de 30 en 50 jaar. Binnen deze dader-slachtoffercombinatie wordt iets vaker dan bij de eerste combinatie zwaar fysiek geweld gebruikt. Het grootste verschil zit echter in het feit dat bij deze combinatie de slachtoffers zich vaker weren met licht fysiek

geweld. Het lijkt alsof beide partijen meer aan elkaar gewaagd zijn en slachtoffers vaak ook bewust een confrontatie aangaan met een provocerende en/of zich asociaal gedragende dader³ Slachtoffers komen in vergelijking met de eerste dader-slachtoffercombinatie iets beter uit de strijd. De schade beperkt zich tot licht fysiek letsel.

Wat betreft de context zien we deze combinatie het meest in de woonwijk en in het verkeer. In het uitgaansleven zien we deze combinatie slechts in zeer beperkte mate.

Voorbeeld

Een asociaal gezin heeft het gezamenlijk trapportaal van de flat tot bromfietswerkplaats gebombardeerd. Twee zoons uit dat gezin (goede bekenden van de politie) sleutelen daar regelmatig aan bromfietsen waarvan de herkomst dubieus is. Een oudere flatbewoner ergert zich hier meer en meer aan. Hij heeft herhaaldelijk geklaagd, maar dat leidt er alleen toe dat de beide zoons hem extra gaan sarren. Uiteindelijk is hij het zo zat, dat hij besluit eigenmachtig de bromfietsen inclusief losse onderdelen op straat te smijten. Er ontstaat een fikse vechtpartij tussen één van de zoons en de oudere flatbewoner. De hele buurt fungeert als toeschouwer. Tussenkomen van de politie beëindigde het gevecht.

▼Combinatie 3:

Eén dader en één slachtoffer; beiden met eerdere politiecontacten

In een zeer beperkt aantal gevallen van geweld op straat vinden we een combinatie van daders en slachtoffers die beiden reeds eerder in aanraking met de politie zijn geweest.⁴ Bij deze combinatie zijn daders en slachtoffers voornamelijk mannen in de leeftijd van 30 tot 50 jaar en in wat mindere mate in de leeftijd van 18 tot 30 jaar. In de meeste gevallen is in deze combinatie sprake van het gebruik van zwaar fysiek geweld.

---

3. Overigens dient er rekening mee te worden gehouden dat zich onder deze dader-slachtoffercombinatie een weliswaar beperkte subgroep bevindt bestaande uit psychopathologische daders. Binnen deze combinatie zijn enkele incidenten aangetroffen waar de disproportionaliteit van het gepleegde geweld in die richting wijst (zie ook paragraaf 5.3).

4. Bij slechts een kleine drie procent van de geweldsincidenten waarop deze analyse is gebaseerd, vinden we deze combinatie. Gezien de geringe omvang van deze categorie dient de schets van deze combinatie met de nodige voorzichtigheid te worden gelezen.

In tegenstelling tot wat men wellicht zou verwachten, wordt door de slachtoffers in de meeste gevallen geen geweld gebruikt. In de weinige gevallen dat slachtoffers zich verzetten, gebruiken ze echter vrijwel altijd zwaar fysiek geweld. In lijn hiermee zien we dat slachtoffers ook vaker letsel - zij het voornamelijk lichte verwondingen - oplopen. De daders komen er bij dit type geweld op straat over het algemeen zonder letsel vanaf.

Wat betreft de context zien we dat deze dader-slachtoffercombinatie verreweg het meest voorkomt in de woonwijk en in wat mindere mate ook in het verkeer.

Voorbeeld 1

Bij een marktterrein in een oude volksbuurt staat een vrachtwagen te lossen. Een achteropkomende automobilist in een bestelbus moet daarvoor wachten en raakt geïrriteerd. Ongeduldig besluit hij achteruit te rijden en een andere weg te zoeken. Daarbij rijdt hij tegen een achter zijn bus overstekende voetganger aan. Deze wordt kwaad en schreeuwt tegen de automobilist dat hij uit moet kijken. Dat pikt de automobilist op zijn beurt niet. Hij draait het raampje open en begint terug te schelden. De voetganger wordt hierop zo kwaad dat hij een balk van een marktkraampje pakt en deze met kracht door de voorruit van de bestelbus gooit. De balk raakt de bestuurder tegen de schouder en rondvliegend glas verwondt zijn gezicht.

Voorbeeld 2

Een man van tegen de veertig stapt in een volle stadsbus. Hij loopt naar een willekeurige passagier en eist dat deze zijn zitplaats aan hem af staat. Om zijn eis kracht bij te zetten trekt hij een vuurwapen. De man die bedreigd wordt, trekt op zijn beurt eveneens een wapen. Het eindigt in een bizarre schietpartij

Naast de drie voorgaande dader-slachtoffercombinaties waarbij telkens sprake is van niet meer dan één dader en één slachtoffer, zijn nog twee combinaties van belang waarbij groepen daders en/of slachtoffers zijn betrokken.

▼ Combinatie 4:

Groep tegen individu (groepsleden met eerdere politiecontacten)

In deze combinatie pleegt een groep daders - in ongeveer driekwart van de gevallen jongeren in de leeftijd van 12 tot 25 jaar - geweld op straat tegen één (*meestal mannelijk, maar relatief ook vaak vrouwelijk*) slachtoffer. Een analyse van enkele incidenten met deze combinatie van daders en slachtoffers wijst uit dat vooral ouderen (*boven de 30 jaar*) in de woonwijk en vooral

jonge leeftijdgenoten (*meestal tussen de 12 en 18 jaar*) in de uitgaanssfeer slachtoffer worden van deze vorm van geweld op straat..

In een kwart van de gevallen gaat het om groepen daders die aanmerkelijk ouder zijn (*boven de 30 jaar*) die in kleinere groepjes een individueel slachtoffer aanvallen. Het gaat dan bijvoorbeeld om asociale families of bezoekers van buurtkroegen die slaags raken met buurtgenoten, doorgaans uit dezelfde leeftijdscategorie.

Aan de ene kant zien we dat het gebruikte geweld bij een deel van de geweldsincidenten met deze dader-slachtoffercombinatie zich beperkt tot licht fysiek geweld, waarbij hooguit over en weer enkele droge klappen worden uitgedeeld. Aan de andere kant zien we dat het gebruikte geweld vooral bij de oudere daders en slachtoffers in deze combinatie van *beide* kanten excessief is. Dit blijkt uit het feit dat in deze combinatie de meeste (*vooral oudere*) slachtoffers voorkomen die zich fors weren door onder andere gebruik te maken van zwaar fysiek geweld. Een deel van de slachtoffers komt er met hooguit licht letsel van af, maar een fors deel loopt ernstiger en zelfs zwaar lichamelijk letsel op.

De zwaardere confrontaties in deze combinatie spelen zich voornamelijk af in de woonwijk (*en in iets minder mate in het verkeer*). De overige minder ernstige confrontaties zien we vooral in de woonwijk en in de uitgaanssfeer en - in iets mindere mate in het verkeer.

Voorbeeld 1

Een 17-jarige jongen raakt in de discotheek in gesprek met een meisje. Als hij even later de disco verlaat, wordt hij aangesproken door een ongeveer 18-jarige jongen die wil weten waar hij het lef vandaan heeft gehaald om met zijn vriendin te praten. Beide jongens duwen en trekken wat aan elkaar. In het kielzog van de 18-jarige jongen volgen dan nog een drietal vrienden, die zich met de ruzie beginnen te bemoeien. De 17-jarige jongen loopt een aantal rake klappen op en moet zijn versierpoging met een bloedneus bekopen.

Voorbeeld 2

Een groepje van vier jongeren is flink aan het stappen. Eén van de jongeren rukt bosjes bloemen uit een tuin en probeert die voor één gulden te verkopen aan voorbijrijdende automobilisten. Een groot succes, totdat de eigenaar van de tuin de vernieling in de gaten krijgt. Er ontstaat een handgemeen waarbij de groep de man flink te pakken neemt. Resultaat een behandeling in het ziekenhuis voor een gebroken kaak.

▼ Combinatie 5:

Geweld tussen twee groepen met aan beide kanten mogelijk eerdere politiecontacten

Een laatste veel voorkomende dader-slachtoffercombinatie is die waarbij twee groepen onderling slaags raken. De tweedeling bij combinatie 4 is ook hier zichtbaar. Aan de ene kant zien we in deze combinatie groepen minderjarige jongeren in de leeftijd tot 18 jaar met elkaar vechten, aan de andere kant zien we in deze combinatie kleinere groepen daders voornamelijk tussen de 18 en 30 jaar slaags raken met kleine groepen leeftijdgenoten of ouderen boven de 30 jaar. De groepen die als daders worden aangemerkt gebruiken in vergelijking met de andere dader-slachtoffercombinaties relatief veel zwaar fysiek geweld. Aan de slachtofferkant wordt in de meeste gevallen geen of slechts licht fysiek geweld gebruikt. In een klein aantal gevallen wordt ook door de slachtoffers zwaar fysiek geweld niet geschuwd.

Geweldsincidenten op straat tussen groepen zien we in de meeste (*meer dan de helft*) van de gevallen in de woonwijk. In de uitgaanssfeer en in het verkeer komen ze in veel mindere mate voor.

Voorbeeld 1:

In een discotheek morst een jongen per ongeluk bier op de kleding van een andere jongen. Deze wordt hierop zo boos dat hij het overhemd van de ander kapot trekt. Over en weer wordt er vervolgens geduwd en geslagen. Vrienden van beide jongens mengen zich in het handgemeen. Nadat de jongens door de portiers uit de horecagelegenheid zijn verwijderd, gaat de ruzie buiten verder. Diverse jongeren uit beide kampen lopen blauwe plekken en kneuzingen op.

Voorbeeld 2:

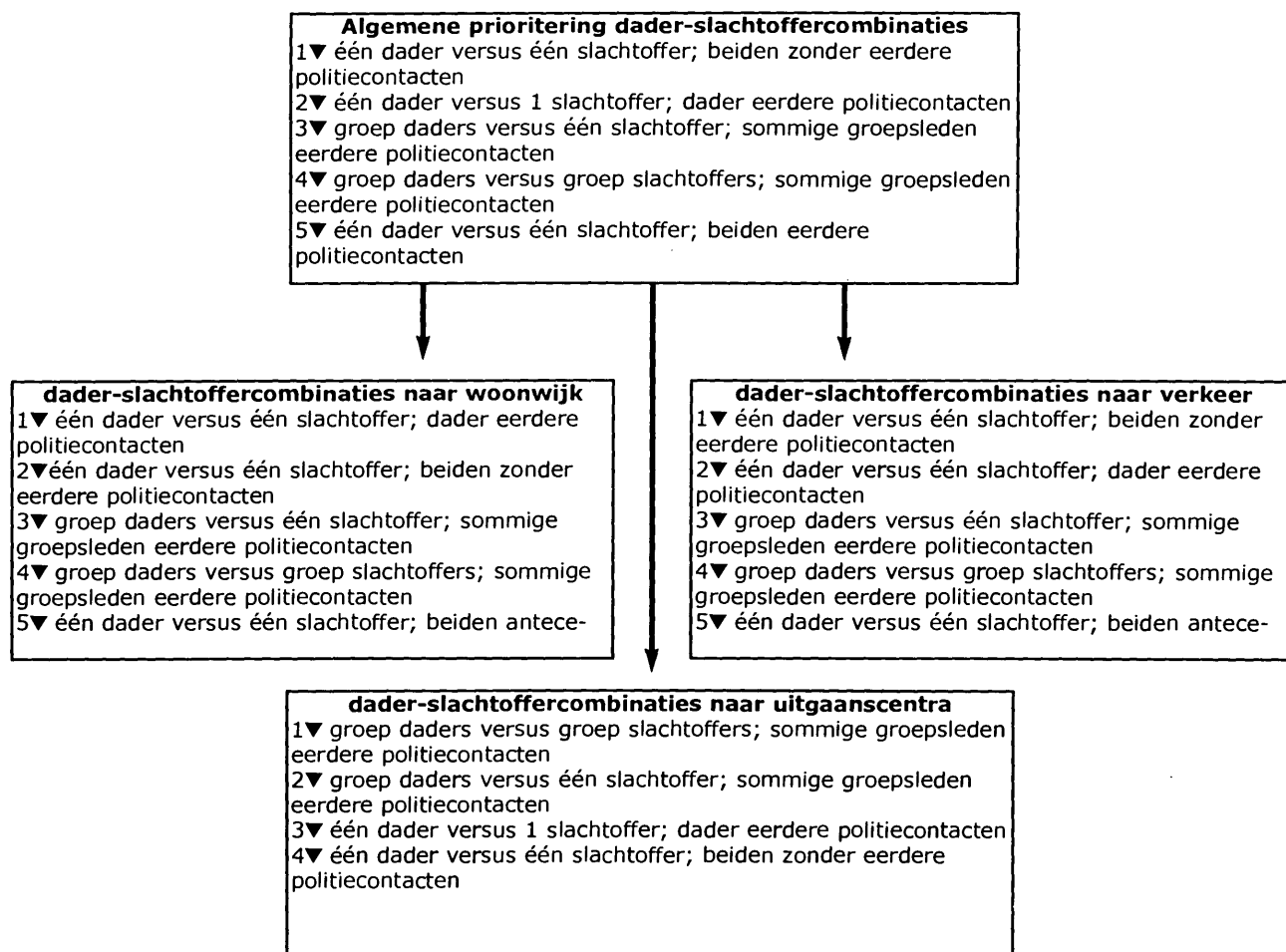
Een man, zijn vrouw en een vriend van de familie lopen vergezeld door twee eigen kinderen en twee neefjes naar de kermis in het centrum van de stad. Op weg door de wijk komt hen een meisje van ongeveer 8 jaar tegemoet gefietst. Het kind rijdt op het trottoir en fietst bijna een van de kinderen van het gezin omver. De beide kinderen krijgen ruzie en beginnen te vechten. De vader haalt beide kinderen uit elkaar en maant het meisje dat zij voortaan voorzichtiger moet zijn. Wanneer ze bijna bij de kermis zijn aangekomen, wordt de vriend door twee mannen en een vrouw gevraagd of hij hun nichtje heeft aangeraakt. De vriend ontkent en wijst op de vader, waarna zowel de mannen als de vrouw de vader beginnen te schoppen. De moeder en vriend willen tussenbeide komen, maar ook zij krijgen klappen. De ruzie eindigt als er zich een haag van toeschouwers vormt, waarop de twee mannen en de vrouw al scheldend vertrekken.

5.2 Dader-slachtoffercombinaties naar context

We sluiten dit hoofdstuk af door kort stil te staan bij de mate waarin deze vijf dader-slachtoffercombinaties voorkomen in de belangrijkste drie contexten: in woonwijken, in het verkeer en in uitgaanscentra. Zoals reeds eerder opgemerkt, kan vanwege de beperkte en niet-representatieve selectie van geweldsincidenten waarop we ons baseren, niet exact worden becijferd wat het aandeel is van deze dader-slachtoffercombinaties in de drie contexten.

Dat neemt niet weg dat er wel kan worden aangegeven of, en zo ja in welke onderlinge verhouding deze combinaties zijn terug te vinden in de drie belangrijkste contexten. We geven dat weer in figuur 5.1. (*op de volgende pagina*).

Figuur 5.1: De mate waarin de vijf dader-slachtoffercombinaties voorkomen, uitgesplitst naar context.

Het blijkt dat woonwijken het meest ruimte bieden aan geweld op straat in de verschillende dader-slachtoffercombinaties. Ze komen er alle vijf in ruime mate voor. In het verkeer treffen we ook alle vijf dader-slachtoffercombinaties aan, maar het leeuwendeel van de incidenten betreft hier toch combinaties van één dader en één slachtoffer die geen van beiden eerder met de politie in aanraking zijn geweest. In uitgaanscentra vindt geweld op straat veelal plaats in de vorm van confrontaties tussen twee groepen of tussen een groep en een individu. Meer specifiek blijkt dat de dader-slachtoffercombinatie waarbij één dader tegenover één slachtoffer staat en beide eerdere politiecontacten te hebben zich voornamelijk afspeelt in woonwijken.

Rekening houdend met de aanleiding, de getal- matige krachtsverhouding tussen het aantal daders en het aantal slachtoffers, het gebruik van wapens en de weerbaarheid van het slachtoffer, blijkt dat in de meeste dader-slachtoffercombinaties het gebruikte geweld slechts bij een kleine minderheid van de geweldsincidenten als disproportioneel kan worden beschouwd.⁶

Ongeveer één op de vier geweldsincidenten op straat waarbij niet meer dan één dader en één slachtoffer is betrokken wordt hier als disproportioneel gekwalificeerd. Wanneer zowel dader als slachtoffer eerdere politiecontacten hebben gehad, is het aandeel van geweldsincidenten met een disproportioneel gebruik van geweld zelfs nog lager. Zodra er echter groepen bij geweldsincidenten zijn betrokken, verandert dit beeld. Bij geweld op straat waarbij twee groepen met elkaar slaags raken, zien we dat in de helft van de gevallen geoordeeld wordt dat er sprake van een zekere mate van disproportionaliteit.

5. Daarbij moet in ogenschouw worden genomen dat binnen de drie contexten voor een belangrijk deel van de geweldsincidenten de dader onbekend is. Als deze informatie wel beschikbaar zou zijn en daarmee deze incidenten kunnen worden toegeschreven naar een van de vijf dader-slachtoffercombinaties kan vanzelfsprekend de volgorde casu quo prioritering veranderen.

6. Geweldsincidenten die boven het gemiddelde scoren (3 of hoger) worden als disproportioneel gekwalificeerd.

Bij geweld op straat tenslotte waarbij een groep daders tegenover één slachtoffer staat, is zelfs in een zeer ruime meerderheid van de gevallen sprake van geweldsincidenten die als disproportioneel kunnen worden gekwalificeerd. Voor een deel wordt dit effect waarschijnlijk bewerkstelligd door het aantal daders en de getalsverhouding tussen daders en slachtoffers, maar tegelijkertijd zou dit ook in de richting kunnen wijzen van een minder voorspelbaar verloop van dergelijke incidenten. De interactie tussen dader en slachtoffer die bij één dader en één slachtoffer nog redelijk overzichtelijk is, wordt hier veel eerder verstoord door onverwachte reacties van de andere daders en/of slachtoffers.

Tenslotte is nagegaan of deze voor iedere context kenmerkende mix van dader-slachtoffers-combinaties verband houdt met de mate van disproportionaliteit van het gebruikte geweld. Uit de analyse blijkt het geweld op straat in het verkeer slechts in circa een derde van de gevallen als disproportioneel te kunnen worden aangemerkt. Bij geweld op straat in de woonwijk is dat bijna de helft en bij geweld in uitgaanscentra kunnen de meeste geweldsincidenten op straat als disproportioneel worden beoordeeld.

6. Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

6.1 Inleiding

Eén van de aanbevelingen van 'Het Twaalfsteden debat Geweld op Straat' (Ferwerda en Beke, 1998) betrof het doen van onderzoek naar de aard en omvang van geweld op straat en de motieven van daders. Het kabinet heeft deze aanbeveling overgenomen. In een brief aan de Tweede Kamer (d.d. 19.11.1998) kondigen de ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan dat het kabinet elke twee jaar een landelijk onderzoek wil laten uitvoeren naar de motieven van daders en de factoren die een rol spelen bij geweld op straat. In de 'Voortgangsnotitie over maatregelen ter voorkoming en bestrijding van geweld op straat' (1999) worden de volgende vragen voor het onderzoek geformuleerd. Welke factoren zijn van invloed op geweld op straat, welke kenmerken hebben met name daders, maar ook slachtoffers en waardoor worden de situaties gekenmerkt waarbij geweld op straat zich voordoet? Is hieruit af te leiden welke factoren de grootste verklaringskracht voor het ontstaan van geweld op straat hebben? Aan deze vraagstelling wordt nog de opmerking toegevoegd dat ook aandacht dient te worden besteed aan de wijze waarop geweldsdelicten worden geregistreerd.

Het onderzoek naar achtergronden en motieven van plegers van geweld op straat waarvan in dit rapport verslag is gedaan, wordt in twee fasen uitgevoerd. In navolging van de algemene probleemstelling zijn in het eerste deel van dit onderzoek de volgende meer specifieke vragen centraal gesteld. Wat zijn de belangrijkste vormen van geweld op straat die moeten worden onderscheiden? In welke sociale contexten komt geweld op straat tussen onbekenden relatief veel voor? Wat zijn de meest opvallende kenmerken van de bij die vormen van geweld op straat betrokken personen? Welke specifieke dader-slachtoffer combinaties komen relatief veel voor binnen de verschillende sociale contexten van geweld op straat?

In de voorgaande hoofdstukken van dit rapport is verslag gedaan van de eerste fase van het onderzoek. In hoofdstuk 1 is het onderzoeksterrein afgebakend. Onder *geweld op straat* wordt in dit onderzoek verstaan *fysiek geweld primair tegen personen gericht en uitgeoefend 'buiten' op de openbare weg*. Verder wordt geweld op straat in dit onderzoek beperkt tot fysiek geweld *tussen onbekenden*. Om de terreinafbakening zoveel mogelijk te laten aansluiten bij de landelijke discussies over geweld op straat, is bij de operationalisatie van het begrip 'geweld op straat' in hoofdstuk 2 een selectie van misdrijven volgens het Wetboek van Strafrecht

gemaakt waarbij diefstal of bedreiging met ('instrumenteel') geweld en seksuele geweldsmisdrijven (*aanranding en verkrachting*) buiten beschouwing zijn gelaten.

6.2 Opzet van het onderzoek

In hoofdstuk 2 is de opzet van het onderzoek uiteengezet, de keuze van de onderzoekspopulatie verantwoord en een toelichting gegeven op de verzameling en analyse van het onderzoeksmateriaal. Voor dit onderzoek zijn aangiften van geweldsmisdrijven verzameld afkomstig uit de registratiesystemen van twee politieregio's die zo zijn gekozen, dat zij zoveel mogelijk representatief zijn voor de landelijke situatie. In de politieregio's IJsselland en Rotterdam-Rijnmond zijn om te beginnen aangiften geselecteerd waarbij sprake was van geweld tegen personen. In IJsselland ging het om alle aangiften van dergelijke geweldsmisdrijven in 1998, in Rotterdam-Rijnmond om een steekproef van 50%. Van de in de beide regio's geselecteerde geweldsincidenten zijn in eerste instantie enkele algemene gegevens vastgelegd. Op basis hiervan zijn alleen voorvallen die zich buiten, op straat afspeelden en waarbij dader en slachtoffer elkaar niet persoonlijk kenden, voor verdere analyse geselecteerd. In totaal resteerden 968 aangiften van dergelijk geweld op straat, waarvan 365 uit IJsselland en 603 uit Rotterdam-Rijnmond. Ondanks bepaalde eigenaardigheden van de verschillende registratiesystemen en enkele in het kader van dit onderzoek storende factoren, zoals een voorlichtingscampagne gericht op slachtoffers van geweld, kan veilig worden gesteld dat de verkregen gegevens kwalitatief van voldoende niveau zijn om een nadere analyse te rechtvaardigen.

6.3 Aard en omvang van geweld op straat

In hoofdstuk 3 is stapsgewijs nagegaan welk deel van de aangegeven geweldsincidenten valt binnen de gegeven omschrijving van geweld op straat tussen onbekenden en in welke sociale contexten deze geweldsmisdrijven hebben plaatsgehad. In ongeveer een derde van de 4916 aangiften van (*poging tot*) moord of doodslag, mishandeling en misdrijven tegen de openbare orde of het openbaar gezag in de beide regio's was sprake van geweld op straat tegen onbekenden. Ruim een derde daarvan vond plaats in de woonwijk, een kwart in het wegverkeer en één op de vijf in de uitgaanssfeer. Van de resterende twintig procent vond ongeveer de helft plaats in winkelcentra, rond scholen en het openbaar vervoer. Voor ongeveer tien procent was het geweld op straat tussen onbekenden beroepsgerelateerd in die zin dat een van de partijen vanuit de uitoefening van zijn beroep en in een publieke functie betrokken raakte bij het geweldsincident.

Een belangrijke vraag is in hoeverre de relatieve omvang van het geweld mag worden vertaald naar alle geweld op straat op landelijk niveau. Om die vraag te beantwoorden, is nagegaan in hoeverre het relatieve aantal aangiften van geweldsmisdrijven in de beide regio's afwijkt van het landelijke gemiddelde. Van alle aangiften van misdrijven die in 1998 in geheel Nederland door het Centraal Bureau voor de Statistiek werden geregistreerd, betrof 5,3% een aangifte van (*poging tot*) moord en doodslag, mishandeling of van misdrijven tegen de openbare orde of het openbaar gezag. In de onderzoeksgegevens van de door ons onderzochte regio's had 5,2% van alle aangiften betrekking op een van deze misdrijven. Op grond van deze geringe afwijking van het landelijk gemiddelde en de in hoofdstuk 2 gegeven argumenten waarmee de keuze van de twee regio's is onderbouwd, menen wij het totale aantal aangiften van geweld op straat tegen onbekenden te mogen vertalen naar het landelijke niveau. Wanneer we de resultaten van onze analyse extrapoleren naar het landelijke niveau, dan komen we tot een schatting van 20.000 à 25.000 gevallen van geweld op straat tegen onbekenden.

6.4 Daders en slachtoffers van geweld op straat

In hoofdstuk 4 zijn enkele algemene kenmerken van daders en slachtoffers van geweld op straat beschreven en is een vergelijking van hun profielen gemaakt.

▼ Groepsgrootte

Gebleken is dat in ruim de helft van de gevallen sprake was van één enkele dader, bij eenderde ging het om twee tot vier daders. In een relatief klein percentage (*ongeveer 10%*) was sprake van grotere dadergroepen. Meestal was sprake van slechts één slachtoffer.

▼ Geslacht en leeftijd

Geweld op straat tussen onbekenden is hoofdzakelijk een aangelegenheid van mannen. Indien vrouwen überhaupt als dader bij geweld op straat betrokken zijn, dan is dat vrijwel uitsluitend als lid van een (*meiden*)groep. Ook van de slachtoffers maken mannen het leeuwendeel uit. Minderjarigen hebben daarbij relatief gezien de grootste kans om als dader of als slachtoffer bij geweldsincidenten betrokken te raken. Twee van de vijf daders kwamen uit de leeftijdsgroep van 12 tot 18 jaar, één op de vier behoorde tot de leeftijdsgroep van 18 tot 25 jaar en bijna één op de drie daders was 25 jaar of ouder. Een op de vijftien daders was zelfs 40 jaar of ouder. Ruim een kwart van de slachtoffers behoorde tot de leeftijdsgroep van 12 tot 18 jaar en ongeveer even veel waren tussen de 18 en 25 jaar. Twee van de vijf waren 25 jaar of ouder en bijna één op de vijf slachtoffers was 40 jaar of ouder.

Vermeldenswaardig is nog dat één op de honderd daders en drie op de honderd slachtoffers jonger was dan 12 jaar.

Als gekeken wordt naar leeftijdcombinaties binnen geweld op straat zien we aan de ene kant een reeks geweldsincidenten waarbij jonge daders tegenover jonge slachtoffers staan (*dader en slachtoffer zijn uit dezelfde leeftijdscategorie lopend van 12 tot en met 18 jaar*) en aan de andere kant een reeks geweldsincidenten waarbij iets oudere dader(s) in leeftijd variërend van 18 tot 30 tegenover oudere slachtoffers (*tot 50 jaar*) staan.

▼ Gebruikt geweld en ernst van het letsel

In het overgrote deel van geweld op straat werd door de dader(s) uitsluitend lichamelijk geweld gebruikt, in meer dan de helft van de incidenten ging het dan om zwaar fysiek geweld. Bij één vijfde van de incidenten werd door de dader een geweldsmiddel gebruikt. Het ging dan meestal om een slag- of steekwapen en slechts zelden om een vuurwapen (2%). Driekwart van de slachtoffers bood geen enkel verweer. Eén op de vijf slachtoffers gebruikte licht fysiek geweld en één op de 25 slachtoffers verweerde zich met zwaar fysiek geweld.

Interessant is dat de ernst van het letsel mede afhankelijk is van het gebruik van geweldsmiddelen en het verweer van het slachtoffer. In het merendeel van de gevallen komt het slachtoffer er zonder noemenswaardig letsel (*althans fysiek letsel*) van af. Soms moesten slachtoffers zich eenmalig ambuland of poliklinisch laten behandelen (20%). Slechts in een beperkt aantal gevallen leidde een incident tot zwaar letsel, waarvoor meerdere behandelingen noodzakelijk waren (5%).

▼ Eerdere politiecontacten daders

Aan de hand van gegevens van de politieregio Rotterdam-Rijnmond is nagegaan in hoeverre daders en slachtoffers van geweld op straat in 1995 tot en met 1997 al eerder politiecontact hadden in verband met dader- en/of slachtoffer-schap van misdrijven.

Van de bij de politie bekende daders had de helft géén eerdere politiecontacten. Dit zijn de '*first offenders*'. De ander helft van de daders is al eerder als verdachte aangemerkt en vormde daarmee de groep recidivisten. Ruim de helft daarvan had eerdere politiecontacten uitsluitend óf voornamelijk in verband met geweldsmisdrijven.

De recidivisten zijn in te delen *gelegenhedsdaders* en *notoire daders*. Gelegenheidsdaders zijn in de voorgaande drie jaar reeds éénmaal eerder verdacht is geweest van een misdrijf, notoire daders zijn in de voorgaande drie jaar minimaal twee keer eerder als verdachte aangemerkt. Een kleine twintig procent is aan te merken als gelegenhedsdader en ruim dertig procent als notoire dader.

Daders gebruiken - zoals we eerder hebben kunnen zien - vrij vaak zwaar fysiek geweld. Daders met eerdere politiecontacten gebruikten *bijna allemaal* zwaar fysiek geweld. Van de notoire daders gebruikten *ruim* negen van de tien zwaar fysiek geweld, van de gelegheidsdaders *bijna* negen van de tien en van de daders zonder eerdere politiecontacten bijna tweederde.

Vrouwelijke daders vinden we voornamelijk onder de first offenders. Vooral gelegheidsdaders en de notoire daders opereren dikwijls in groepen én stellen zich vaker op tegenover meer slachtoffers. Deze laatste twee dadergroepen vinden we vooral bij geweld op straat in uitgaanscentra en in de woonwijk.

▼ Eerdere politiecontacten slachtoffers

Bij 603 slachtoffers van geweld op straat kon worden gecontroleerd of zij eerdere politiecontacten hadden in verband met het zelf plegen van geweld. Dit bleek bij 15% van hen het geval te zijn (89 slachtoffers). Deze groep telt waarschijnlijk een aantal personen die vallen in de categorie *diffuus dader - slachtofferschap*: personen die zowel in een slachtoffer- als een daderrol voorkomen. Dit is ook af te leiden uit een vergelijking van deze laatste groep met de overige slachtoffers. Algemeen gesproken onthouden slachtoffers zich van fysiek geweld tegen hun belagers. Maar van de slachtoffers met eerdere politiecontacten neemt ruim één op de tien zijn toevlucht tot zwaar fysiek geweld, in sommige gevallen gecombineerd met het inzetten van wapens. Dit is wellicht een indicatie dat voor deze groep gebruik van geweld iets meer binnen de mogelijke gedragsalternatieven ligt.

▼ Herhaald slachtofferschap

Herhaald slachtofferschap vormt een mogelijke indicatie voor de willekeur in keuze van slachtoffers. Ruim één op de vier slachtoffers deed in de voorgaande drie jaar al eerder aangifte van enigerlei misdrijf. Iets meer dan tien procent van de slachtoffers werd in de afgelopen drie jaar al minstens één keer eerder slachtoffer van geweld (11,7%).¹

▼ Disproportioneel geweld

Afsluitend is de betrokken onderzoekers gevraagd bij ieder geweldsincident op straat te beoordelen in hoeverre er sprake is geweest van excessief, disproportioneel geweld.

Disproportioneel is geweld dat zonder aanleiding - schijnbaar om niets - wordt gebruikt. Rekening houdend met de getalsmatige krachtsverhouding tussen het aantal daders en het aantal slachtoffers, het gebruik van wapens en de weerbaarheid van het slachtoffer, hebben de onderzoekers alle geanalyseerde geweldsincidenten op straat tussen onbekenden ingedeeld op een schaal van niet disproportioneel tot uiterst disproportioneel (*schaalscores lopend van 1 tot en met 10*).

De gemiddelde mate van disproportionaliteit van geweld op straat blijkt met een score van 2.6 relatief laag. Dat wil dus zeggen dat in de meeste gevallen van geweld op straat het gebruikte geweld binnen zekere grenzen blijft. Dat neemt niet weg dat een kleine 7% van de gevallen van geweld op straat als disproportioneel kan worden gekwalificeerd (*een disproportionaliteitscijfer van 5 of hoger, 6,6%*).

6.5. Dader-slachtoffercombinaties

Voor de tweede fase van dit onderzoek naar motieven van geweldplegers, is een zo groot mogelijke diversiteit in casus gewenst. Ten behoeve van de selectie van dergelijke geweldsincidenten is in hoofdstuk 5 nagegaan welke specifieke dader-slachtoffercombinaties relatief veel voorkomen binnen de drie belangrijkste contexten van geweld op straat. Het gaat daarbij slechts om het identificeren van de meest voorkomende dader-slachtoffercombinaties en niet zozeer om uitspraken te doen over de relatieve omvang van bepaalde typen geweld op straat op landelijk niveau.

Uitgaande van alle mogelijke combinaties in de getals- en krachtsverhouding tussen dader(s) en slachtoffer(s) en de mate waarin betrokkenen eerder met de politie in aanraking zijn geweest als verdachten van geweldsmisdrijven of andere delicten, zijn de meest vóórkomende dader-slachtoffercombinaties bij geweld op straat geïdentificeerd. Vijf dader-slachtoffercombinaties blijken ruim de helft van alle geweld op straat tussen onbekenden te beslaan. Deze vijf combinaties zijn als volgt:

In de *eerste dader-slachtoffercombinatie* is er steeds één dader en één slachtoffer die geen van beiden eerdere politiecontacten hebben gehad. Over de hele linie vinden we in deze combinatie vooral de wat oudere daders en slachtoffers. Meestal is sprake van lichte vormen van fysiek geweld waarbij hooguit lichte verwondingen ontstaan. Deze combinatie komt verreweg het meest voor in het verkeer en daarnaast in mindere mate ook in de woonwijk.

In de uitgaanscentra treffen we deze specifieke dader-slachtoffercombinatie nauwelijks aan.

In de *tweede dader-slachtoffercombinatie* die we veel aantreffen, staat één slachtoffer tegenover één dader die al eerder in aanraking met de politie is geweest. Aan de ene kant zien we daders en slachtoffers die min of meer tot dezelfde jeugdige leeftijdsgroep van 12 tot 18 jaar behoren. Aan de andere kant zien we oudere daders (*tussen de 18 en 30 jaar*) en nog oudere slachtoffers (*tussen de 30 en 50 jaar*).

1. Zowel betreffende wetsartikelen die voldoen aan geweld op straat als de overige wetsartikelen betreffende bedreiging, diefstal met geweld en afpersing.

In deze combinatie wordt iets vaker zwaar fysiek geweld gebruikt. Het grootste verschil zit echter in het feit dat de slachtoffers in deze combinatie zich vaker weren, doorgaans echter met licht fysiek geweld.

De indruk bestaat dat het slachtoffers betreft die bewust een confrontatie aangaan in situaties waarin die door het asociale gedrag van de daders wordt uitgelokt. Ook deze combinatie komt het meest voor in de woonwijk en in het verkeer. In beperkte mate zien we deze combinatie echter ook wel in de uitgaanssfeer.

De *derde dader-slachtoffercombinatie* bestaat uit één dader en één slachtoffer die beiden reeds eerder politiecontacten hebben gehad. Uit de processen verbaal hebben we de indruk gekregen dat het geweld in deze dader-slachtoffer combinatie vaak voortkomt uit een doelbewuste confrontatie tussen partijen die beiden geneigd zijn niet voor anderen uit de weg te gaan en beiden bereid zijn tot het gebruik van desnoods zwaar fysiek geweld. In deze combinatie zien we geweld op straat het meest in de woonwijk. Maar ook in het verkeer komt deze combinatie geregeld voor.

Naast de drie genoemde dader-slachtoffercombinaties waarbij steeds sprake is van niet meer dan één dader en één slachtoffer, zijn nog twee combinaties van belang waarbij groepen zijn betrokken.

In de meest voorkomende *vierde combinatie* pleegt een groep daders geweld tegen één onbekend slachtoffer. Een nadere analyse van incidenten met deze combinatie van daders en slachtoffers wijst uit dat het in ongeveer driekwart van de gevallen ging om jeugd- en jongerengroepen in de leeftijd van 12 tot 25 jaar. De slachtoffers waren doordeweeks vooral ouderen (*boven de 30 jaar*) in de woonwijk en in de weekends vooral jonge leeftijdgenoten (*meestal tussen de 12 en 18 jaar*) in de uitgaanssfeer. Verder zien we dat het gebruikte geweld bij de geweldsincidenten in deze combinatie zich vaak beperkt tot licht fysiek geweld waarbij over en weer enkele droge klappen worden uitgedeeld. Wanneer er in deze combinatie sprake is van oudere daders en slachtoffers lijkt het geweld van beide kanten vaak disproportioneel geweld dat zonder aanleiding - schijnbaar om niets - wordt gebruikt. De ernstigste confrontaties in deze combinatie spelen zich voornamelijk af in de woonwijk en in iets minder mate in het verkeer. De minder ernstige confrontaties zien we vooral in de woonwijk, in de uitgaanssfeer en - in iets mindere mate - in het verkeer.

De *laatste veel voorkomende dader-slachtoffercombinatie* bestaat uit groepen daders en groepen slachtoffers met aan beide kanten eerdere politiecontacten. Het gaat dan om confrontaties die het meest in de wijk voorkomen, maar ook wel in de uitgaanssfeer tussen groepen vooral in leeftijd van 12 - 25 of van 30 - 40 jaar.

Alles bij elkaar genomen, blijkt dat geweld op straat in woonwijken ruimte biedt aan geweld op straat in de verschillende dader-slachtoffercombinaties. Ze komen er alle vijf in ruime mate voor. In het verkeer treffen we ook alle vijf dader-slachtoffercombinaties aan, maar het leeuwendeel van de incidenten betreft hier toch combinaties van één dader en één slachtoffer die geen van beiden eerder met de politie in aanraking zijn geweest. In uitgaanscentra vindt geweld op straat veelal plaats in confrontaties tussen twee groepen of tussen een groep en een individu.

6.6 Tot slot: politieke registratie, ervaringen en suggesties

Ter afsluiting van dit rapport worden thans nog enkele knelpunten besproken met betrekking tot de registratie van geweld op straat en worden enkele suggesties voor verbetering daartoe gedaan. In hoofdstuk 2 is reeds gememoreerd dat de bij dit onderzoek betrokken regionale politiekorpsen zich steeds coöperatief hebben opgesteld en bij de gegevensverzameling in alle opzichten behulpzaam zijn geweest. Ook is geconcludeerd dat de verkregen informatie kwalitatief van voldoende niveau was om een nadere analyse te rechtvaardigen. Het mag echter niet onopgemerkt blijven, dat de kwaliteit van de registraties in verschillende opzichten te wensen overliet. Wat dit aangaat zijn in paragraaf 2.2.3 reeds enkele kanttekeningen geplaatst. Op deze plaats willen we in meer algemene zin op dit punt terugkomen. Hierbij dient men zich te realiseren dat de politieke informatiesystemen in eerste instantie zijn opgezet om bedrijfsprocessen te kunnen volgen, niet om antwoord te geven op beleidsvragen of vragen zoals die bij een fenomeen-onderzoek worden gesteld. De suggestie als zou de politie tekortschieten waar het de registratie van misdrijven betreft, is daarom niet op zijn plaats. Het is wel jammer dat bepaalde eigenaardigheden en tekortkomingen het gebruik van politieke gegevens voor onderzoeksdoeleinden beperken.

Bij het opzetten van dit onderzoek is ons gebleken dat vergelijkingen op regionaal niveau worden bemoeilijkt doordat de registratiesystemen (*BPS, Multipol, Xpol, etc.*) in de diverse politieregio's belangrijk van elkaar verschillen. Zo bleek het binnen de regio IJsselland wèl, maar binnen de regio Rotterdam-Rijnmond niet mogelijk gegevens over meldingen en aangiften van geweldsmisdrijven met elkaar te vergelijken,

omdat de betreffende informatie in Rotterdam-Rijnmond in twee geheel onafhankelijke systemen wordt vastgelegd. Uit een controle van de in Rotterdam-Rijnmond verzamelde gegevens bleek verder dat in Multipol bij een aantal geweldsincidenten een wetcode ontbrak, waardoor deze in de selectiefase niet konden worden beoordeeld op hun relevantie voor verder onderzoek. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat dit probleem zich ook zal voordoen bij onderzoek naar andersoortige incidenten of in andere politieregio's. Verder wees onze analyse van de verzamelde gegevens uit dat er ook in met de nodige zorgvuldigheid verzamelde informatie nog sprake was van een aanzienlijke mate van 'vervuiling'. In beide regio's bleek bij nadere controle bijvoorbeeld een relatief groot aantal aangiften geen betrekking te hebben op geweldsincidenten, maar voorvallen van andere aard te betreffen. In dit stadium van het onderzoek kwam eveneens naar voren dat de aangifte-informatie niet altijd volledig was.

Het is niet de eerste keer dat onderzoekers op beperkingen van de in de politieke registratiesystemen beschikbare gegevens stuiten. In eerdere publicaties is reeds een aantal factoren genoemd waardoor de kwaliteit politieke registraties kan worden beïnvloed (*Kester en Junger-Tas, 1994; Bol et al., 1998*). Het gezamenlijke effect van deze factoren op de kwaliteit van de politieke gegevens is echter nauwelijks te bepalen. Zeker is wel dat de nauwkeurigheid van de geregistreerde gegevens bepalend zijn voor de validiteit van de uitkomsten van het onderzoek.

Naar verwachting zal er in de nabije toekomst ten behoeve van strategische beleidsontwikkeling, zowel op landelijk als op lokaal niveau een toenemende behoefte ontstaan aan kwantitatieve statistische en kwalitatieve inhoudelijke analyses, waarvoor steeds vaker een beroep zal worden gedaan op gegevens waarover de politie beschikt. Uiteraard kunnen deze gegevens ook een bijdrage leveren aan de bedrijfsvoering van de korpsen zelf. Met het oog op deze overwegingen is het jammer dat de - in potentie rijke - politieke gegevensbronnen nog betrekkelijk veel hiaten vertonen. De registratie van incidenten is voor verbetering vatbaar, zowel op het vlak van uniformiteit als wat betreft nauwkeurigheid. Eén en ander is echter niet eenvoudig te realiseren en zal van de kant van de politie een aanzienlijke investering van tijd en middelen vergen.

Wellicht kan hiermee een (*gedeeltelijke*) start worden gemaakt door in twee of drie politieregio's te experimenteren met meer verfijnde registratiemethoden. In samenspraak met deze regio's zou een proefproject kunnen worden opgezet waarbij wordt getracht tot een zo eenduidig en volledig mogelijke registratie van geweldsincidenten te komen. Als alternatief zou men binnen deze politieregio's gedurende een

beperkte periode aan geweldsincidenten in het algemeen en geweld op straat in het bijzonder prioriteit kunnen toekennen en ze bijgevolg heel nauwgezet laten registreren. Een andere mogelijkheid zou kunnen zijn om van een vooraf vastgestelde categorie elk tiende incident gedetailleerd vast te leggen in een tienprocentssteekproef. Beide werkwijzen zouden een aanzienlijke verbetering van de politieke informatiepositie opleveren, terwijl de hoeveelheid extra werk verhoudingsgewijs beperkt kan blijven. Met behulp van zo'n meer nauwgezette registratie zouden ontwikkelingen in aard en omvang van geweld op straat ook veel beter kunnen worden gevolgd.

Literatuur

Beke, B.M.W.A. en W.M. Kleiman, (1993) *De harde kern in beeld. Jongeren en geweldscriminaliteit*. Utrecht, SWP.

Blok, A., 'Zinloos en zinvol geweld' (1991) in : Christien Brinkgreve, Herman Franke , Nico Wilterdink (eds) *Alledaags en ongewoon geweld*. Amsterdams Sociologisch Tijdschrift/Wolters-Noordhoff , pp 189 - 207

Bol, M.W., G.J. Terlouw, L.W. Brees, C. Verwers. (1998) *Jong en gewelddadig: Ontwikkeling en achtergronden van de geweldscriminaliteit onder jeugdigen*. WODC, Den Haag.

Ferwerda, H.B. en B.M.W.A. Beke, (1998) *Twaalf Stedendebat geweld op straat: hoofdlijnen en suggesties voor beleid*. Advies en onderzoeksgroep Beke, Arnhem / Middelburg.

Haan, W.J.M. de (1997), 't Kon minder. *Geweldscriminaliteit, leefbaarheid en kwaliteit van veiligheidszorg. Oratie*. Deventer: Gouda Quint.

Haan, W.J.M. de, en E. de Bie, m.m.v. C. Baerveldt, C. Bouw, Th.A.H. Doreleijers, H.B. Ferwerda, J. Hermanns, P.H. van der Laan. *Jeugd & Geweld. Een interdisciplinair perspectief*. Ministerie van VWS Den Haag: Van Gorcum.

Hakkert, A., (1998) Geweld in Nederlandse gemeenten, *SEC* 12, 3, p. 22-24.

Hoogerwerf, A., (1998) Beleidstheorie en criminologie, *Tijdschrift voor Criminologie* 40, 2, 185-192.

Jefferson, T. & P. Carlen (1996) (Eds.) *Masculinities, Social Relations and Crime, Special Issue of The British Journal of Criminology*, Vol 36 (3).

Kester, J.G.C. en J. Junger-Tas (1994) *Criminaliteit en strafrechtelijke reactie: ontwikkelingen en samenhangen*, WODC/Gouda Quint, Arnhem.

Laan, P.H. van der, A.A.M. Essers, G.L.A.M. Huijbregts, E.C. Spaans (1998) *Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit: periode 1980-1996: Een tussentijds verslag*. Onderzoeksnotities 5, WODC, Den Haag.

Ministerie van Justitie, 1999 Geweld op straat. Voortgangsnotitie over de maatregelen ter voorkoming en bestrijding. Den Haag.

Projectbureau Politie-monitor (1999) *Tabellenrapport Politie-monitor Bevolking meting 1999*. Den Haag/Hilversum.

RMO (1998) *Verantwoordelijkheid en perspectief. Geweld in relatie tot waarden en normen*. Advies 6. Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, Den Haag

Schuyt, C.J.M. (1999) Publiek Geweld. *Delikt en Delinkwent*, 29 (5), pp. 383-388.

Young, H., Joke van Kan en Peter Versteegh (1998) *Zinloos Geweld, overdreven of onderbelicht? Politie Haaglanden*, Informatieknooppunt Haaglanden, analyse en research. Den Haag.

Wittebrood, K. (1999) *Cijfers omtrent geweld. Achtergrondstudie bij het advies verantwoordelijkheid en perspectief. Geweld in relatie tot waarden en normen*. Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, Den Haag.

WODC (1999), *Criminaliteit en rechtshandhaving. Ontwikkelingen en samenhangen*. Centraal Bureau voor de Statistiek en Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, Den Haag, Ministerie van Justitie 1999.

Kan, J. van, P. Meesters en P. Versteegh (1999) 'Zinloos geweld beter bekeken' Politie Haaglanden, Inf. Knooppunt Haaglanden, analyse & research Den Haag

Bijlage 1

Leden van de begeleidingscommissie

Voorzitter:

Prof. dr. mr. C.J.M. Schuyt- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

Leden:

Drs. W.S. Buwalda - Landelijk Platform Geweld op Straat

Drs. J.M. Bakker - Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
Directie Politie

Drs. O. Bakker - Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
Directie Politie

Drs. P. Versteegh - Politie Haaglanden

Drs. J.M.J.M. van Deursen - Politie Rotterdam - Rijnmond

Drs. E.A.C. van der Pols - Politie Rotterdam - Rijnmond

Mr. J.J. Overwater - Ministerie van Justitie, DGPJS

Dhr. J.J.A. Essers - Parket Generaal

Drs. O. Etman - Ministerie van Justitie, WODC

Bijlage 2: Codeboek

CODEBOEK "GEWELD OP STRAAT" TER VERWERKING IN SPSS INSTRUCTIES

A. Selectie van relevante incidenten.

Er vindt allereerst een selectie plaats van relevante incidenten.
Het betreft geweldsgerelateerde incidenten die vallen onder de delictcategorieën ¹:

delicten	daarin voor ons relevante wetsartikel(en)
• tegen de openbare orde	• artikel 141
• tegen openbaar gezag	• artikelen 179, 180, 181, 182
• doodslag e.d. poging - voltooid	• artikelen 282, 282 a, 283, 287, 288 en 289
• mishandeling	• artikelen 300 tot en met 306

B. Fase I Korte Vragenlijst. Het kort coderen van alle hierboven genoemde incidenten.

Alle bovenstaande incidenten gaan we coderen. Maar er is wel verschil. Bij het merendeel van de incidenten leggen we niet meer dan zeven zaken vast en van een klein gedeelte slechts proberen we zoveel mogelijk gegevens vast te leggen.
Waarom doen we dat?

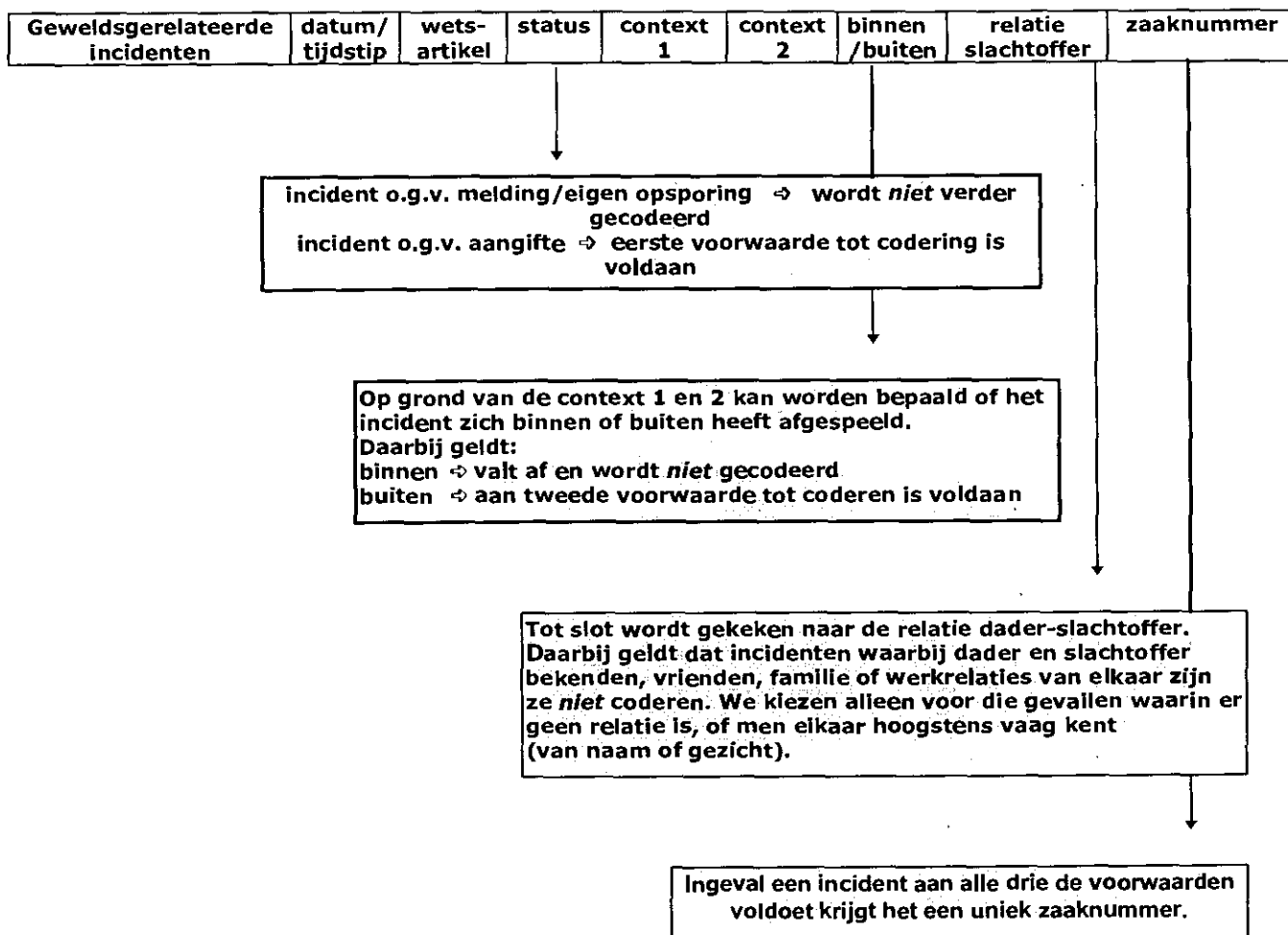
▼ het levert ons allereerst interessante informatie op over de wijze waarop geweldsgerelateerde incidenten er in hun totaal uitzien.

▼ Bovendien moeten we toch kort ieder incident doorbladeren om te bepalen of het betreffende incident aan de drie voorwaarden voldoet en daarmee tot onze definitie behoort. Waarom dan niet direct een paar van deze gegevens vastleggen?

¹. Na rijp beraad is besloten het delict 'bedreiging' niet mee te nemen (onbetrouwbaarheid, brede delictcategorie die als 'containerdelict' wordt gebruikt, in een substantieel deel van de gevallen niet geweldsgerelateerd).

Daarom worden van alle incidenten de volgende serie gegevens verzameld:

Dat leidt er toe dat er een beperkt aantal incidenten is die voldoen aan alle drie de hierboven genoemde criteria. Deze incidenten krijgen een uniek zaaknummer toegekend (zie verderop voor enige uitleg hiervan). Deze incidenten worden vervolgens uitgebreid gecodeerd.

C. Fase II Uitgebreide vragenlijst. Het uitgebreid coderen van een selectie van incidenten.

I. Zaaknummer

Iedere geselecteerde zaak (*geweldsincident*) krijgt een eigen **zaaknummer**.² Dat is uniek. Wat houdt dat in? Bij een geweldsincident kunnen meerdere slachtoffers en meerdere daders betrokken zijn. Opzet is dat binnen SPSS zowel de incidentenpopulatie, de slachtofferpopulatie als de daderpopulatie naar behoefte los van elkaar én gekoppeld aan elkaar kunnen worden bestudeerd. Daarom moet de analist steeds het zaaknummer coderen:

- ▼ aan het eind van de korte vragenlijst als het daarin bedoelde incident voldoet aan onze drie criteria.
- ▼ aan het begin van de uitgebreide vragenlijst waarin de incidenten die aan de definitie voldoen worden gecodeerd (*LET OP: het is soms (bij uitzondering) mogelijk dat over een zaak in meerdere in BPS beschreven incidenten aandacht wordt besteed; in enkele gevallen is het dus mogelijk dat meerdere incidenten allemaal zijn terug te voeren op dezelfde zaak én dus krijgen ze hetzelfde zaaknummer*)
- ▼ aan het begin van ieder aan dit incident gerelateerde slachtoffer (*dus bij meerdere slachtoffers steeds bij ieder slachtoffer opnieuw*)
- ▼ aan het begin van ieder aan dit incident gerelateerde dader (*dus bij meerdere daders steeds bij iedere dader opnieuw*).

Een en ander wordt overigens in het codeboek ook steeds aangegeven.

II. Extra gegevens verzamelen

Naast het codeboek wordt een lijst aangeleverd waarop steeds een aantal zaken apart kan worden vermeld. Dat ziet er als volgt uit:

- ▼ corresponderende zaaknummer
- ▼ concrete aanleiding vanuit het perspectief van de dader(s)
- ▼ concrete aanleiding vanuit het perspectief van het slachtoffer(s)
- ▼ naam slachtoffer(s) + geboortedatum

Incidentbeschrijving:

Twee vrouwen met kinderwagen worden bijna van de sokken gereden door een automobilist die door rood rijdt. Een eveneens overstekende man wordt hier zo kwaad over dat hij een klap geeft op het dak van de passerende auto. Deze stopt twee meter verder en drie 'sportschooltypen' stappen uit het slaan de man volledig in elkaar. Een voor het stoplicht wachtende automobilist wil in eerste instantie te hulp komen, maar kiest op het nippertje het hazenpad omdat de drie man vervolgens ook hem een lesje willen leren.

Aanleiding vanuit daderperspectief:

klap op de auto

Aanleiding vanuit slachtofferperspectief:

auto door rood licht, die daarmee iemand bijna van de sokken rijdt

². Iedere codeur krijgt zijn eigen range van zaaknummers (codeur 1 nummert van 0001 tot 0100; codeur 2 van 0100 tot 0200 enzovoorts). Als de nummers op zijn wordt een nieuwe set van 100 zaaknummers verstrekt.

De praktijk zal waarschijnlijk uitwijzen dat we in deze eerste fase vooral helder krijgen de aanleiding vanuit slachtofferperspectief (*hij of zij is immers degene die 'zijn/haar kant van het verhaal kan vertellen'*).³ Maar soms kunnen we ook de aanleiding vanuit het daderperspectief al benoemen. En in ieder geval kan dat later bij die incidenten waar er een dader is aangehouden (*en dus een proces verbaal is opgemaakt*). Want ook de dader zal een verklaring geven voor zijn gedrag.

Daarnaast moet ook de naam van het slachtoffer (*of namen van meerdere slachtoffers*) worden vermeld (*inclusief geboortedatum*⁴). Dat om tweeërlei reden:

▼ het ligt in de bedoeling om deze namen later door het HKS-systeem te halen om te bekijken of er sprake is van diffuus dader-slachtofferschap

▼ er kan gecheckt worden of er sprake is van herhaald slachtofferschap

III. Een eigen beoordeling

Bij ieder incident wordt van de analist gevraagd op het eind een oordeel te vellen over het incident. We zijn daarbij geïnteresseerd in hoeverre er volgens zijn/haar oordeel sprake is van *disproportioneel* geweld. Duidelijk is dat geweld altijd is af te keuren en een zekere mate van disproportionaliteit heeft. Maar het ene incident is wat dat betreft het andere niet. Als bijvoorbeeld zes daders met wapens een meisje van zestien aftuigen is dat in sterkere mate disproportioneel dan wanneer twee jongens elkaar met wapens te lijf gaan. Disproportionaliteit wordt o.a. bepaald door al dan niet gebruik van wapens, door de verhouding aantal daders - aantal slachtoffers en door de weerbaarheid van het slachtoffer. Disproportionaliteit wordt ook bepaald door het feit dat men bij het lezen van het incident echt het gevoel heeft dat hier zonder aanleiding - bijna uit het niets - geweld wordt gebruikt.

Wat gevraagd wordt is of de analist ieder incident in dit opzicht wil beoordelen aan de hand van een rapportcijfer (*lopend van 01 = niet disproportioneel tot 10 = uiterst disproportioneel*).

Voor alle incidenten vullen we dit korte vragenformulier in (VRAGENLIJST KORT)

CODEROEK "GEWELD OP STRAAT" TER VERWERKING IN SPSS CODERINGEN INCIDENTEN KORT

Variabele	Naamgeving	Verklaring c.q. uitwerking categorieën
Var. 1	Reg.nr.	registratienummer zoals vermeld in BPS
Var. 2	Datum	opnemen dag/maand waarop het delict plaatsvond (bijvoorbeeld achtentwintig maart = 2803)
Var. 3	Tijdstip	opnemen tijdstip waarop delict plaatsvond (bijvoorbeeld 17.35 uur = 1735; kwart over een 's nachts = 0115) ⁵
Var. 4	Delict	vermelden artikelnummer

delicten	daarin voor ons relevante wetsartikel(en)
• tegen de openbare orde	• artikel 141
• tegen openbaar gezag	• artikelen 179, 180, 181, 182
• doodslag e.d. poging - voltooid	• artikelen 282, 282 a, 283, 287, 288 en 289
• mishandeling	• artikelen 300 tot en met 306
• diefstal met geweld	• artikel 312
• afpersing	• artikel 317
• bedreiging	• artikel 285

³. In dat geval wordt bij het onderdeel 'aanleiding vanuit daderperspectief' onbekend gescoord (99).

⁴. Als dubbel-check voor mogelijke spellingsfouten in de naam.

⁵. Als er geen exact tijdstip wordt genoemd maar circa ' .... ' dan moet je dat tijdstip invullen.

Var.5	afkomstig van	eigen opsporing	=	1
		melding	=	2
		aangifte	=	3

Var. 6	relatie dader/slachtoffer	geen	=	1
		vaag van gezicht	=	2
		vaag van naam ⁶	=	3
		familie/ouders	=	4
		buren	=	5
		vrienden/bekenden	=	6
		functionele relatie ⁷	=	7
		anders namelijk	=	8
anders namelijk	=	9		

Var. 7	Context 1	Kun je aangeven in welke context het incident zich afspeelde?		
		conflict in wijken	=	1
		conflict in uitgaanscentra	=	2
		conflict in het verkeer	=	3
		conflict in de sportsfeer ⁸	=	4
		conflict in winkelcentra	=	5
		conflict in huiselijke sfeer	=	6
anders namelijk	=	7		

Var. 8	Context 2	Kun je aangeven tussen welke partijen het conflict zich afspeelde?		
		conflict tussen groepen (<i>bijvoorbeeld jeugdgroepen</i>)	=	1
		conflict tussen groep (<i>daders</i>) en individu (<i>slachtoffer</i>)	=	2
		conflict tussen individuen (<i>w.o. huwelijkscnflcten</i>)	=	3
		conflict met horecapersoneel ⁹	=	4
		conflict met winkelpersoneel ¹⁰	=	5
		conflict met politie/toezichthouders	=	6
		conflict met personeel openbaar vervoer/taxi's	=	7
anders, namelijk	=	8		
anders, namelijk	=	9		

Var. 9	Locatie 1	Heeft het incident zich op straat afgespeeld?		
		ja	=	1
		nee	=	2

Op grond van variabelen 5, 6 EN 9 wordt bepaald of we door coderen. ALLEEN IN DAT GEVAL krijgt het betreffende incident een eigen zaaknummer.

Var. 10   Zknr   Uniek zaaknummer (0001 enz.)

We pakken dan een uitgebreid vragenformulier

⁶. Ingeval het slachtoffer bijvoorbeeld een voornaam weet of denkt te weten. Duidelijk zal zijn dat het slachtoffer de dader dus niet mag kennen anders is het geen incident dat binnen onze definitie valt.
⁷. Daarmee wordt bedoeld dat de dader en het slachtoffer een relatie hebben vanuit werk, school en dergelijke.
⁸. Waaronder ook supportersgeweld c.q. voetbalgeweld.
⁹. Dat impliceert een conflict met horeca - exploitanten / -portiers.
¹⁰. Dat impliceert een conflict met winkelpersoneel/ -beveiligingsbeambten van winkels.

Voor die incidenten die voldoen aan de drie criteria (*buiten, geen relatie dader-slachtoffer, aangifte aanwezig*) vullen we het uitgebreide vragenformulier in (VRAGENLIJST UITGEBREID)

**CODEBOEK "GEWELD OP STRAAT"
TER VERWERKING IN SPSS CODERINGEN INCIDENTEN UITGEBREID**

Var. 11	Zknr	Uniek zaaknummer (0001 enz.) Herhalen van het zaaknummer uit de korte vragenlijst		
Var. 12	Pd	woonplaats waarin delict plaatsvond		
			.....= 01	..... = 15
			.....= 02	..... = 16
			.....= 03	..... = 17
			.....= 04	..... = 18
			.....= 05	..... = 19
			.....= 06	..... = 20
			.....= 07	..... = 21
			.....= 08	..... = 22
			.....= 09	..... = 23
			.....= 10	..... = 24
			.....= 11	..... = 25
			.....= 12	..... = 26
			.....= 13	..... = 27
			.....= 14	..... = 28
Var. 13	verdachte	wel VE = 1 geen VE = 2		
Var. 14	aantal verdachten	Aantal invullen (twee kolommen; maximaal 98 verdachten)		
Var. 15	Getuige	Zijn er getuigen van dit incident? ja = 1 nee = 2		
Var. 16	Middelen dader(s)	welke 'gewelddmiddelen' werden gebruikt door de dader? (je mag meerdere antwoorden omcirkelen) ¹¹		
		verbaal geweld (<i>schelden, dreigen e.d.</i>)	=	01
		licht fysiek geweld (<i>duwen, trekken, vastpakken tot hoogstens enkele 'droge' klappen</i>)	=	02
		zwaar fysiek geweld (<i>flink slaan, schoppen</i>)	=	03
		slagwapen	=	04
		steekwapen	=	05
		vuurwapen	=	06
		spuitbus	=	07
		anders namelijk	=	08
		anders, namelijk	=	09

¹¹. In deze variabele zitten in feite twee informatievragen. ① De eerste naar het fysieke geweldsniveau (de analist moet beoordelen of er tijdens het incident hetzij verbaal, hetzij licht fysiek, hetzij zwaar fysiek geweld is gebruikt. ② De tweede naar mogelijk gebruik van wapentuig (een of meerdere van dergelijke wapens. De analist moet dus altijd één van de eerste drie antwoordcategorieën omcirkelen en - ingeval van wapens - ook nog een of meer van de resterende antwoordcategorieën.

Var. 17   Middelen   welke 'geweldsmiddelen' werden gebruikt door het slachtoffer?
 slachtoffer(s)   (je mag meerdere antwoorden omcirkelen) (zie voorgaande voetnoot)

- geen = 01
- verbaal geweld (schelden, dreigen e.d.) = 02
- licht fysiek geweld (duwen, trekken, vastpakken tot hoogstens enkele 'droge' klappen) = 03
- zwaar fysiek geweld (flink slaan, schoppen) = 04
- slagwapen = 05
- steekwapen = 06
- vuurwapen = 07
- sputbus = 08
- anders namelijk ..... = 09
- anders, namelijk ..... = 10

Var. 18   sterkte   Kun je aangeven hoe de verdeling was tussen aantallen
 -zwakte   daders en aantal slachtoffers. (bijvoorbeeld als er vijf daders tegen drie slachtoffers staan dan wordt dat gecodeerd als 0503) ¹²

Var. 19   Locatie 2   Was het daarbij gerelateerd aan een specifieke locatie?

- op de openbare weg ¹³ = 01
- rondom sportgelegenheid = 02
- rondom openbare vervoer = 03
- rondom school (schoolplein) = 04
- rondom winkel (winkelcentra) = 05
- rondom werkplek = 06
- rondom horeca = 07
- anders, namelijk ..... = 08
- anders, namelijk ..... = 09

Var. 20   Aanleiding 1   Aanleiding vanuit slachtofferperspectief ¹⁴

- geen = 01
- ..... = 02
- ..... = 03
- ..... = 04
- ..... = 05
- ..... = 06
- ..... = 07
- ..... = 08
- ..... = 09
- onbekend = 99

¹². Best mogelijke schatting is ook toegestaan.

¹³. Als het nergens aan was gerelateerd en 'zo maar' op straat gebeurde wordt hier gecodeerd onder de antwoordcategorie 'op de openbare weg'.

¹⁴. Wordt vooralsnog in korte heldere steekwoorden ingevuld op apart bijlegvel. Vergeet het zaaknummer niet te vermelden.

Var. 21	Aanleiding 2	Aanleiding vanuit daderperspectief ¹⁵	
		.....	= 01
		.....	= 02
		.....	= 03
		.....	= 04
		.....	= 05
		.....	= 06
		.....	= 07
		.....	= 08
		.....	= 09
		onbekend	= 99

Var. 22	alcohol	Wordt er melding gemaakt van alcoholgebruik?	
		slachtoffer	= 1
		dader	= 2
		beiden	= 3
		nee	= 4
		niet vermeld in aangifte	= 5

Var. 23	drugs	Wordt er melding gemaakt van druggebruik?	
		slachtoffer	= 1
		dader	= 2
		beiden	= 3
		nee	= 4
		niet vermeld in aangifte	= 5

Var. 24 Disproportionaliteit

Disproportionaliteit wordt o.a. bepaald door al dan niet gebruik van wapens, door de verhouding aantal daders - aantal slachtoffers en door de weerbaarheid van het slachtoffer. Disproportionaliteit wordt ook bepaald door het feit dat men bij het lezen van het incident echt het gevoel heeft dat hier zonder aanleiding - bijna uit het niets - geweld wordt gebruikt. Aan de analist wordt gevraagd dit incident te beoordelen aan de hand van een rapportcijfer (*lopend van 01 = niet disproportioneel tot 10 = uiterst disproportioneel*).

---

¹⁵. Wordt vooralsnog in korte heldere steekwoorden ingevuld op apart blad. Vergeet het zaaknummer niet te vermelden.

CODEBOEK "GEWELD OP STRAAT" TER VERWERKING IN SPSS CODERINGEN SLACHTOFFERS

Variabele	Naamgeving	Verklaring c.q. uitwerking categorieën																					
Var. 25	Zknr	Uniek zaaknummer (0001 enz.) ¹⁶																					
Var. 26	Aant_so	aantal slachtoffers (absolute aantallen coderen; dus drie slachtoffers wordt gecodeerd als 3). ¹⁷																					
Var. 27	Aanduiding slachtoffer	<p>Het slachtoffer waarvan men hieronder de gegevens vermeld moet worden aangeduid. Stel dat er een groep van drie slachtoffer is (twee vrouwen en een man). Deze worden achtereenvolgens alle drie gecodeerd. Dat gebeurt steeds door twee zaken achter elkaar te coderen, namelijk</p> <p>▼ geslacht (man = 1 en vrouw = 2)</p> <p>▼ aantal aanduiding (eerste slachtoffer = 1, tweede slachtoffer = 2, derde slachtoffer = 3 tot vierde slachtoffer = 4)</p> <p>Het eerste slachtoffer van deze groep slachtoffers wordt dus aangeduid met 21; het tweede met 22 en de derde met 13.</p>																					
Var. 28	Lft_so	leeftijd van het slachtoffer (codeer de leeftijd van het slachtoffer (elf jaar = 11, vierendertig jaar = 34 enz.)																					
Var. 29	Etn_so	geboorteland slachtoffer <table style="margin-left: 20px; border: none;"> <tr><td>Nederlands</td><td>=</td><td>1</td></tr> <tr><td>Marokkaans</td><td>=</td><td>2</td></tr> <tr><td>Turks</td><td>=</td><td>3</td></tr> <tr><td>Surinaams</td><td>=</td><td>4</td></tr> <tr><td>Antilliaans</td><td>=</td><td>5</td></tr> <tr><td>Overige</td><td>=</td><td>6</td></tr> <tr><td>Niet vermeld in de aangifte</td><td>=</td><td>7</td></tr> </table>	Nederlands	=	1	Marokkaans	=	2	Turks	=	3	Surinaams	=	4	Antilliaans	=	5	Overige	=	6	Niet vermeld in de aangifte	=	7
Nederlands	=	1																					
Marokkaans	=	2																					
Turks	=	3																					
Surinaams	=	4																					
Antilliaans	=	5																					
Overige	=	6																					
Niet vermeld in de aangifte	=	7																					
Var. 30	lets_so1	Welk letsel heeft het slachtoffer opgelopen? <table style="margin-left: 20px; border: none;"> <tr><td>geen letsel</td><td>=</td><td>1</td></tr> <tr><td>licht letsel (ter plaatse behandeld)</td><td>=</td><td>2</td></tr> <tr><td>redelijk letsel (ambulante behandeling/ poliklinisch behandeld ¹⁸)</td><td>=</td><td>3</td></tr> <tr><td>zwaar letsel (ziekenhuisopname)</td><td>=</td><td>4</td></tr> <tr><td>dood</td><td>=</td><td>5</td></tr> </table>	geen letsel	=	1	licht letsel (ter plaatse behandeld)	=	2	redelijk letsel (ambulante behandeling/ poliklinisch behandeld ¹⁸)	=	3	zwaar letsel (ziekenhuisopname)	=	4	dood	=	5						
geen letsel	=	1																					
licht letsel (ter plaatse behandeld)	=	2																					
redelijk letsel (ambulante behandeling/ poliklinisch behandeld ¹⁸)	=	3																					
zwaar letsel (ziekenhuisopname)	=	4																					
dood	=	5																					
Wordt later ingevuld																							
Var. 31	ant.so	Wordt er melding gemaakt van antecedenten van het slachtoffer? <table style="margin-left: 20px; border: none;"> <tr><td>Nee</td><td>=</td><td>1</td></tr> <tr><td>ja, geen geweld</td><td>=</td><td>2</td></tr> <tr><td>ja, wel geweld</td><td>=</td><td>3</td></tr> </table>	Nee	=	1	ja, geen geweld	=	2	ja, wel geweld	=	3												
Nee	=	1																					
ja, geen geweld	=	2																					
ja, wel geweld	=	3																					

¹⁶. Zaaknummer van slachtoffers corresponderen met zaaknummer van het in BPS/Multipol beschreven incident.

¹⁷. Maximaal aantal te coderen slachtoffers is vier.

¹⁸. Dat wil zeggen wel met professionele medische hulp.

CODEBOEK "GEWELD OP STRAAT" TER VERWERKING IN SPSS CODERINGEN DADERS

Conform de werkwijze van regio Haaglanden kiezen we hier voor een volgende opbouw van het daderbestand:

- ① per *bekende* dader worden alle variabelen 29 tot en met 37 gecodeerd / ingevuld maar dan op *individueel niveau* (voor iedere bekende dader lopen we het rijtje af). We doen dat maximaal voor vier bekende daders. Zijn er meer bekende daders dan gaan we over op aanpak ② (zie hieronder)
- ② voor één *onbekende* dader worden eveneens alle variabelen 29 tot en met 37 gecodeerd / ingevuld op *individueel niveau* (met vanzelfsprekend meer onzekerheden)
- ③ voor de (mogelijk) resterende groep *onbekende daders* worden eveneens alle variabelen 29 tot en met 37 gecodeerd/ingevuld, maar dan op *groepsniveau* (voor de gehele groep). Is er bij een bepaald incident dus sprake van alleen maar onbekende daders, dan wordt dit dadergedeelte slechts één keer ingevuld.

In twee gevallen gaan we dus over tot invulling van de variabelen 29 tot en met 37 op groepsniveau:

▼ bij meer dan vier bekende daders (voor de resterende groep bekende daders vullen we groepsgewijs dit rijtje variabelen in).

▼ bij meer dan één onbekende dader.

Variabele	Naamgeving	Verklaring c.q. uitwerking categorieën
Var. 32	Zknr	Uniek zaaknummer (0001 enz.) ¹⁹
Var. 33	Aant_so	aantal daders (absolute aantallen coderen; dus drie daders wordt gecodeerd als 03). ²⁰
Var. 34	Bekend/onbekend	Hoeveel daders zijn bekend en hoeveel onbekend? (coderen door steeds twee kolommen te reserveren voor bekende daders en twee voor onbekende daders) Als bijvoorbeeld twee daders bekend zijn en twaalf onbekend wordt dat gecodeerd als 0212. Zijn alle veertien daders onbekend dan coderen we 0014.

Zie voor de wijze van coderen opmerkingen hierboven²¹

¹⁹. Zaaknummer van daders corresponderen met het zaaknummer van de daarbij horende slachtoffers én corresponderen met zaaknummer van het in BPS/Multipol beschreven incident.

²⁰. Maximaal aantal te coderen daders is vier.

²¹. In bovenstaand voorbeeld zouden we dus drie keer de variabelen 29 tot en met 36 moeten invullen (twee keer voor een bekende dader (dus op individueel niveau) en een keer voor de resterende groep onbekende daders (op groepsniveau).

Var. 35 Aanduiding dader/
dadergroep
(bij onbekende daders)

De dader(*groep*) waarvan men hieronder de gegevens
vermeld moet worden aangeduid.
Dat gebeurt steeds door vier zaken achter elkaar te
coderen, namelijk

▼ aantal daders dat in één keer in deze regel (*variabelen
reeks van 29 tot en met 37*) wordt beschreven

▼ geslacht (*man = 1 en vrouw = 2*)

▼ bekend = 1 en onbekend = 2

▼ dader aanduiding (*eerste bekende dader = 01, tweede
bekende dader = 02, derde bekende dader = 03 tot vierde
bekende dader = 04, meer dan vier bekende daders = 05²²*)

Voorbeeld

Bij een bepaald incident is een groep van veertien daders betrokken waarvan er zes bekend zijn van naam (*dat zijn allemaal jongens*). In de resterende groep onbekende daders zaten naast zes jongens nog twee meisjes.

	aantal	Geslacht	bekend/ onbekend	dader aanduiding	codering			
bekende dader 1	01	man	bekend	eerste dader	01	1	1	01
bekende dader 2	01	man	bekend	tweede dader	01	1	1	02
bekende dader 3	01	man	bekend	derde dader	01	1	1	03
bekende dader 4	01	man	bekend	vierde dader	01	1	1	04
bekende dader 5 e.v.	02	man	bekend	resterende groep bekende daders	02	1	1	05
onbekende dadergroep	08	gemengd	onbekend	onbekende daders	08	3	2	06

Var. 36 Lft_da/da gr

leeftijd van de dader (*codeer de leeftijd van de dader,
elf jaar = 11, vierendertig jaar = 34 enz.*)
bij onbekende dadergroep codeer je de geschatte
gemiddelde leeftijd van de gehele groep

Var. 37 Etn_da

Geboorteland dader/dadergroep

Nederlands	=	1
Marokkaans	=	2
Turks	=	3
Surinaams	=	4
Antilliaans	=	5
Overige	=	6
Niet vermeld in de aangifte	=	7

Var. 38 lets_da 1

Heeft de dader letsel heeft opgelopen?

geen letsel	=	1
wel letsel	=	2
niet vermeld in aangifte	=	3
onbekend	=	9

²² Met daarachter voor al de resterende daders een gezamenlijke profielschets (conform aan de werkwijze bij onbekende daders).

Var. 39 lets.da 2

Indien er sprake is van letsel bij de dader hoe ernstig was dat letsel dan?

licht letsel (<i>ter plaatse behandeld</i>)	=	1
redelijk letsel (<i>ambulante behandeling/ poliklinisch behandeld</i> ²³)	=	2
zwaar letsel (<i>ziekenhuisopname</i>)	=	3
dood	=	4

Wordt later ingevuld

Var. 40 ant.da

Wordt er melding gemaakt van antecedenten van het dader?

Nee	=	1
ja, geen geweld	=	2
ja, wel geweld	=	3
onbekende groep daders	=	9

---

²³. Dat wil zeggen wel met professionele medische hulp.

Bijlage 3

Binnen de beperkte mogelijkheden van het onderzoek naar geweld op straat is gepoogd landelijke representativiteit zoveel mogelijk te benaderen. Dit is gedaan door gegevens te verzamelen in twee politieregio's, die niet alleen verschillen in geografische ligging, maar ook in de mate van urbanisatie. Door te kiezen voor één randstedelijke en één landelijke regio wordt een grootstedelijk en een randstedelijk, respectievelijk een stedelijk en een landelijk gebied bestreken. Van de vier grote steden viel Amsterdam af als te weinig representatief (*toerisme*) en Den Haag omdat geweld op straat aldaar reeds door de politie Haaglanden in kaart was gebracht. Van Rotterdam en Utrecht werd Rotterdam als meer representatief voor de Randstad beschouwd. Derhalve werd voor de politieregio Rotterdam-Rijnmond geopteerd. Bij de landelijke regio's waren er meer keuzemogelijkheden. In eerste instantie werd gedacht aan de stad Arnhem in de politieregio Gelderland-Midden en Zwolle in de politieregio IJsselland. Uiteindelijk is op grond van praktische overwegingen en de aldaar aanwezige know-how gekozen voor de politieregio IJsselland. Ook het feit dat in IJsselland een ander registratiesysteem in gebruik is dan in Rotterdam-Rijnmond is in de overwegingen betrokken.

Aan de hand van bevindingen van de Politiemonitor Bevolking (1999) is getracht na te gaan in hoeverre de beide regio's wat betreft geweldscriminaliteit kenmerkend zijn¹ voor groot stedelijke respectievelijk landelijke regio's. Uit deze monitor blijkt dat het percentage van de bewoners van Nederland dat - in de 12 maanden voorafgaande aan het moment van de enquête - één of meer keer slachtoffer werd van mishandeling in de randstad² hoger is dan in de provincie. Hetzelfde geldt voor het (gewelds)delict bedreiging³ (zie tabel 1 en 2).

Tabel 1 laat voorts zien dat, wat mishandeling betreft, in 1997 het slachtofferpercentage in de vier grote steden varieerde van 0,9% tot 1,2%. In datzelfde jaar werd 1% van de bevolking in de regio Rotterdam-Rijnmond slachtoffer van mishandeling. Voor de eerste periode van 1999 varieerde dit aantal tussen 1,3% en 2% voor de vier grootstedelijke regio's; in Rotterdam-Rijnmond werd 1,4% van de bevolking slachtoffer van mishandeling. De politieregio Rotterdam-Rijnmond valt vanaf 1993 binnen het spreidingsgebied van de grootstedelijke slachtofferpercentages voor mishandeling. Hetzelfde gaat op voor het delict bedreiging, met uitzondering van 1997.

Terzake van de politieregio IJsselland blijkt wat betreft de (*relatieve*) slachtofferniveaus inzake mishandeling en bedreiging het volgende. In 1997 lag het slachtofferpercentage voor het delict mishandeling de politieregio's exclusief de 4 grootstedelijke regio's tussen 0,5% en 1,5%. In IJsselland beliep dit 0,7%. In 1999 fluctueerden de slachtofferpercentages voor mishandeling tussen 0,5% en 1,4%; in IJsselland werd 0,6% van de bevolking slachtoffer. Vergeleken met andere niet-grootstedelijke regio's valt IJsselland vanaf 1993 wat betreft de percentages slachtofferschap van mishandeling binnen de minimum en maximum slachtoffersniveaus voor niet-grootstedelijke politieregio's. Dit geldt, vanaf 1995, eveneens voor het delict bedreiging.

Geconcludeerd mag worden dat de politieregio's Rotterdam-Rijnmond en IJsselland, althans wat betreft het percentage van de bevolking dat slachtoffer werd van de behandelde vormen van geweldscriminaliteit, representatief zijn voor de grootstedelijke respectievelijk landelijke politieregio's in Nederland.

---

¹. Dat wil zeggen dat het niveau van slachtofferschap voor bepaalde vormen van geweldscriminaliteit in deze regio's niet buitengewoon laag of hoog is in vergelijking met het niveau in de grootstedelijke respectievelijk landelijke gebieden die zij zouden moeten weerspiegelen (uiteraard voor diezelfde vormen van geweld).

². De vier grootstedelijke politieregio's in de randstad.

³. Hoewel dit delicttype niet is betrokken in het huidige onderzoek, zijn de Politiemonitor resultaten gebruikt om een indruk te krijgen van het relatieve niveau van slachtofferschap van bedreiging in de geselecteerde politieregio's.

Tabel 1: mishandeling
(percentage één of meer keer slachtoffer in de afgelopen 12 maanden)

Jaar	4 grote steden		Overige regio's		R'dam- Rijnmond	IJsselland
	Gemiddeld Slachtoffer- percentage	Spreiding Slachtoffer- percentage	Gemiddeld Slachtoffer- percentage	Spreiding Slachtoffer- percentage	Slachtoffer- percentage	Slachtoffer- percentage
1993	1,2	0,6 - 1,8	0,8	0,6 - 1,1	0,9	0,8
1995	1,1	0,8 - 1,5	0,8	0,4 - 1,1	1,0	1,0
1997	1,1	0,9 - 1,2	0,9	0,5 - 1,5	1,0	0,7
1999	1,6	1,3 - 2,0	0,9	0,5 - 1,4	1,4	0,6

Bron: Politie-monitor 1999

Tabel 2: bedreiging
(percentage één of meer keer slachtoffer in de afgelopen 12 maanden)

Jaar	4 grote steden		Overige regio's		R'dam- Rijnmond	IJsselland
	Gemiddeld Slachtoffer- percentage	Spreiding Slachtoffer- percentage	Gemiddeld Slachtoffer- percentage	Spreiding Slachtoffer- percentage	Slachtoffer- percentage	Slachtoffer- percentage
1993	6,1	4,2 - 9,2	3,9	2,7 - 5,2	5,7	2,7
1995	6,3	5,4 - 8,0	4,2	2,3 - 5,8	5,9	4,9
1997	6,1	5,2 - 8,1	4,5	3,1 - 6,2	5,2	4,0
1999	7,6	6,9 - 9,2	5	3,1 - 6,6	7,5	3,9

Bron: Politie-monitor 1999

Bijlage 4

Meldingen versus aangiften

De onderzoeksgegevens omtrent voorvallen van geweld zijn afkomstig uit politieke registratiesystemen. Nauwkeuriger gesteld zijn zij gebaseerd op meldingen en aangiften omtrent geweldsincidenten. De informatie uit de politieregio IJsselland, zo bleek in hoofdstuk 2, komt voor ruwweg de helft voort uit meldingen en voor de andere helft uit aangiften. De data uit de regio Rotterdam-Rijnmond bestaan voor verreweg het grootste deel uit informatie uit aangiften. Dit onderscheid is een gevolg van de verschillende registratiesystemen die in de twee regio's in gebruik zijn. Het doel van de voorliggende analyse is tweeledig. In de eerste plaats fungeert het als beschrijvend en getalsmatig overzicht, waarin globaal uiteengezet wat er zoal aan basisinformatie over geweldsincidenten is verzameld in het onderzoek. Ten tweede gaat de aandacht uit naar de mogelijke verschillen tussen geweldsincidenten waarvan alleen melding gemaakt en gevallen van geweld waarvan bekend is dat er aangifte is gedaan. Zo is het voorstelbaar dat de gevallen waarin aangifte is gedaan van ernstiger of andere aard zijn dan de incidenten waarvan alleen een melding voorhanden is. Eventueel aangetroffen verschillen zijn overigens relatief van aard. Het is niet verantwoord deze in absolute zin te interpreteren. Wanneer bijvoorbeeld geweld gepleegd door daders uit de familiesfeer dat bij de meldingen een groter aandeel vormt dan bij de aangiften, impliceert dit niet dit type geweldsincidenten ondervertegenwoordigd is in de laatstgenoemde categorie. Diverse factoren waarover geen informatie beschikbaar is, oefenen namelijk invloed uit op de totstandkoming van de beschikbare cijfers. Te denken valt aan de ernst van de incidenten, de aangiftebereidheid, de registratiecultuur van de politie en de reële mate waarin dit type geweld voorkomt.

Voor alle duidelijkheid: het gaat in deze bijlage dus over de voorvallen die door de eerste selectie zijn gekomen; de tweede schifting heeft nog niet plaatsgevonden. Met andere woorden, de informatie betreft gevallen van geweld, maar niet per se geweld *op straat*. Omdat in dit verband een redelijke vergelijking tussen meldings- en aangiftegegevens alleen mogelijk is met de IJssellandse gegevens - daar zijn immers beide vormen van kennisgeving in min of meer evenredige mate vertegenwoordigd - wordt alleen van die gegevens gebruik gemaakt. Overigens blijft ook deze vergelijking nogal beperkt. Dat is een consequentie van het feit dat meldingen meestal betrekkelijk summier informatie bevatten over de gebeurtenis in kwestie.

In de volgende paragrafen wordt eerst een aantal kenmerken van de IJssellandse geweldsincidenten bekeken: de maand waarin zij hebben plaatsgevonden, of zij al dan niet op straat plaatsvonden en het soort geweld waar het om gaat. Daarna wordt ingegaan op de betrokkenen: welke partijen waren bij de geweldsincidenten betrokken en in welke relatie stonden zij tot elkaar? Tenslotte wordt aandacht besteed aan de context waarin de gebeurtenis zich voordeed.

Tabel 1: meldingen en aangiften van geweld per kwartaal in 1998

Kwartaal 1998	Meldingen		Aangiften	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Januari-Maart	163	21,4	172	18,4
April-Juni	228	30	284	30,5
Juli-September	199	26,2	233	25
Oktober-December	169	22,2	242	25,9
Totaal	759	100	931	100

40 ontbrekende gegevens (2,3%)

Tabel 2: locatie van de geweldsincidenten in 1998

Incident op straat?	Meldingen		Aangiften	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Ja	434	69	607	65,5
Nee	195	31	320	34,5
Totaal	629	100	927	100

174 ontbrekende gegevens (10,1%)

Kenmerken van de geweldsincidenten

Tabel 1 laat de verdeling zien van meldingen en aangiften van geweldsincidenten in de politieregio IJsselland in het jaar 1998. De meldingen zijn wat gelijkmatiger gespreid over het jaar dan de aangiften. In de zomerperiode (*april tot en met september*) ligt het aantal meldingen per kwartaal op een hoger niveau dan in het eerste en laatste kwartaal van 1998. In de laatstgenoemde perioden ontvangt de politie zo'n 166 meldingen per kwartaal, tegenover 228 in het tweede en 199 in het derde kwartaal. Dat betekent dat er in het tweede en derde kwartaal respectievelijk 37,3% en 19,9% meer meldingen omtrent voorvallen van geweld binnenkomen dan in het najaar en in de winter.

Een vergelijkbaar patroon doet zich voor bij de aangiften van geweldsincidenten. Hier is echter alleen in het eerste kwartaal een duidelijk geringer aantal aangiften te bespeuren. Het aantal aangiften is aanzienlijk groter in het tweede, derde en vierde kwartaal (*35% tot 65% meer dan in het eerste kwartaal*). Met name in de periode april tot en met juni worden er veel aangiften van geweldsincidenten gedaan. Het is plausibel dat deze bevindingen samenhangen met het weer en het op zijn beurt daarmee correlerende uitgaansgedrag.

Uit tabel 2 komt naar voren dat er nauwelijks verschil is tussen meldingen en aangiften op het punt van de locatie - al dan niet op straat - waar het geweldsconflict zich afspeelt. Zowel van de meldingen als van de aangiften blijkt ongeveer tweederde betrekking te hebben op een geweldsincident dat zich op straat afspeelt.

Tabel 3: typering van de geweldsincidenten in 1998¹

Typering (<i>incidentcodes IJsselland</i>)	Meldingen		Aangiften	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Zonder letsel (<i>code 300</i>)	96	12,6	--	--
Z. letsel, zonder wapen (<i>301</i>)	356	46,9	274	29,4
Z. letsel, met wapen (<i>302</i>)	36	4,7	43	4,6
Z. letsel, met vuurwapen (<i>303</i>)	2	0,3	7	0,8
Met letsel (<i>310</i>)	8	1,1	--	--
Z. wapen, met letsel (<i>311</i>)	189	24,9	492	52,8
M. wapen, met letsel (<i>312</i>)	42	5,5	114	12,2
Dodelijk zonder wapen (<i>321</i>)	2	0,3	--	--
Dodelijk met wapen (<i>322</i>)	2	0,3	--	--
Bijzondere inbreuk veiligheid (<i>340</i>)	17	2,2	--	--
Vrijheidsbeneming/gijzeling (<i>341</i>)	9	1,2	2	0,2
Totaal	759	100	932	100

39 ontbrekende gegevens (2,3%)

¹. Zoals uit de tabel blijkt, zijn er in totaal 4 meldingen inzake dodelijk geweld zonder/met wapen. Dat het meldingen betreft, is te verklaren uit het feit dat een persoon die dood is geen aangifte kan doen. Uiteraard wordt er wel een proces verbaal opgemaakt.

Tabel 4: bij geweldsincidenten in 1998 betrokken partijen

Betrokken partijen	Meldingen		Aangiften	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Onbekend	101	13	33	3,5
Tussen groepen	63	8,1	22	2,3
Groep/individu	79	10,2	99	10,4
Individueen	487	62,8	746	78,2
Horeca	26	3,4	36	3,8
Winkelpersoneel	3	0,4	8	0,8
Politie/toezichthouders	12	1,5	7	0,7
OV/taxi	4	0,5	2	0,2
Anders	1	0,1	1	0,1
Totaal	776	100	954	100

geen ontbrekende gegevens (0%)

Hierbij moet worden aangetekend dat de incidenten in de categorie 'op straat' niet noodzakelijkerwijs hoeven te vallen onder de in dit onderzoek gehanteerde definitie van geweld op straat (zie hoofdstuk 1). Het in tabel 2 gebruikte onderscheid is slechts één van de criteria waarop voorvallen van geweld op straat zoals in dit onderzoek gedefinieerd, worden onderscheiden (zie hoofdstuk 2, paragraaf 2.1.1).

De mate waarin diverse vormen van geweld werden aangetroffen in IJsselland in 1998 loopt enigszins uiteen binnen de groep meldingen en de groep aangiften. De meeste meldingen over geweldsincidenten betreffen geweld waarbij geen sprake is van letsel, noch van wapengebruik. Deze categorie vormt 47% van alle meldingen betreffende geweld (zie tabel 3). Een kwart van de meldingen heeft betrekking op voorvallen van geweld waarbij wel kwetsuren werden veroorzaakt, maar waarbij verder geen wapen in het geding was. De derde vorm van geweld van enige omvang zijn incidenten zonder letsel. Als laatste werd in bijna vijf procent van de gevallen een wapen gebruikt, maar werd het slachtoffer geen verwondingen toegebracht.

De rubriek aangiften bestaat voor ruim de helft uit gevallen van geweld waarbij geen wapen werd ingezet, maar wel sprake was van letsel (53%). Een andere grote groep - zo goed als één op de drie aangiften - betreft incidenten zonder lichamelijke schade en eveneens zonder wapengebruik (29%). De laatste twee groepen met een grootte van enige betekenis zijn geweld waarbij een wapen werd gebruikt alsmede tevens letsel werd toegebracht (12%), en geweld waarbij een wapen werd ingezet maar waarbij geen sprake was van verwondingen (nagenoeg 5%). Resumerend blijken aangiften van geweld aanzienlijk vaker betrekking te hebben op incidenten waarbij letsel werd toegebracht, eigenlijk ongeacht of er nu wel of niet een wapen in het spel was.

Kenmerken van de betrokkenen

Verreweg de meeste voorvallen van geweld speelden zich af tussen individuen. Dit geldt zowel voor de meldingen als voor de aangiften van geweldsincidenten. Zo betrof bijna tweederde van de meldingen en zo'n 8 van elke 10 aangiften incidenten tussen individuele personen (respectievelijk 63% en 78%; zie tabel 4). Tien procent van de voorvallen - bij de meldingen alsook bij de aangiften - speelde zich af in een context waarbij een enkel individu tegenover een groep stond. Ook incidenten waarbij horecapersoneel was betrokken, komen nagenoeg even vaak voor bij meldingen en aangiften (circa 3,5%). Tot dusverre is er daarmee weinig verschil tussen meldingen en aangiften.

De mate waarin geweldsincidenten tussen groepen voorkomen, geeft een aanzienlijk ander beeld te zien: dergelijke gebeurtenissen maken acht procent van de meldingen uit versus iets meer dan twee procent van de aangiften. Bovendien blijft bij meldingen veel vaker dan bij aangiften onbekend tussen welke partijen het conflict afspeelde,

namelijk in 13% van de gevallen tegenover 3,5%. Wellicht valt dit laatste resultaat te verklaren uit het feit dat het om relatief onbetekenende voorvallen gaat; er is immers ook geen aangifte gedaan. Anderzijds kan worden geredeneerd dat als een melder weinig of niets weet over de bij de botsing betrokken partijen, hij of zij mogelijk minder snel aangifte doet van het gebeuren. Hiervoor spreekt ook de bevinding dat van gewelddadige afrekeningen tussen groepen minder vaak aangifte wordt gedaan dan dat deze worden gemeld.

Tabel 5: bekendheid van de dader bij de geweldsincidenten in 1998

Bekende dader?	Meldingen		Aangiften	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Nee	226	29,5	435	47
Vaag van gezicht	24	3,1	46	5
Vaag van naam	33	4,3	68	7,3
Familie/ouders	57	7,4	29	3,1
Buren	41	5,3	55	5,9
Vrienden/bekenden	178	23,2	278	30
Collega's	2	0,3	7	0,8
Anders	3	0,4	6	0,6
Onbekend	203	26,5	2	0,2
Totaal	767	100	926	100
37 ontbrekende gegevens (2,1%)				

In welke relatie stonden de bij de geweldsincidenten betrokken personen nu tot elkaar? De meldingsgegevens geven in een kwart van de gevallen geen uitsluitel over deze vraag. Wordt er echter aangifte gedaan dan is zulke informatie zo goed als altijd voorhanden. Tabel 5 maakt één en ander duidelijk. Bij nogal wat geweldsincidenten blijkt de dader een onbekende te zijn. Dit was het geval bij één op de drie meldingen; bij de aangiften bij bijna de helft (*respectievelijk 30% en 47%*).² In dit verband blijkt dat aangiften van gewelddadige geschillen eveneens frequenter betrekking hebben op daders die slechts vaag bekend zijn, bijvoorbeeld alleen van naam of gezicht. Hiervan was sprake bij iets meer dan 12% van de aangiften, tegenover ruim 7% van de meldingen. Aangiften scoren ook hoger dan meldingen inzake de mate waarin zij daders uit de gelederen van vrienden, bekenden of collega's betreffen (*31% tegen 23,5%*). Andersom gaat het bij meldingen vaker dan bij aangiften om daders uit de kring van familie en/of om ouders (*ruim 7% versus 3%*). Voor het overige - daders uit de gelederen van burens of collega's - zijn er geen noemenswaardige verschillen tussen meldingen en aangiften.

Al met al hebben aangiften met name betrekking op niet of nauwelijks bekende daders, of op daders uit de nabije vriendenkring. Geweld door familieleden of ouders lijkt wel te worden gemeld, maar een aangifte blijft veelal achterwege. Zo ook worden geweldsincidenten wel gemeld aan de politie, maar wanneer de melder weinig specifiek lijkt te weten over de identiteit van de dader(s) dan blijkt een aangifte hem of haar teveel moeite of wellicht weinig zinvol.

² Zonder de categorie 'onbekend' is het percentage niet-bekende daders bij de meldingen 40; bij de aangiften blijft het vrijwel ongewijzigd op 47%.

Tabel 6: context waarin geweldsincidenten in 1998 plaatsvonden

Context van het conflict	Meldingen		Aangiften	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Onbekend	124	16,2	76	8,2
in wijken	284	37,1	292	31,6
in de horeca	171	22,3	252	27,3
in het verkeer	36	4,7	68	7,4
in de sportsfeer	22	2,9	24	2,6
in winkelcentra	13	1,7	27	2,9
in de relatiesfeer	74	9,7	108	11,7
Anders	42	5,5	77	8,3
Totaal	766	100	924	100

40 ontbrekende gegevens (2,3%)

Context

Het laatste aspect waarover informatie op zowel meldings- als aangiftenniveau voorhanden is, betreft de situatie waarin de geweldsincidenten plaatsvonden. Over het totaal bezien bleef de contextuele component van de voorvallen betrekkelijk dikwijls onbekend (12% van alle gevallen). De meest voorkomende wél bekende contexten waarin geweld plaatsvond, betroffen 'wijken', horeca en de relatiesfeer (respectievelijk een derde, een kwart en een tiende van de incidenten).

Tabel 6 geeft een overzicht van de distributie van de voorvallen over verschillende ambiances, verdeeld naar meldingen en aangiften.

In de eerste plaats valt op dat vooral de meldingen verhoudingsgewijs vaak - bij zo'n 16% van de gemuteerde incidenten - geen opheldering verschaffen over de contextuele component van de voorvallen. Dit euvel kwam bij acht procent van de aangiften voor. Gewelddadige uiteenzettingen 'in wijken' vormen 37% van de meldingen, tegenover 32% van de aangiften. Specifieker gedefinieerde contexten zoals de horeca, winkelcentra en incidenten in de relationele sfeer worden in het algemeen wat vaker aangetroffen bij de aangiften, hoewel de verschillen niet altijd groot zijn. Ook gewelddadige gebeurtenissen die verband houden met verkeerszaken vormen bij de aangiften een wat grotere fractie dan bij de meldingen (respectievelijk ruim 7% en een kleine 5%). Dit heeft waarschijnlijk een verzekeringstechnische achtergrond. Incidenten van geweld in omgevingen waar sport wordt beoefend, komen ongeveer evenveel voor bij meldingen en aangiften (iets minder dan 3%).

Samenvatting

In het voorgaande zijn meldingen en aangiften van geweldsincidenten in de politieregio IJsselland in 1998 vergeleken. Het niveau van de meldingen bevat tamelijk weinig informatie. Daarom is vergelijking slechts beperkt mogelijk. Het betreft hier overigens niet noodzakelijkerwijs gevallen van geweld op straat.

Meldingen over geweldsincidenten blijken wat gelijkmatiger gespreid over het jaar dan de aangiften. Vooral in het voorjaar en de zomer zijn er veel meldingen en aangiften van geweld. Ook het najaar telt verhoudingsgewijs veel aangiften; het aantal meldingen valt dan terug. In de winter is het aantal meldingen en aangiften relatief klein.

Zowel bij de meldingen als bij de aangiften speelt circa tweederde van de geweldsincidenten zich op straat af. Aangiften van voorvallen waarbij geweld werd gebruikt, betreffen veel vaker (dan meldingen) incidenten waarbij sprake was van letsel, ongeacht of er nu wel of niet een wapen in het spel was.

Zowel bij de meldingen als bij de aangiften hadden verreweg de meeste voorvallen betrekking op aanvaringen tussen individuele personen (bijna tweederde tot tachtig procent).

In tien procent van de gevallen stond een enkel individu tegenover een groep. Incidenten waarbij horecapersoneel was betrokken, komen nagenoeg even vaak voor bij meldingen en aangiften (*circa 3,5%*).

Botsingen tussen groepen worden percentageel veel vaker aangetroffen bij meldingen dan bij aangiften. Meer dan bij aangiften blijft bij meldingen onbekend welke partijen bij het geschil waren betrokken.

In een kwart van de meldingen is niet aangegeven in welke relatie de bij het geweld betrokken personen tot elkaar stonden. In geval van aangifte is dit vrijwel altijd duidelijk.

Bij één op de drie meldingen was de dader een onbekende; dit geldt voor bijna de helft van de aangiften. Aangiften van geweld betreffen ook vaker dan meldingen daders die slechts vaag bekend zijn (*12% tegen ruim 7%*). Aangiften gaan ook vaker over daders uit de gelederen van vrienden, bekenden of collega's (*31% tegen 23,5%*).

Meldingen betreffen eerder daders uit de kring van familie en/of om ouders (*ruim 7% versus 3%*). Aangiften hebben kortom voornamelijk betrekking op niet of nauwelijks bekende daders, of op daders uit de nabije vriendenkring. Geweld door familieleden of ouders lijkt wel te worden gemeld, maar een aangifte blijft veelal achterwege.

Ter afsluiting kan over de situatie waarin de incidenten plaatsvonden het volgende worden gezegd. Relatief veel meldingen (*ruwweg 16%*) bevatten geen informatie over de contextuele component van de voorvallen. Ditzelfde was bij acht procent van de aangiften het geval. Geweld 'in wijken' vormt een derde van aangiften en iets meer dan dat bij de meldingen. Specifieker gedefinieerde contexten zoals de horeca, winkelcentra en incidenten in de relationele sfeer worden in het algemeen wat vaker aangetroffen bij de aangiften dan bij de meldingen. Ook gewelddadige gebeurtenissen die verband houden met verkeerszaken vormen bij de aangiften een grotere fractie dan bij de meldingen. Hier spelen verzekeringseisen waarschijnlijk mee. Incidenten van geweld in de sportsfeer ongeveer evenveel voor bij meldingen en aangiften (*iets minder dan 3%*).

De algemene indruk is dat aangiften in het algemeen meer en duidelijker informatie bevatten dan meldingen; dit is in principe gunstig voor de analyses. Deze zijn immers volledig zijn gebaseerd op aangiftegegevens. Misschien dat het bij meldingen gaat om relatief kleine voorvallen waarin aangifte niet nodig wordt geacht. Maar wellicht wordt er ook gemakkelijker geen aangifte gedaan wanneer een melder nauwelijks iets weet over de bij het voorval betrokken partijen en/of (*dus*) het nut van het doen van aangifte niet

Bijlage 5

Context incidenten wel / niet definitie geweld op straat. In absolute aantallen.

Context	incidenten die <i>wel</i> voldoen aan de definitie geweld op straat	incidenten die <i>niet</i> voldoen aan de definitie geweld op straat	totaal
woonwijk	367	544	911
uitgaan	204	280	484
verkeer	260	52	312
winkelcentra	58	68	126
school	28	79	107
openbaar vervoer	18	28	46
sport	9	57	66
huiselijke sfeer	4	507	511
werk	3	67	70
<i>anders</i>	31	78	110
totaal ¹	1.065	1.838	2.903

Alle geweldsincidenten uitgesplitst naar beroepsgerelateerd en niet - beroepsgerelateerd gekoppeld aan context. In absolute aantallen.²

	Niet beroepsgerelateerd geweld	beroepsgerelateerd geweld	onbekend/ anders	totaal
woonwijk	878	28	5	911
huiselijke sfeer	506	3	2	511
uitgaan	390	88	6	484
verkeer	266	45	1	312
school	104	2	1	107
winkelcentrum	82	44		126
werk	67	3		70
sport	57	9		66
openbaar vervoer	26	20		46
<i>anders</i>	88	18	4	110
totaal ³	2.616	263	24	2.903

¹. In het totaal zijn er 150 geweldsincidenten waarbij de context niet is te herleiden. Iets meer dan de helft (82) valt daarbij onder de definitie 'geweld op straat'.

². Waarbij als kanttekening moet worden opgemerkt dat er op voorhand van wordt uitgegaan dat het geweldsincident voortvloeit uit het beroep dat men op dat moment bekleedt. Het is mogelijk - zij het niet waarschijnlijk - dat bijvoorbeeld een politiefunctionaris los van zijn beroepsuitoefening betrokken wordt bij het geweldsincident; hetzelfde geldt voor bijvoorbeeld een taxichauffeur. Beiden kunnen min of meer toevallig bij een dergelijk incident worden betrokken. Het betreft hier echter uitzonderingen.

³. Er zijn 160 incidenten gecodeerd als 'onbekend', waarvan bij drie sprake was van een beroepsgerelateerde relatie.